

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΟΝΟΜΑ: *ΑΝΘΗ ΓΕΩΡΓΙΑ*

Α.Μ.: *0201104*

ΕΞΑΜΗΝΟ: *11^ο*

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ:

ΠΗΓΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

Κ. Απ. Μαγουλιώτης

Κ. Τζ. Μωραϊτή

ΒΟΛΟΣ 2006

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5135/1
Ημερ. Εισ.: 18-12-2006
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΠΕ
2006
ΑΝΘ

ΜΕ ΑΓΑΠΗ

ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΜΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	12
<i>ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ</i>	14
<u>ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ</u>	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	15
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ	15
1.1.ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ	16
1.1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ.	16
1.1.2. ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ.	17
1.2. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.	19
1.2.1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ.	19
1.2.2. ΜΟΡΦΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ .	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	32
ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ	34
2.1. Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.	35

2.2. Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΝΗΠΑΓΩΓΕΙΟ – ΣΗΜΕΡΑ.	37
2.3. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ.	40
2.4. ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΩΣ ΜΠΟΓΙΕΣ Ή ΩΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ	43
2.5. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ.	46
2.6. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ (ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ) – ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ	47 56

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΑΚΤΙΚΟ/ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΤΟ ΠΡΑΚΤΙΚΟ / ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	57
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	58

‘Α ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	59
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	60
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ	99

‘Β ΕΝΟΤΗΤΑ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	104
---	-----

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΗΚΑΝ ΣΕ	105
ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ ΜΕ ΘΕΜΑ:	
<u>ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ</u>	
1 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΚΟΛΛΑΖ ΜΕ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ	106
2 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΤΥΠΩΜΑ ΜΕ ΦΥΛΛΑ	109
3 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΡΝΙΖΑΣ ΜΕ ΚΟΧΥΛΙΑ	112
4 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΨΗΦΙΔΩΤΟ ΜΕ ΣΠΟΡΟΥΣ	115
5 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕ ΛΑΣΠΗ	118
6 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΥΚΛΑΣ ΜΕ ΦΡΟΥΤΑ	121
7 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΜΟΜΠΙΛ ΜΕ ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΙΑ	124
8 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΣΥΝΘΕΣΗ ΖΩΟΥ ΑΠΟ ΦΥΛΛΑ	127
9 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΕ ΒΟΤΣΑΛΑ	130
10 ^H ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΜΕ ΠΗΛΟ	133
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	136
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	141
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</u>	143
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΑ «ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ» ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ	144
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	151

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ακόμη μου είναι δύσκολο να πιστέψω ότι έφτασα ως εδώ! Βρίσκομαι πλέον στο τελευταίο στάδιο των σπουδών μου: την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας ως επισφράγιση της τεταρτοετούς φοίτησης μου στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Αρχικά, κλήθηκα να επιλέξω το θέμα της εργασίας μου. Πίστευα ότι αυτό έπρεπε να είναι κάτι ενδιαφέρον και συνάμα πλούσιο σε στοιχεία εικαστικής δημιουργίας, τόσο για μένα όσο και για τα ίδια τα παιδιά – κυρίως γι' αυτά. Ποιο, άλλωστε, θα ήταν το νόημα της συγκεκριμένης εργασίας αν δεν υπηρετούσε παιδαγωγικούς σκοπούς; Έτσι, ξεκίνησε στο μυαλό μου η διαδικασία εξεύρεσης του κατάλληλου και επιθυμητού θέματος, η οποία ομολογουμένως ήταν αρκετά δύσκολη. Όσπου συνέβη ένα περιστατικό, το οποίο διεύρυνε τους ορίζοντες της σκέψης μου και αποτέλεσε πηγή έμπνευσης ως προς την επιλογή του θέματος της σχετικής εργασίας.

Συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια διεξαγωγής της πρακτικής άσκησης του τελευταίου έτους των σπουδών μου και έχοντας αναλάβει μια τάξη παιδικού σταθμού, αποτελούμενη από 23 παιδιά, χρειάστηκε να οργανώσω κάποιες δραστηριότητες εικαστικών. Η πρώτη σκέψη που πέρασε απ' το μυαλό μου ήταν να κάνω «κολλάζ». Ναι, αλλά με τι υλικά;, αναρωτήθηκα. Οι περισσότεροι, πιθανότατα, θα σκέφτονταν: χαρτιά γκοφρέ, σύρμα πίπας, πολύχρωμα χαρτόνια κ.ά. Λίγοι είναι εκείνοι οι οποίοι θα σκέφτονταν τα φυσικά υλικά, τα οποία μπορούμε να συλλέξουμε την προηγούμενη μέρα μόνοι μας ή ακόμη και την ίδια μέρα μαζί με τα παιδιά. Γιατί όχι λοιπόν φυσικά υλικά;

Εύλογα επομένως, προέκυψαν τα ακόλουθα ερωτήματα. Αποτελούν τα φυσικά υλικά για τα παιδιά, στις διάφορες εικαστικές δραστηριότητες,

πηγή εικαστικής δημιουργίας; Είναι τα φυσικά υλικά τόσο εύχρηστα από τα παιδιά όσο και τα βιομηχανικά–τεχνητά υλικά; Χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί σήμερα τα φυσικά υλικά όσο και τα τεχνητά; Και αυτά τα ερωτήματα αποτέλεσαν αποτελέσαν το θέμα της πτυχιακής μου εργασίας και, συνεπώς, αντικείμενο διερεύνησης και διεξοδικής ανάλυσης από την πλευρά μου. Πρόκειται, άλλωστε, για ένα θέμα, το οποίο πέραν του ότι είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον, δεν έχει καταγραφεί ή αναλυθεί αρκετά σε βιβλία ή σε άλλες πτυχιακές εργασίες. Και ας μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για έναν παράγοντα άμεσα συνδεδεμένο και αναφερόμενο στα παιδιά και τις εικαστικές τους συνήθειες.

Κατόπιν αρκετών συζητήσεων με τον επιβλέποντα της πτυχιακής μου εργασίας καθηγητή, κύριο Α. Μαγουλιώτη κι έπειτα από ορισμένες τροποποιήσεις καταλήξαμε στο τελικό θέμα και στην οριοθέτηση της έρευνάς μου. Ακολούθησε η επιλογή του περιεχόμενου και η διαμόρφωση της δομής του, διαδικασία σχετικά δύσκολη, η οποία όμως διευκολύνθηκε από τη συλλογή του κατάλληλου υλικού. Συνεπώς, ήμουν έτοιμη πλέον να ξεκινήσω την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας με θέμα: «ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ: ΠΗΓΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ». Ένα θέμα που θα με βοηθήσει να μάθω πράγματα που δεν γνωρίζω για τα φυσικά υλικά και για τη χρησιμότητά τους στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Έτσι, με αργά και σταθερά βήματα πραγματοποιήθηκε η παρούσα πτυχιακή εργασία. Ωστόσο, στο σημείο αυτό είναι αδήριτη η ανάγκη μου να ευχαριστήσω θερμά κάποια άτομα που συνέβαλαν σημαντικά στην πραγματοποίηση αυτής της εργασίας. Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόψυχα τον κ. Μαγουλιώτη Απόστολο, Επίκουρο Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, πρώτο επιβλέποντα της εργασίας μου και την κ. Μωραϊτή Τζένη υπεύθυνη της Πρακτικής Άσκησης και δεύτερο επιβλέποντα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Το κάλλος είναι
τελειότητα της κατ' αίσθηση γνώσης».
(Baumgarten 1714-1762)

Σημαντικές είναι οι αξίες της εικαστικής τέχνης, (ίσως η σημαντικότερη μορφή δημιουργικής έκφρασης), η οποία θεωρείται βασικός παράγοντας ανάπτυξης του παιδιού, στην προσχολική εκπαίδευση (Κόφφας Α., 1993). Μέσα από την υλοποίηση εικαστικών δραστηριοτήτων, στο νηπιαγωγείο δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να αναπτύξει την ικανότητα παρατήρησης μέσω των αισθήσεών του, να ευαισθητοποιηθεί στο περιβάλλον του, του προσφέρονται εμπειρίες, του δίνεται η δυνατότητα να εκφράσει τα συναισθήματα, τη σκέψη, να αναπτύξει τη φαντασία του, τις ιδέες και τις δεξιότητές του και να απελευθερώσει τις δημιουργικές ικανότητές του (Κακανά Δ., 1994). Γι' αυτό με την παρούσα πτυχιακή θα προσπαθήσω να προσεγγίσω το θέμα των εικαστικών δραστηριοτήτων βασισμένο στην επιτέλεση τους με «φυσικά υλικά».

Οι πρώτες ύλες, τις οποίες συνήθως χρησιμοποιεί το νήπιο στις εργασίες του, για να δώσει διέξοδο στη δημιουργικότητα του, είναι βασικές ύλες, αποτελούν δηλαδή τα στοιχεία εκείνα, από τα οποία δημιουργήθηκε ο κόσμος: το χώμα, το νερό, η φωτιά, ο αέρας. Από αυτό βγαίνει εύλογα το συμπέρασμα πως τα παιδιά είναι πολύ κοντά στη φύση και τα φυσικά υλικά. Γι' αυτό το λόγο τα παιδιά μπορούν με τα φυσικά υλικά να εκφραστούν με διάφορους καλλιτεχνικούς τρόπους αλλά και να βγει στην επιφάνεια μια άλλη πλευρά τους, δηλαδή ο εσωτερικός κόσμος, μέσω της χρήσης αυτών των υλικών και μόνο.

Η εν λόγω πτυχιακή εργασία ασχολείται κυρίως με τα φυσικά υλικά μέσα στις εικαστικές δραστηριότητες αλλά πάνω απ' όλα με τη χρήση τους από τα ίδια τα παιδιά. Για το λόγο αυτό θεώρησα σημαντικό να ερευνήσω την παιδαγωγική σημασία των φυσικών υλικών αλλά και το αν τα υλικά αυτά αποτελούν για τα παιδιά σημαντική πηγή εικαστικής δημιουργίας. Επίσης, η συγκεκριμένη εργασία τείνει να φέρει στο φως τη χρησιμότητα των φυσικών υλικών στο νηπιαγωγείο και να ερευνήσει ιδιαίτερα αν οι νηπιαγωγοί σε διάφορους παιδικούς σταθμούς του δήμου Βόλου τα χρησιμοποιούν και φυσικά τον τρόπο που τα χρησιμοποιούν στην τάξη τους στην διάρκεια των δραστηριοτήτων τους. Επίσης ερευνάται με δικές μου οργανωμένες δραστηριότητες, που πραγματοποιηθήκαν σε παιδικό σταθμό, κατά πόσο τα ίδια τα φυσικά υλικά αποτελούν έναυσμα για εικαστική δημιουργία και αν τα παιδιά ανταποκρίνονται στην χρήση τέτοιων υλικών σε σχέση με τα βιομηχανικά υλικά.

Η εργασία αυτή ακολουθεί την εξής δομή: Το πρώτο μέρος είναι το θεωρητικό και το δεύτερο είναι το πρακτικό/ερευνητικό μέρος.

Αναλυτικά, το θεωρητικό μέρος αποτελείται από δυο κεφάλαια. Το πρώτο εξ' αυτών αναφέρεται στην έννοια και τους σκοπούς της δημιουργικής έκφρασης, στην εφαρμογή της σήμερα στο νηπιαγωγείο και ιδιαίτερος στον παιδαγωγικό της στόχο να συντελέσει σε μια πολύπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, ενώ παράλληλα το νήπιο κατακτά το ωραίο της φύσης ή των έργων τέχνης. Ακόμη, αναφέρεται στις μορφές της δημιουργικής έκφρασης, τις εικαστικές τέχνες και στον ιδιαίτερο ρόλο του παιδαγωγού. Στο δεύτερο κεφάλαιο του πρώτου μέρους γίνεται αναφορά στα φυσικά υλικά και στην πιθανή αξιοποίησή τους στο χώρο του νηπιαγωγείου από τους νηπιαγωγούς, αλλά και από τον άνθρωπο

γενικότερα και στην παιδαγωγική τους συνεισφορά, η οποία είναι και η εικαστική δημιουργία του νηπίου, όπως αποδεικνύεται μέσω της έρευνας μου. Έπειτα, γίνεται παράθεση των φυσικών υλικών που καταγράφηκαν, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο νηπιαγωγείο και να καλλιεργήσουν στα παιδιά ένα πνεύμα μάθησης, ευχαρίστησης, αποκάλυψης προσωπικότητας και ενδόμυχων αναζητήσεων, αλλά και εικαστική δημιουργία, μέσω αναπτύξεως της φαντασίας τους. Τέλος, παραθέτετε καταγραφή των φυσικών υλικών, που χρησιμοποιούνται ως μογιές ή ως ζωγραφικές επιφάνειες αλλά και καταγραφή των τεχνικών – πιθανών εφαρμογών, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με τα υλικά αυτά.

Στο πρακτικό/ερευνητικό μέρος στην αρχή γίνεται μια εισαγωγή, στην οποία παρουσιάζονται οι υποθέσεις της έρευνας μου: ως αφορά τις δραστηριότητες. Έπειτα, παρουσιάζεται ο σκοπός της έρευνας και της εφαρμογής στον παιδικό σταθμό και αναφέρονται αναλυτικά οι δέκα οργανωμένες δραστηριότητες, που υλοποιήθηκαν σε γνωστό παιδικό σταθμό του Δήμου Βόλου με θέμα «Φυσικά Υλικά», με απώτερο σκοπό να διερευνηθεί αν τα υλικά αυτά αποτελούν ή όχι για τα παιδιά πηγή εικαστικής δημιουργίας. Επίσης, γίνεται παρουσίαση των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων των δραστηριοτήτων αυτών. Ακόμη, στο ερευνητικό μέρος παρουσιάζονται οι υποθέσεις και ο σκοπός του ερωτηματολογίου, το οποίο διανεμήθηκε σε 20 νηπιαγωγούς παιδικών σταθμών του Δήμου Βόλου και των περιχώρων. Έπειτα, παραθέτονται τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα από το ερωτηματολόγιο. Τέλος, η εργασία κλείνει με την βιβλιογραφία και με ένα επιμέρους παράρτημα, στο οποίο εκτίνονται: το ερωτηματολόγιο και φωτογραφίες από τις οργανωμένες δραστηριότητες.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΜΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

➤Πρωταρχικός στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι η καταγραφή φυσικών υλικών, αυτών δηλαδή που δεν έχουν υποστεί κάποιου είδους επεξεργασία και τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο χώρο του νηπιαγωγείου, ως πηγή εικαστικής δημιουργικής απασχόλησης. Π.χ. πέτρες, φύλλα, κοχύλια, άμμος, κτλ.

➤Επόμενος στόχος μου είναι η καταγραφή των ακολουθούμενων, στο χώρο του νηπιαγωγείου, τεχνικών, οι οποίες χρησιμοποιούν τα ανωτέρω καταγεγραμμένα υλικά. Π.χ. τα βοτσαλάκια χρησιμοποιούνται στη γλυπτική, τη ζωγραφική κ.ά., οι καρποί στο κολλάζ, στο μόντιπλ κ.ά.

➤Ακολουθεί λεπτομερής αναφορά στις ικανότητες και δεξιότητες που αναπτύσσονται μέσω της χρήσης φυσικών υλικών στα εικαστικά, συγκριτικά με άλλα χρησιμοποιούμενα υλικά. Π.χ. τα φυσικά υλικά βοηθούν την ανάπτυξη της φαντασίας των παιδιών κ.ά. Ακόμη, γίνεται απλή αναφορά σε άλλα γνωστικά αντικείμενα, στα οποία επίσης χρησιμοποιούνται υλικά της φύσης όπως π.χ. στα μαθηματικά, όπου αναπτύσσονται αριθμητικές δεξιότητες.

➤Έπεται αναφορά στο αναλυτικό πρόγραμμα και συγκεκριμένα εξετάζεται αν αυτό προβλέπει δραστηριότητες που επιτρέπουν ή απαιτούν τη χρήση τέτοιων υλικών και αν ναι σε ποια γνωστικά αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένων και των εικαστικών.

➤Στη συνέχεια παρουσιάζεται έρευνα βασιζόμενη σε ερωτηματολόγιο που δόθηκε σε νηπιαγωγούς εν ενεργεία. Κύριος στόχος του εν λόγω ερωτηματολογίου είναι να εξετάσει αν και σε τι ποσοστό οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τα φυσικά υλικά στα πλαίσια της διδασκαλίας τους αλλά και σε ποιες συγκεκριμένες δραστηριότητες. Δευτερεύοντες στόχοι του ερωτηματολογίου είναι η διερεύνηση των τεχνικών που

χρησιμοποιούν φυσικά υλικά, της διδασκαλίας και του βαθμού εξοικείωσης των παιδιών με τα υλικά αυτά στην τάξη και τέλος της ύπαρξης συλλογών από φυσικά υλικά και από ποια στα νηπιαγωγεία,

➤ Το προαναφερθέν ερωτηματολόγιο έδωσε το έναυσμα για την οργάνωση και την υλοποίηση δραστηριοτήτων με φυσικά υλικά μέσω κατάλληλων ερεθισμάτων και αφόρμησης. Οι εν λόγω δραστηριότητες είχαν ως απώτερο στόχο, κατά κύριο λόγο, την ανάπτυξη εικαστικής δημιουργικότητας από πλευράς των παιδιών αλλά και την εξαγωγή συμπερασμάτων, όπως π.χ. την πιθανή επιβεβαίωση ότι τα φυσικά υλικά λειτουργούν ως σπουδαίο κίνητρο εικαστικής δημιουργίας για τα παιδιά και επιπλέον συντελούν στην ανάπτυξη της φαντασίας και πολλών ακόμη ικανοτήτων και δεξιοτήτων εκ μέρους τους. Τέλος, μέσω των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων παρατηρήθηκε η συμπεριφορά των παιδιών όταν έρχονται σε επαφή με φυσικά υλικά, οι προτιμήσεις τους αλλά και ποια αφόρμηση τα διευκολύνει στην εικαστική δημιουργία με τα υλικά αυτά.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΩΡΗΤ

ΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

1.1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

1.1.2. ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

1.2. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

1.2.1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ

1.2.2. ΜΟΡΦΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

1.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ**1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ**

Η *Δημιουργική έκφραση* αποτελεί έναν επιμέρους τομέα της Αγωγής που αποσκοπεί στην αισθητική ανάπτυξη του ατόμου προκειμένου να το καταστήσει ικανό να απολαμβάνει και να δημιουργεί το ίδιο το άτομο Τέχνη. Όσον αφορά τους σκοπούς της Αισθητικής Αγωγής, αυτοί διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: *τους κοινωνικούς, τους τεχνικούς/επαγγελματικούς και τους καθαρά αισθητικούς σκοπούς.*

1.1.1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η *Αισθητική* ως επιστημονικός και φιλοσοφικός όρος εισήχθη για πρώτη φορά στη φιλοσοφία κατά το 18^ο αιώνα από το Γερμανό φιλόσοφο και αισθητικό Alexander G.Baumgarten (1714-1762), σύμφωνα με τον οποίο: «το κάλλος είναι τελειότητα της κατ' αίσθηση γνώσης».¹

Η *Δημιουργική έκφραση* αποτελεί τομέα της Αγωγής, ο οποίος έχει ως αντικείμενό του την αισθητική καλλιέργεια και ανάπτυξη του ανθρώπου. Σήμερα με τον όρο «*Αισθητική*» εννοείται κάθε δραστηριότητα που σχετίζεται με το ωραίο και την τέχνη. Αφορά την ικανότητα του ατόμου να κατανοεί, να ερμηνεύει, να εξηγεί, να αξιολογεί αλλά και να δημιουργεί το ωραίο όπου το δει, είτε στη φύση, είτε σε έργα Τέχνης.² Γι' αυτό το λόγο η Αισθητική αγωγή συνιστά βασική κοινωνική

¹ e- Δομή. CD: No: 2 Αισθητική αγωγή.

² ΠΑΠΑΓΕΡΑΚΗ, Ι. : Αισθητική αγωγή ως πρόβλημα μορφώσεως, Θεσσαλονίκη 1965, σελ. 19.

λειτουργία του ανθρώπου και απαραίτητη προϋπόθεση για την πνευματική του ολοκλήρωση.

Δεδομένων όλων των ανωτέρω, η Παιδαγωγική επιστήμη δεν μπορεί να αδιαφορήσει και να αποκλήσει την ομορφιά της φύσης και της ζωής από την αισθητική παιδεία του παιδιού, το οποίο ως γνωστόν είναι εξαιρετικά ευαίσθητο μπροστά στο «κοσμικό θαύμα», (φυσικά φαινόμενα: π.χ. ουράνιο τόξο, τη γαλάζια θάλασσα, κ.ά.)³

1.1.2. ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η Δημιουργική έκφραση εξυπηρετεί τρεις κατηγορίες σκοπών: τους καθαρά αισθητικούς, τους τεχνικούς – επαγγελματικούς και τους κοινωνικούς.

ΚΑΘΑΡΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ: Κύριος στόχος της δημιουργικής έκφρασης είναι η καλλιέργεια της ευαισθησίας του παιδιού, η μύηση και η ευαισθητοποίησή του ως προς την αντίληψη αισθητικών αξιών όπως του κάλλους, του ωραίου και γενικότερα επιδιώκει να το καταστήσει ικανό να αντιλαμβάνεται, να βιώνει και να απολαμβάνει την ομορφιά, όπου και όπως αυτή παρουσιάζεται.⁴ Ακόμη, τα παιδιά πρέπει να εξασκηθούν στην παραγωγή δικών τους ιδεών προκειμένου να εκφράζονται μέσω της τέχνης, να εξωτερικεύουν τις δημιουργικές τους δυνατότητες και να κάνουν χρήση των μέσων που διαθέτουν για να μεταδώσουν την προσωπική τους εκφραστική πρόθεση.⁵

³ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, Χ.: Εισαγωγή στη Φιλοσοφία, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 1955, σελ 9.

⁴ ΚΑΦΟΥΣΗ, ΓΙΑΝΝΗ, Αισθητική αγωγή, Αθήνα, 1974. σελ. 20.

⁵ CHAPMAN, LAURA, Η.: Διδακτική της τέχνης, προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή, Αθήνα 1993, Εκδόσεις Νεφέλη, σελ. 119.

ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ: Αυτή η κατηγορία σκοπών στοχεύει στην ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες, όπου ο ανταγωνισμός απαιτεί πέραν της λειτουργικότητας των βιομηχανικών προϊόντων και την αισθητική τους παρουσία. Η επίτευξη αυτής της απαίτησης θέτει ως προϋπόθεση την αισθητική ανάπτυξη όλων των μετεχόντων στη βιομηχανική παραγωγή.⁶ Συνεπώς, το παιδί πρέπει από την νηπιακή ηλικία να ευαισθητοποιηθεί γνωρίζοντας το περιβάλλον, φυσικό ή τεχνικό, να εξοικειωθεί με τη χρήση των εργαλείων και των υλικών, να παρατηρεί και να κρίνει τα έργα τέχνης, προκειμένου να αποκτήσει τα απαραίτητα εφόδια που θα βοηθήσουν να πετύχει μελλοντικά στη ζωή ή στην εργασία του.⁷ Μόνο τότε θα κατορθωθεί η ταύτιση και συνένωση της πρακτικής και αισθητικής αξίας των καταναλωτικών αγαθών.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ: Σε όλες τις μορφές κοινωνίας που αναπτύχθηκαν στο πέρασμα των χρόνων η αισθητική ανάπτυξη των μελών τους συντελεί στην πολιτιστική τους πρόοδο και στην αναβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου. Ο κοινωνικός σκοπός ταυτίζεται με το «πολιτειακό ιδεώδες» της αγωγής⁸, γεγονός που σημαίνει ότι το έργο της τέχνης τίθεται στην υπηρεσία της διδασκαλίας και της αγωγής με στόχο την απόκτηση αρετής, μόρφωσης και κοινωνικής παιδείας.⁹ Βασική επιδίωξη είναι να γνωρίσουν τα παιδιά πως γεννιούνται τα έργα τέχνης στην κοινωνία, πως αυτά τα έργα αντιπροσωπεύουν και αντανάκλουν τις κοινωνικές αξίες αλλά και πως συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής μας.¹⁰

⁶ ΤΡΟΥΛΗ, ΓΕΩΡ., Μ. : Η αισθητική αγωγή του παιδιού, Τρίτη έκδοση, Αθήνα 1991, σελ 21.

⁷ CHARPMAN, LAURA, Η. : Διδακτική της τέχνης, προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή, Αθήνα, 1993, Εκδόσεις Νεφέλη, σελ 118.

⁸ ΔΑΝΑΣΣΗ – ΑΦΕΝΤΑΚΗ, ΑΝΤΩΝΙΟΥ: Θεματική της παιδαγωγικής επιστήμης, Αθήνα 1975, σελ 83.

⁹ ΠΑΠΑΓΕΡΑΚΗ, 1965, σελ 28.

¹⁰ CHARPMAN, LAURA, Η. : Διδακτική της τέχνης, προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή, Αθήνα, 1993, Εκδόσεις Νεφέλη, σελ. 118.

1.2. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα δίνει εξέχουσα σημασία στο ρόλο της *Δημιουργικής έκφρασης* στο νηπιαγωγείο καθώς θεωρείται ότι συνεισφέρει πολλαπλά στην ολική ανάπτυξη του παιδιού. Η Δημιουργική έκφραση από την νηπιακή ηλικία ακόμη, έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει στο παιδί την αγάπη για την τέχνη και να καλλιεργήσει την ευαισθησία και τις δημιουργικές του δυνατότητες.¹¹ Η Δημιουργική έκφραση περιλαμβάνει τα προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων σχετικά με τα Εικαστικά, το θέατρο – Δραματική Τέχνη, τη Φυσική Αγωγή και τη Μουσική.

1.2.1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ

Κύριος στόχος της *Δημιουργικής έκφρασης* είναι να βοηθήσει το νήπιο να αυτοεκφραστεί αισθητικά μέσα από διάφορες δραστηριότητες και όχι να το κάνει «καλλιτέχνη». Συνεπώς, η Δημιουργική έκφραση στοχεύει να καταστήσει το νήπιο ικανό να αναγνωρίζει και να εκτιμά το ωραίο, όταν το συναντά στη φύση ή στα έργα τέχνης. Επόμενος στόχος είναι να βοηθήσει το παιδί να δημιουργεί το ίδιο έργα τέχνης και αισθητικά αντικείμενα, να αναγνωρίζει και να απολαμβάνει την αισθητική τους αξία και να βιώνει ολόψυχα τη χαρά που προσφέρει η προσωπική του δημιουργία.¹² Για το νήπιο, η Δημιουργική έκφραση λειτουργεί ως μέσο για την ολόπλευρη αποκάλυψη και συνειδητοποίηση της προσωπικότητάς του, για την ομαλή αισθησεοκινητική του ανάπτυξη, για την απόκτηση αυτοπεποίθησης και για τη βεβαίωση του για την

---

¹¹ ΚΑΛΟΥΡΗ – ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΥΡ., : Αισθητική αγωγή του παιδιού, εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα, 1985, σελ: 22.

¹² ΒΕΛΙΑΡΟΥΤΗ, Α., Αισθητική αγωγή, στην: Εγκυκλοπαίδεια «Υδρία», σελ: 333

ύπαρξη του στον κόσμο. Έτσι, συντελείτε μια πολύπλευρη ανάπτυξη του παιδιού: νοητική, γλωσσική, ψυχική και συναισθηματική.¹³

Η επίτευξη των στόχων της Δημιουργικής έκφρασης μπορεί να πραγματοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό κυρίως στο νηπιαγωγείο. Όπως αρκετοί παιδαγωγοί υποστηρίζουν: «η Δημιουργική έκφραση λειτουργεί ως ενωτικός κρίκος που ενώνει όλους τους υπόλοιπους τομείς της γενικής αγωγής, δηλαδή, τη σωματική, διανοητική ηθική, θρησκευτική και κοινωνική αγωγή».¹⁴

Ρόλος του νηπιαγωγού στην προσχολική εκπαίδευση είναι η εδραίωση των δυνατοτήτων τις οποίες κατέχουν τα παιδιά και η ενδυνάμωσή τους ώστε να μπορεί το νήπιο να δρα αισθητικά και καλλιτεχνικά. Ο ίδιος οφείλει να αφήσει τα νήπια ελεύθερα να δημιουργούν όπως μπορούν, να τα επιβραβεύει και όχι να επεμβαίνει στα έργα τους. Διδασκαλία στην δημιουργική δραστηριότητα δεν χρειάζεται.¹⁵

1.2.2. ΜΟΡΦΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η Δημιουργική Έκφραση στο νηπιαγωγείο καλλιεργείται και αναπτύσσεται μέσω δραστηριοτήτων σχετικών με όλες τις μορφές της Τέχνης. Οι διάφορες μορφές Δημιουργικής έκφρασης που πραγματοποιούνται στο χώρο του νηπιαγωγείου αποτελούν το μέσο για την παρουσίαση του ωραίου, της ομορφιάς της φύσης, της τέχνης και της ζωής και στοχεύουν στην καλλιέργεια της ευαισθησίας των νηπίων, στη μύηση τους στις αισθητικές αξίες, στην ανάπτυξη και βελτίωση της ικανότητας τους να αυτοεκφράζονται και τέλος, στην αισθητική τους

¹³ ΤΡΟΥΛΗ, Γ., : Η αισθητική αγωγή του παιδιού, Τρίτη έκδοση, Αθήνα 1991.σελ. 62.

¹⁴ ΤΡΟΥΛΗ, Γ., Η Αισθητική αγωγή του παιδιού στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο , Αθήνα 1988.

¹⁵ ΚΟΦΦΑΣ, ΑΛ., : Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο (Θεωρία και πράξη), Αθήνα, 1989, σελ: 56.

ανάπτυξη. Επιπροσθέτως, μέσω των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων καλλιεργούνται οι φυσικές ικανότητες των παιδιών, η φαντασία και η δημιουργικότητά τους, ενώ παράλληλα τους παρέχονται ευκαιρίες για πειραματισμό. Τα νήπια βιώνουν τη χαρά, εκφράζουν την ύπαρξή τους, εκτονώνονται, εξωτερικεύουν τις ενδόμυχες τάσεις τους, δημιουργούν, και όλα αυτά συντελούνται με τον πιο ανώδυνο και ομαλό τρόπο.

Οι μορφές Δημιουργικής έκφρασης, που λαμβάνουν χώρα στο σύγχρονο νηπιαγωγείο και εξυπηρετούν την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων είναι: το θέατρο – Δραματική Τέχνη, η Μουσική, η Φυσική Αγωγή και τα Εικαστικά.¹⁶

↗ Στη συνέχεια ακολουθεί λεπτομερής καταγραφή των στόχων της κάθε μορφής Δημιουργικής έκφρασης.

ΘΕΑΤΡΟ-ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Η δραματοποίηση, το κουκλοθέατρο και το θέατρο σκιών συνιστούν τα πιο αποτελεσματικά μέσα ψυχαγωγίας και έκφρασης των παιδιών. Τα παραπάνω είδη θεατρικής έκφρασης συμβάλλουν στη γλωσσική, συναισθηματική και κοινωνική αγωγή του παιδιού.

«Η δραματοποίηση» σύμφωνα με την Άλκηστις, «είναι ένας παιδαγωγικός τρόπος που οδηγεί το παιδί να βιώσει και να μεταλλάξει σε εμπειρίες τις πληροφορίες και τις συνειδητές και ασυνειδήτες ποιότητες του εσωτερικού του κόσμου, εκφράζοντας τις δυναμικά μέσα απ' το σώμα του στον εξωτερικό κόσμο.»¹⁷ Στόχος της δραματοποίησης δεν είναι τόσο να δημιουργήσει αισθήματα ευχαρίστησης, όσο να

¹⁶ ΔΕΛΩΝΗΣ, ΑΝΤΩΝΙΟΣ: Εισαγωγή στη μεταπολεμική Ελληνική παιδική Λογοτεχνία, Αθήνα 1982, σελ: 21.

¹⁷ ΑΛΚΗΣΤΙΣ. : Το βιβλίο της δραματοποίησης, Αθήνα 1998, σελ. 42.

ελευθερώσει, να ισοροπήσει και να εφοδιάσει το παιδί μέσω μιας ομαδικής δραστηριότητας. Απώτερος στόχος είναι να δοθεί στο παιδί η δυνατότητα να εκφράσει την ευαισθησία του και τις παρορμήσεις του.

Σύμφωνα με τον κ. Μαγουλιώτη «το θέατρο σκιών αποτελεί ένα είδος θεάτρου πολύ αγαπητό στα παιδιά. Διαφέρει από το κλασσικό θέατρο γιατί αντί για σκηνή υπάρχει μια οθόνη, πίσω από την οποία διαδραματίζεται η ιστορία, ενώ με τη βοήθεια μιας λάμπας φαίνονται από το μπροστινό μέρος της οθόνης οι σκιές».¹⁸

Το θεατρικό παιχνίδι προετοιμάζει το παιδί για μια δημιουργική περίοδο και ελευθερώνει τη φαντασία και την ικανότητα της επικοινωνίας του, ενώ παράλληλα αποτελεί μέσο έκφρασης, χαράς, συνεργασίας και μάθησης.

Οι συνιστώσες της θεατρικής έκφρασης είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Μέσω της δραματοποίησης η μάθηση είναι βιωματική.
- ✓ Το παιδί γίνεται κοινωνός των ηθικών και πολιτισμικών αξιών.
- ✓ Μέσω του παιδικού θεάτρου αναπτύσσεται το πνεύμα της κοινωνικότητας, της αλληλοβοήθειας και της συνεργασίας.¹⁹
- ✓ Βελτιώνεται η ψυχοκινητική έκφραση του παιδιού, καθώς αποκτώντας μια ιδιαίτερη σχέση με το σώμα του, εμπλουτίζει την κινητικότητα και παραστατικότητα του και το παιδί βιώνει την ύπαρξη του.²⁰
- ✓ Επιτυγχάνεται η εξοικείωση του παιδιού με την τέχνη του θεάτρου, αποκτάται θεατρική παιδεία και ευαισθητοποίηση απέναντι στις τέχνες.

¹⁸ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. Ν., : Κατασκευές, για: κολλάζ – θέατρο, αρχιτεκτονική, Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ.91.

¹⁹ ΤΡΟΥΛΗΣ, Γ., : Η αισθητική αγωγή του παιδιού. Γρηγόρη, Τρίτη Έκδοση, Αθήνα 1991, σελ. 140.

²⁰ ΑΛΚΗΣΤΙΣ, : Το βιβλίο της δραματοποίησης, Αθήνα 1998, σελ. 28.

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟΥ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.

Το κουκλοθέατρο θεωρείται σύμφωνα και με το ΥΠ.Ε.Π.Θ. μια από τις πιο συναρπαστικές δραστηριότητες με υψηλή ψυχολογική και παιδαγωγική αξία. Ο κ. Μαγουλιώτης υποστηρίζει πως «στο κουκλοθέατρο δρουν κούκλες τις οποίες ζωντανεύουν άνθρωποι, κρυμμένοι τις περισσότερες φορές από τους θεατές.»²¹ Και «Κούκλα», σύμφωνα πάλι με τον ίδιο, «είναι αυτό που δεν υπάρχει στη φύση ή αυτό που εμείς θα θέλαμε να έχουμε.»

Το κουκλοθέατρο βοηθά τα παιδιά να καλλιεργήσουν τον προφορικό λόγο, να οργανώσουν τη σκέψη τους, να αναπτύξουν τη φαντασία τους, τη δημιουργικότητα και την κοινωνικότητα τους. Το κουκλοθέατρο αποτελεί συνδυασμό δυο δυνάμεων: της ψυχαγωγίας και της αγωγής. Το παιδί μαγεύεται, ψυχαγωγείται και μέσω της ταύτισης του με τους ήρωες συντελείτε η διαφύλαξη και προαγωγή της ψυχικής του υγείας.²²

Το κουκλοθέατρο εξυπηρετεί τους εξής στόχους:

⇒ Τη δημιουργική έκφραση του παιδιού που περιλαμβάνει: την ομαδική συνεργασία, την ανταλλαγή απόψεων, την καλλιέργεια του πνεύματος, της αλληλοβοηθείας και της κοινωνικοποίησης.

⇒ Τη συναισθηματική κινητοποίηση,

⇒ Τη γλωσσική έκφραση,

⇒ Την ψυχική εκτόνωση,

⇒ Και την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.²³

²¹ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α., : Κουκλοθέατρο 1, Πώς στήνεται ένα έργο. Καστανιώτη, Αθήνα 1999,σελ. 13

²² ΒΙΒΛΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ, ΒΙΒΛΙΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ, Υ.Π.Ε.Π.Θ. Αθήνα, σελ. 154.

²³ ΤΣΟΥΡΕΚΗ, Δ., : Σύγχρονη Παιδαγωγική, Αθήνα 1981, σελ. 160.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΟ.

Η μουσική αποτελεί μια μορφή Δημιουργικής έκφρασης, καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη αισθητικών διαθέσεων και επηρεάζει την ψυχικότητα του ατόμου.²⁴

Στόχος της μουσικής στην προσχολική ηλικία δεν είναι η δημιουργία «μουσικών», αλλά η διαπαιδαγώγηση των νηπίων υπό την ευεργετική δύναμη της μουσικής, η ενθάρρυνση τους να συμμετέχουν ενεργά στις μουσικές δραστηριότητες, να αναγνωρίζουν και να αναπαράγουν τους διάφορους ήχους που τα περιβάλλουν, ακολουθώντας πιστά το ρυθμό, τη μελωδία και τον τονισμό.²⁵ Ύψιστο στόχο αποτελεί η δημιουργία τους αισθήματος της ευχαρίστησης στο παιδί μέσω της επαφής με τις μουσικές δραστηριότητες. Επιπλέον, επιδιώξεις της μουσικής αγωγής είναι να εμφυσήσει στα παιδιά την ικανότητα να κάνουν πράξη τους τη μουσική, η οποία προσφέρει:

- ❖ Χαρά, ψυχική ισορροπία και ευτυχία για το ίδιο το παιδί
- ❖ Αποκάλυψη της ατομικότητας, του υποσυνείδητου κόσμου του παιδιού,
- ❖ Απόκτηση αυτοκυριαρχίας και ελευθερίας κινήσεων.
- ❖ Καλλιέργεια της ρυθμικής έκφρασης,
- ❖ Ανάπτυξη μουσικών δεξιοτήτων,
- ❖ Σωματική, ακουστική και λεκτική δραστηριοποίηση.

²⁴ ΚΟΦΦΑΣ ΑΛ., :Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο, Αθήνα 1989, σελ. 85.

²⁵ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΔΗΜΑΚΗ, Ε.,: Μορφές δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου, 1986.

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΟ.

Η φυσική αγωγή και η μουσική είναι έννοιες αλληλένδετες καθώς η πρώτη εμπεριέχει τα στοιχεία της σωματικό-κινητικής έκφρασης και της μουσικής. Ο συνδυασμός αυτός διευκολύνει το παιδί να εξωτερικεύσει τον ψυχικό του κόσμο, να εξοικειωθεί με το ρυθμό και να ελέγχει την κινητικότητα του. Ακόμη, η φυσική αγωγή καλλιεργεί στο παιδί την ικανότητα της προσοχής, της μνήμης και της κυριαρχίας στο χώρο και στο χρόνο. Βασική επιδίωξη της ρυθμικής αγωγής είναι να παράσχει στο παιδί τη δυνατότητα να γνωρίσει το σώμα του και να συνειδητοποιήσει τη σχέση του και με τους συνανθρώπους του και με το περιβάλλον του.²⁶

Συγκεκριμένα, το παιδί μέσω της φυσικής αγωγής αναπτύσσει τις ακόλουθες δεξιότητες:

- ⊖ αποκτά μια αξιοπρεπή συμπεριφορά.
- ⊖ πειραματίζεται σε συνεργασία με τους άλλους.
- ⊖ κατανοεί την έννοια της συντροφικότητας.
- ⊖ αποκτά αυτοκυριαρχία.
- ⊖ αποκτά το αίσθημα της ευγενούς άμυλας.
- ⊖ βιώνει με παιγνιώδη τρόπο τις διάφορες ρυθμικές αξίες.
- ⊖ αναπαριστά τραγούδια με κινήσεις αυτοσχεδιάζοντας.

---

²⁶ ΤΡΟΥΛΗΣ, Γ. Μ. : Η αισθητική αγωγή του παιδιού, στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, Γρηγόρη, Αθήνα 1991, σελ. 21.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν κυρίως τη ζωγραφική, την χειροτεχνία και την ιχνογραφία προκειμένου να αναπτύξουν τα παιδιά την ικανότητα να εξωτερικεύουν τα αισθήματά τους με εικονικές παραστάσεις και να καλλιεργήσουν τις δημιουργικές τους δυνατότητες. Το παιδί, μέσω της ενασχόλησης του με εργαλεία και υλικά βιώνει τη χαρά της δημιουργίας και έρχεται σε άμεση επαφή και γνωριμία με τις μορφές Καλών Τεχνών. Ακόμη, τα παιδιά με τα εικαστικά παρατηρούν, πειραματίζονται, ερευνούν, δημιουργούν και εκφράζονται καλλιτεχνικά κάνοντας χρήση των εμπειριών και των ιδεών τους και τέλος, έχουν τη δυνατότητα να προβούν σε συνδυασμό της τέχνης με δραστηριότητες άλλων γνωστικών αντικειμένων.²⁷

Στην προσχολική ηλικία η εικαστική αγωγή υπηρετεί τους εξής γενικούς και ειδικούς σκοπούς :

1. Άσκηση των αισθησιακών αντιλήψεων.

α. Άσκηση της όρασης και της οπτικής αντίληψης.

2. Την άσκηση της κινητικότητας του χεριού.

3. Άσκηση της ικανότητας έκφρασης με εικόνες.

α. Ζωγραφική.

β. Πηλοπλαστική.

Στα προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης τα εικαστικά περιλαμβάνουν τέσσερις επιμέρους τομείς:

α. Την ιχνογραφία

β. Τη ζωγραφική

γ. Τη χειροτεχνία

δ. Την πλαστική

---

²⁷ Link: www.nip-London.gr.

ΤΟ ΙΧΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΣ.

Από παιδαγωγικής πλευράς, το ιχνογράφημα αποτελεί το βασικότερο μέσο αξιολόγησης της διανοητικής ανάπτυξης του παιδιού και θεωρείται το σπουδαιότερο ψυχοδιαγνωστικό μέσο για τα παιδιά καθώς βγάζει στην επιφάνεια τη συναισθηματική τους κατάσταση, τις επιθυμίες και γενικότερα όλο τον εσωτερικό τους κόσμο.

Από ψυχοπαθολογική άποψη, το παιδικό ιχνογράφημα αποκαλύπτει τις καταπιεσμένες τάσεις, τις ματαιώσεις, τα παθήματα, τα «θέλω» και τη γενικότερη ψυχολογική κατάσταση του παιδιού. Συνεπώς, δύναται να χρησιμοποιηθεί τόσο ως διαγνωστικό όσο και ως θεραπευτικό μέσο.

Από κοινωνιολογική άποψη, το ιχνογράφημα φανερώνει το βαθμό της κοινωνικής προσαρμογής και ένταξης του παιδιού στα διαφορετικά είδη περιβάλλοντος στα οποία ανήκει. Σύμφωνα με την επιστήμη της ανθρωπολογίας, το παιδικό ιχνογράφημα ταυτίζεται με το ιχνογράφημα των προγόνων,²⁸ ενώ από αισθητικής απόψεως αποτελεί πηγή έμπνευσης για τη μοντέρνα Τέχνη.

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΟ.

Στόχος των δραστηριοτήτων ζωγραφικής, που οργανώνονται στο νηπιαγωγείο είναι να παρέχονται στο παιδί ευκαιρίες να αυτοεκφραστεί και να αναπτυχθεί και όχι η δημιουργία «καλλιτεχνών». Η ζωγραφική στοχεύει στην έκφραση και εξάσκηση της λεπτής κινητικότητας του νηπίου, στην προετοιμασία του για τη γραφή, στη γνώση και αφομοίωση των χρωμάτων και των αποχρώσεων τους από το παιδί, στη νοητική

²⁸ ΤΡΟΥΛΗΣ, Γ. Μ., : Η αισθητική αγωγή του παιδιού, στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, Γρηγόρη, Αθήνα 1991, σελ. 83,84.

εξάσκηση του, στη συνειδητοποίηση της έννοιας της συνεργασίας,²⁹ στην εξωτερίκευση των καλλιτεχνικών και δημιουργικών του ικανοτήτων, στην καλλιέργεια της προσοχής, της παρατηρητικότητας, της φαντασίας και της μεθοδικότητας του.

Η ζωγραφική αποτελεί για το νήπιο μέσο εκμάθησης, με έμμεσο και άμεσο τρόπο, του κόσμου που το περιβάλλει. Γι' αυτό σημασία στη ζωγραφική έχει η διαδικασία και όχι το αποτέλεσμα. Εδώ υπάρχει μια αναλογική δράση. Όσο μεγαλώνει η ευχαρίστηση των παιδιών με τη χρήση των υλικών τόσο αυξάνεται και η ικανότητα τους να παρατηρούν την κίνηση, το σχήμα και το χρώμα στις εμπειρίες τους με τα διάφορα χειροτεχνικά και καλλιτεχνικά μέσα

Η ΠΛΑΣΤΙΚΗ – ΠΗΛΟΠΛΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ

Η πλαστική αποτελεί ένα είδος τέχνης ιδιαίτερος σημαντικό ως προς την καλλιέργεια της δημιουργικής ικανότητας του παιδιού. Στόχος των πλαστικών δραστηριοτήτων είναι να βοηθήσουν το παιδί να εξερευνήσει και να κατακτήσει το περιβάλλον του, να συντελέσουν στην αρμονική ανάπτυξη του παιδιού και στη συνειδητοποίηση του εαυτού του και της έννοιας του χώρου αλλά και να βελτιώσουν τη χειροτεχνική επιδεξιότητα του.

Στην πλαστική ανάλογα με τον τρόπο εργασίας των παιδιών, έχουμε τα ακόλουθα αποτελέσματα :

Εσώγλυφα έργα: (Είναι αυτά που προκύπτουν, όταν χαράζουμε και τυπώνουμε σχέδια σε μια επίπεδη συνήθως επιφάνεια.)

Ανάγλυφα έργα: (Είναι αυτά που προκύπτουν όταν κολλάμε σχηματοποιημένα κομμάτια από τα υλικά πάνω σε μια επιφάνεια.)

²⁹ ΖΑΧΑΡΕΝΑΚΗ Κ., Κοινωνικοποίηση ως θεωρία και πράξη στα πλαίσια της προσχολικής αγωγής, Αθήνα 1985, σελ. 39.

Πλαστική γίνεται με οτιδήποτε πλάθεται. Ειδικότερα, ο *πηλός*, αποτελεί βασικό παιδαγωγικό υλικό για δημιουργική δραστηριοποίηση και λειτουργεί ως μέσο πνευματικής καλλιέργειας και έκφρασης του παιδιού ενώ παράλληλα έχει συμβάλλει κατά πολύ στην πρόοδο του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ανάλογα, λοιπόν, με το υλικό που εκάστοτε χρησιμοποιείται, η πλαστική διακρίνεται σε :

1. Πλαστική με πλαστελίνη .
2. Πλαστική με ζυμάρι.
3. Πλαστική με πηλό ή πηλοπλαστική.
4. Πλαστική με χαρτοπολτό.

Η πλαστική όμως χωρίζεται και σε άλλες επιμέρους κατηγορίες: 1.Τη γλυπτική με πλάσιμο, όπου πλάθεται ένα εύπλαστο υλικό π.χ. πηλός, πλαστελίνη και σχηματίζεται μια μορφή.

2.Τη γλυπτική με σκάλισμα, στην οποία σκαλίζουμε το υλικό που διαθέτουμε δίνοντας του μορφή.

3.Τη συνθετική-γλυπτική, που αφορά κατασκευές με διάφορα υλικά, όπου είτε συναρμολογώντας, είτε σκαλίζοντας τα υλικά μας δίνουν διάφορες μορφές.³⁰

Η ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Εισηγητής των χειροτεχνικών κατασκευών, ως δημιουργικές δραστηριότητες στους νηπιακούς κήπους (kindergarten), υπήρξε ο Γερμανός παιδαγωγός Friedrich Frobel.

Το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου δίνει εξέχουσα σημασία στις *χειροτεχνικές δεξιότητες* καθώς θεωρείται ότι διαθέτουν μια μοναδική ικανότητα να συντελούν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του νηπίου. Ειδικότερα, τέτοιου είδους δραστηριότητες απελευθερώνουν και

³⁰ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, ΑΠ. Ν. : Ζωγραφική – Γλυπτική, Χαρακτική, Αθήνα, 2001. σελ.: 99, 106.

εξελίσσουν τις δημιουργικές δυνάμεις του νηπίου, δημιουργούν αισθήματα ευχαρίστησης και συμβάλλουν στην ψυχοκινητική, νοητική-γλωσσική, συναισθηματική, αισθητική, κοινωνική ανάπτυξη και ηθικό-θρησκευτική ανάπτυξη του.³¹

Οι χειροτεχνικές δραστηριότητες θέτουν σε συνεργασία το χέρι και το μάτι αυξάνοντας έτσι τη δημιουργική σκέψη του παιδιού.³² Το παιδί ψυχαγωγείται ενώ παράλληλα διευκολύνεται η ψυχοσωματική και διανοητική του ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, το νήπιο έχει τη δυνατότητα να εκφράσει τις έμφυτες δεξιότητες του, να καλλιεργήσει αρμονικά τις δυνάμεις του, να εξωτερικεύσει τις εσωτερικές τάσεις και επιθυμίες του και να συνειδητοποιήσει την ύπαρξη του.

Μέσω των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων εμπλουτίζεται η υπομονή και επιμονή των παιδιών, ενώ παράλληλα καλλιεργείται πνεύμα συνεργασίας μέσα στην ομάδα.³³ Ακόμη, αναπτύσσεται η παρατηρητικότητα, η προσοχή και η αντίληψή τους και συγχρόνως, καλλιεργούν τη μνήμη, τη φαντασία τους, κατακτούν τις έννοιες του χώρου, της μορφής, του όγκου, του χρώματος και της ύλης. Έχοντας κατακτήσει όλα τα παραπάνω τα νήπια αναπτύσσουν δεξιότητες κοινωνικότητας και αμοιβαίας εκτίμησης. Τέλος, τα χειροτεχνικά έργα συντελούν στην προαγωγή της σωματικής υγείας, την άσκηση της κινητικότητας, τη σύνδεση της μυικής και εγκεφαλικής προσπάθειας και γενικότερα, επιτυγχάνουν την δραστηριοποίηση όλων των αισθήσεων και όλων των οργάνων.

³¹ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ -ΔΗΜΑΚΗ, Ε.: Μορφές δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου, Αθήνα 1986, σελ.53.

³² ΚΟΦΦΑΣ, Α. : Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο, (θεωρία και πράξη), Αθήνα 1989, σελ. 235.

³³ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ – ΔΗΜΑΚΗ, Ε., : Μορφές δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου, Αθήνα 1986. σελ.53.

Οι χειροτεχνικές δραστηριότητες διακρίνονται σε πέντε επιμέρους κατηγορίες:³⁴

- i) **Τις δραστηριότητες μεταμόρφωσης.**
- ii) **Τις δραστηριότητες συνδυασμού.**
- iii) **Τις δραστηριότητες κατασκευών.**
- iv) **Τις δραστηριότητες σύνθεσης.**

Οι κυριότερες τεχνικές που μπορούν να εφαρμοστούν στην προσχολική εκπαίδευση είναι οι ακόλουθες:³⁵

A. ΚΟΛΛΑΖ

A.1. ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΟΛΛΑΖ.

A.2. ΚΟΛΛΑΖ ΜΕ ΜΙΚΡΟΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (τεχνική ψηφιδωτού).

B. ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΚΟΛΛΑΖ.

Γ. ΑΝΑΓΛΥΦΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΕΝΗΣ ΑΜΜΟΥ.

Δ. ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ ΜΕ ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ.

Ε. ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ – ΓΛΥΠΤΙΚΕΣ.

ΣΤ. ΤΥΠΩΜΑΤΑ.

Για την εκτέλεση χειροτεχνικών δραστηριοτήτων τα νήπια θα πρέπει να έχουν στη διάθεση τους, στο νηπιαγωγείο, άφθονα, ποικίλα και ελκυστικά υλικά, είτε φυσικά είτε βιομηχανικά.

Συνήθως, οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιεί το νήπιο στις εργασίες του είναι βασικές ύλες, αποτελούν δηλαδή τα στοιχεία από τα οποία δημιουργήθηκε ο κόσμος: το χώμα, το νερό, η φωτιά, ο αέρας. Ειδικότερα, τα νήπια κάνουν χρήση: του πηλού, πετρών, ξύλων, φύλλων, καρπών και φρούτων, όπως: κάστανα, καρύδια, μήλα, φακές, σιτάρι, κ.ά. Ακόμη, χρησιμοποιούν: κουκουνάρια, βότσαλα, κοχύλια, βαμβάκι,

³⁴ ΤΡΟΥΛΗΣ, Γ. Μ., : Η αισθητική του παιδιού, στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, Γρηγόρη, Αθήνα 1991, σελ.113.

³⁵ ΒΙΒΛΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ, ΒΙΒΛΙΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ, Υ.Π.Ε.Π.Θ. Αθήνα σελ. 140.

κουκούτσια κ.ά. Το νερό το χρησιμοποιούν για να φτιάξουν π.χ. τα χρώματα.

Φυσικά, τα νήπια χρησιμοποιούν και πολλά βιομηχανικά υλικά: μαρκαδόρους, μολύβια, χαρτιά, υφάσματα, μπουκάλια, τενεκεδάκια, κόλλες, σύρματα, κουτιά, φελιζόλ, κ.ά.

1.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ.

Ο νηπιαγωγός, στο σύγχρονο νηπιαγωγείο, έχει δυο ρόλους: να *εμψυχώνει* και να *καθοδηγεί* τα παιδιά.

Ως **εμψυχωτής** ο νηπιαγωγός οφείλει :

- Να επιτρέπει στο παιδί να εκφράζεται ελεύθερα, χωρίς βέβαια να παρεμβαίνει ο ίδιος.
- Να αλληλεπιδρά με τα παιδιά, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- Να προβαίνει στη δημιουργία βιοματικών καταστάσεων, οι οποίες θα ωθούν το παιδί να εκφραστεί αισθητικά, ενθαρρύνοντας τις ομαδικές δραστηριότητες.
- Να προκαλέσει το ενδιαφέρον των παιδιών, μέσω της χρήσης των κατάλληλων μέσων, ώστε αυτά να επιθυμούν να συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία.
- Να προωθεί την κοινωνική μάθηση και τη μάθηση σε σχέση με το περιεχόμενο του μαθήματος.
- Να διευρύνει τις δεξιότητες των παιδιών, ενώ παράλληλα αναπτύσσεται η γλωσσική και κινητική τους έκφραση.
- Να διαθέτει ευελιξία στη διδασκαλία, να προχωρεί πέραν του προγράμματος, να παρατηρεί τι βοηθά την ομάδα, να συνδυάζει τις επιτυχίες τους και να τους οδηγεί στην ενδοσκόπηση.
- Να επιβραβεύει την προσπάθεια και όχι μόνο το ωραίο έργο και να χρησιμοποιεί την ενθάρρυνση και όχι την αμοιβή ή την ποινή.

Ως καθοδηγητής ο νηπιαγωγός οφείλει:

- Να υποστηρίζει το αυθόρμητο δημιούργημα και όχι την απομίμηση, χρησιμοποιώντας τα υλικά ως πηγή ερεθισμάτων.
- Να προτρέπει το παιδί να σέβεται τις δημιουργίες των άλλων, να χρησιμοποιεί σωστά τα υλικά και να ολοκληρώνει τα έργα του.
- Να συνεισφέρει στην επίλυση των προβλημάτων των παιδιών.
- Να φροντίζει να ξεπερνούν τα παιδιά αγχωτικές καταστάσεις.
- Να δρα ως συμμετοχος και βοηθός στις εξερευνήσεις τους.
- Να είναι παρακινητικός, να προωθεί τους μαθητές να δημιουργούν μόνοι τους.

Για να επιτύχει όλα τα προαναφερθέντα, ο νηπιαγωγός θα πρέπει πρωτίστως να είναι ο ίδιος αισθητικά καλλιεργημένος και να διαθέτει καλλιτεχνική ευαισθησία, έστω και σε ελάχιστο βαθμό.³⁶ Τέλος, θα πρέπει να αποτελεί πηγή πληροφοριών για τα παιδιά και να τους μεταδίδει ένα αίσθημα ασφάλειας. Η αγάπη για την τέχνη μπορεί να γίνει πραγματικότητα, να ενισχυθεί, αν ο παιδαγωγός και γενικότερα το σχολείο βοηθήσουν. Η κατάκτηση της τέχνης, από το παιδί, θα συνεισφέρει στο να μπορέσει το ίδιο, μετέπειτα στην πανανθρώπινη αξία της τέχνης στην κοινωνία.

---

³⁶ ΤΡΟΥΛΗ, Γ. : Η αισθητική αγωγή του παιδιού, Τρίτη έκδοση, Αθήνα 1991, σελ 57.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ

- 2.1. Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ
- 2.2. Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ – ΣΗΜΕΡΑ
- 2.3. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ
- 2.4. ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΩΣ ΜΠΟΓΙΕΣ Ή ΩΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ
- 2.5. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ
- 2.6. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ (ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ) - ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΥΛΙΚΑ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ

2.1. Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η φύση είναι η μητέρα και δημιουργός όλων των άψυχων και έμψυχων αντικειμένων στη γη και στο περιβάλλον γύρω μας. Ο άνθρωπος, από την πλευρά του, κατέχοντας τη γνώση, τις αισθήσεις και τη νόηση, αντλεί από τη φύση γνώσεις και πληροφορίες και ακολούθως δημιουργεί πάνω σε αυτήν. Από τα πρώτα χρόνια της ζωής του πάνω στη γη ο άνθρωπος, κάνοντας χρήση των προνομίων που κατέχει, ανακάλυπτε σταδιακά τις φυσικές ιδιότητες ενώ παράλληλα γνώρισε και εξάσκησε τις λογικο-μαθηματικές έννοιες.

«Τα στοιχεία της φύσης», κατά τον Α. Μαγουλιώτη, «έγιναν για τον άνθρωπο, μέσα και χώροι εκπαίδευσης, λειτουργώντας βέβαια με δυο κατευθύνσεις: της μάθησης και της αξιοποίησης.» Όταν, δηλαδή, η φύση φτάνει στα σύνορα της τότε ο καλλιτέχνης αναλαμβάνει το ρόλο του, ο οποίος είναι να αναδείξει την αξία της τέχνης μέσω ιδίου, δημιουργώντας έργα θαυμαστά ως απόρροια της «εκμετάλλευσης» της φύσης και των στοιχείων της. Απαραίτητη προϋπόθεση, βεβαίως, αποτελεί η αλληλοσυμπλήρωση της Φύσης και της Τέχνης. Ο πηλός, λόγου χάρη αποτελεί φυσικό υλικό που στα χέρια ενός καλλιτέχνη μεταμορφώνεται κυριολεκτικά σε έργα τέχνης, όπως γλυπτά κ.ά.

Λαμβάνοντας υπόψη και ερευνώντας εις βάθος την ιστορία του ανθρώπινου είδους, ανακαλύπτουμε την πορεία που ακολούθησαν οι εικαστικές τέχνες από το σημείο γέννησης τους μέχρι και σήμερα. Αρχικά, συναντάμε τον πρωτόγονο άνθρωπο να παρατηρεί τα στοιχεία

της φύσης, να τα θαυμάζει, να στέκεται μπροστά τους με δέος και να δημιουργεί.¹ Επιπλέον, σπουδαίοι καλλιτέχνες, όπως ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι και ο Πάμπλο Πικάσο, ασχολούνταν με τα φυσικά στοιχεία και έκαναν συλλογές από: κοχύλια, φύλλα, βότσαλα, κ.ά. Παρατηρούσαν το χρώμα, το σχήμα, τις διαφορές και ομοιότητές τους.² Επιπροσθέτως, ο Πικάσο μας δίδαξε για την τέχνη και μας εισήγαγε στο χώρο του κολλάζ, ενώ ο Αλμπέρτι αναφέρει πως «Η γλυπτική δεν δημιουργήθηκε από τα ανθρώπινα χέρια παρά από τη φύση».³

Σήμερα, διανύουμε μια ηλεκτρονική εποχή, όπου εμείς οι άνθρωποι έχουμε γενικότερα απομακρυνθεί από τη φύση. Καθώς στις μέρες μας κυριαρχούν πλέον η ταχύτητα και η εικονική πραγματικότητα, οι αισθήσεις μας χάνουν σταδιακά τη χρησιμότητα και τη σημασία τους. Συνεπώς, περιορίζεται η ικανότητα μας να αντιληφθούμε τη φύση και τον εξωτερικό κόσμο. Αυτό, φυσικά, ισχύει κυρίως για τα παιδιά, τα οποία πλησιάζουν πλέον τη φύση και γνωρίζουν τα στοιχεία της μέσα από την οθόνη ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή και όχι ερχόμενα σε άμεση επαφή με το φυσικό περιβάλλον. Την ίδια στιγμή, λοιπόν, που τα φυσικά φαινόμενα λαμβάνουν χώρα και βρίσκονται έξω από το σπίτι ή το σχολείο τους, τα παιδιά μαθαίνουν για τα ζώα, τα φυτά, τον ήλιο κ.ά. μέσα από παιχνίδια γνώσεων στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και όχι με τα παραδοσιακά παιδικά παιχνίδια στη φύση.

---

¹ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. :Εικαστικές Τέχνες – υλικά και τεχνικές μικροκατασκευών II, Τα άχρηστα υλικά και η αξιοποίηση τους, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις II, Βόλος 2001, σελ. 19.

² Στο ίδιο... σελ. 20.

³ Στο ίδιο... σελ. 20.

2.2. Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ – ΣΗΜΕΡΑ

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διδασκαλία των εικαστικών αποτελεί η δημιουργία αισθητικού κλίματος και ευαισθησίας μέσα στην νηπιακή τάξη. Το νηπιαγωγείο οφείλει να διαθέτει πλούσιο και ποικίλο υλικό από τη φύση, εκτεθειμένο ελκυστικά σε κοινή θέα, προκειμένου να διεγείρει το ενδιαφέρον του παιδιού για έρευνα και πειραματισμούς με τα διάφορα φυσικά υλικά και εργαλεία.

Τα παιδιά, έχοντας στη διάθεσή τους μια ποικιλία φυσικών υλικών, παροτρύνονται να τα διερευνήσουν, να ανακαλύψουν τις ιδιότητές τους και να τα χρησιμοποιήσουν ως μέσο για την προσωπική καλλιτεχνική τους έκφραση. Τα υλικά (πηλός, όστρακα, πετρώματα, ρίζες, πέτρες, σπόροι, κλαδιά ξερά, ξερά φυτά, αποξηραμένα φυτά, άμμο, κουκουνάρες, βελανίδια, κοχύλια, βότσαλα, κ.ά.) και τα σχετικά εργαλεία (πλαστικά/ξύλινα μαχαιράκια, κουταλάκια, τέμπερες, μαρκαδόροι, πινέλα, κ.ά.) πρέπει να βρίσκονται στο χώρο του νηπιαγωγείου, ταξινομημένα σε χαμηλά ράφια, ώστε τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε αυτά. Κατ' αυτόν τον τρόπο παρέχεται στα παιδιά η ευκαιρία να έρθουν σε άμεση επαφή με τα φυσικά υλικά και τα εργαλεία, κάτι που δε συμβαίνει όταν αυτά τοποθετούνται σε δυσπρόσιτα για τα παιδιά μέρη, όπως πρέπει να ισχύει για τα ψαλίδια και άλλα αιχμηρά αντικείμενα. Τα φυσικά υλικά, που δε θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα του παιδιού, πρέπει να είναι προσιτά στα παιδιά ανά πάσα ώρα και στιγμή και όχι μόνο όταν θελήσει η νηπιαγωγός να τα παρουσιάσει. Το παιδί θα πρέπει, όταν επιθυμεί, να έχει τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με αυτά τα υλικά προκειμένου να τα εξερευνήσει, να τα περιεργαστεί, να παρατηρήσει την υφή, το χρώμα ή το μέγεθός τους.

Καθήκον της νηπιαγωγού είναι να επιτρέπει στο κάθε παιδί να εκφραστεί όπως το ίδιο αρέσκεται και επιθυμεί μέσα από τη χρήση των φυσικών υλικών. Αντίθετα, πρέπει να αποφεύγεται η επιβολή μιας συγκεκριμένης χρήσης των φυσικών υλικών από τα παιδιά.⁴ Στόχος είναι η ενθάρρυνση των παιδιών ώστε τα σχέδια και οι κατασκευές τους να αποτελούν έκφραση των προσωπικών τους συναισθημάτων και του ψυχικού τους κόσμου με σχήματα και χρώματα, όπως τα ίδια επιθυμούν. Δεν ενδείκνυται η απαίτηση, από την πλευρά της νηπιαγωγού, τα παιδικά σχέδια και δημιουργήματα να αποτελούν ακριβή αντίγραφα των 'πραγματικών' σχεδίων και χρωμάτων της φύσης, ως απόδειξη και μόνο της γνώσης του θέματος από τα παιδιά.

Η νηπιαγωγός, αφού διαμορφώσει το κατάλληλο ψυχολογικό κλίμα, πρέπει να βοηθά τα παιδιά να γνωρίσουν τη χρήση των φυσικών υλικών, ενθαρρύνοντας τα να χειριστούν ελεύθερα τα υλικά που έχουν στη διάθεσή τους. Επιπλέον, η ίδια οφείλει να εκμεταλλεύεται και να αξιοποιεί κάθε ευκαιρία που παρουσιάζεται στη ζωή του νηπιαγωγείου και η οποία να λειτουργήσει ως κίνητρο και αφετηρία για καλλιτεχνική δραστηριοποίηση των παιδιών, όπως π.χ. ένα έκτακτο γεγονός, ένα παραμύθι, μια εικόνα, κ.τ.λ. χαρακτηριστικό παράδειγμα θα μπορούσε να αποτελέσει η πραγματοποίηση ενός περίπατου, τον οποίο η νηπιαγωγός θα εκμεταλλευτεί προτρέποντας τα παιδιά να συλλέξουν βότσαλα, κοχύλια κ.ά. και στη συνέχεια η δημιουργία, στο χώρο του νηπιαγωγείου, ενός κολλάζ με αυτά τα φυσικά υλικά. Βασικός στόχος είναι να καταφέρει η νηπιαγωγός να μνησεί τα παιδιά στην αντίληψη ότι η έκφραση μέσω της τέχνης δεν αποτελεί πολυτέλεια αλλά βασική ανάγκη, ώστε να τους γίνει βίωμα. Τέλος, ο παιδαγωγός πρέπει να παρεμβαίνει στο χώρο με τρόπο λειτουργικό και αισθητικό, που συγχρόνως θα

⁴ ΒΙΒΛΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ, ΒΙΒΛΙΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ, Υ.Π.Ε.Π.Θ., Αθήνα, σελ. 131.

παρέχει ευκαιρίες στα νήπια ευκαιρίες να καλλιεργήσουν την αντίληψη και τη φαντασία τους, να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες τους και, προπάντων, να εκφραστούν δημιουργικά με τα φυσικά υλικά και τα ανάλογα εργαλεία.

Δεδομένου ότι ζούμε πλέον σε μια εποχή καθαρά ηλεκτρονική όπου κυριαρχούν η εικονική πραγματικότητα και η ταχύτητα και όχι η φυσική πραγματικότητα που μας περιβάλλει, βασική επιδίωξη των εκπαιδευτικών, γενικότερα, θα πρέπει να είναι ο εμπλουτισμός της διδασκαλίας με προγράμματα και επισκέψεις στη φύση, ώστε τα παιδιά να έρχονται σε άμεση επαφή με αυτήν και κατ' επέκταση τα υλικά της. Κάτι τέτοιο, άλλωστε, τονίζεται και στο καινούριο Αναλυτικό Πρόγραμμα, όπου αναφέρεται ότι ο στόχος των εικαστικών είναι τα παιδιά να παρατηρούν και να προσπαθούν να ερμηνεύσουν το φυσικό τους περιβάλλον. Τέλος, το υλικό που παρέχεται στα παιδιά θα πρέπει σαφώς να είναι ανάλογο των εμπειριών τους αλλά πολλές φορές να λειτουργεί ως μέσο απόκτησης καινούριων εμπειριών, εμπειριών δηλαδή που δεν είχαν τη δυνατότητα να βιώσουν. Αν, δηλαδή, διδάσκουμε σε χωριό θα πρέπει να προμηθευτούμε τα παιδιά όχι μόνο με φυσικά υλικά, τα οποία υπάρχουν σε αφθονία στον τόπο τους, αλλά και βιομηχανικά υλικά, που δε συναντούν συχνά. Ομοίως, αν διδάσκουμε σε κάποια πόλη πρέπει να δίνουμε κυρίως φυσικά υλικά στα παιδιά ώστε αυτά να έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή μαζί τους τουλάχιστον στο χώρο του νηπιαγωγείου.⁵

---

⁵ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. : Κατασκευές, για: κολλάζ – θέατρο, αρχιτεκτονική, Gutenberg, Αθήνα, 2000, σελ. 12.

2.3. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Ο βασικότερος τρόπος καλλιέργειας της αντίληψης του παιδιού είναι η γνωριμία και εξοικείωση του με το φυσικό περιβάλλον, που συνεπάγεται τη δημιουργία βιωματικών καταστάσεων και την πραγματοποίηση εξερευνήσεων και παρατηρήσεων.⁶

Συνεπώς, στα πλαίσια των εικαστικών δραστηριοτήτων, στο χώρο του νηπιαγωγείου, τα νήπια θα πρέπει να έχουν στη διάθεση τους πλούσιο, πολυποίκιλο και ελκυστικό υλικό, προερχόμενο όχι μόνο από τη φύση αλλά και από τον τεχνικό πολιτισμό του ανθρώπου. Απαραίτητη κρίνεται η ύπαρξη συλλογών, διάσπαρτων στο χώρο του νηπιαγωγείου και οι οποίες πρέπει να τοποθετούνται με καλαισθησία ώστε να προκαλούν το ενδιαφέρον, να έλκουν την προσοχή, να επιτρέπουν την επικοινωνία αλλά και την καλλιέργεια της δημιουργικότητας των νηπίων.

Οι δραστηριότητες που κάνουν χρήση των φυσικών υλικών πλησιάζουν την εξής ακολουθία βημάτων: αφού συλλεχθούν τα απαραίτητα υλικά έπεται μια στοιχειώδους επεξεργασία τους προκειμένου να γνωρίσουν τα παιδιά τις φυσικές τους ιδιότητες προτού ξεκινήσουν να τα χρησιμοποιούν εικαστικά. Κατ' αυτόν τον τρόπο ανακαλύπτουμε ποια από τα υλικά αυτά μπορούν να μας δώσουν χρώματα για τη ζωγραφική και ποια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιφάνειες ζωγραφικής.

Μέσω της χρήσης των φυσικών υλικών τα παιδιά οδηγούνται διαρκώς σε νέες ανακαλύψεις, στη δημιουργία προσωπικών συλλογών, σε ταξινομήσεις, σειροθετήσεις, δοκιμές και πειραματισμούς εφόσον οι φόρμες, οι όψεις, τα χρώματα, οι αρμοί, η ποικιλία σχημάτων και χρωμάτων παρέχουν το κίνητρο για τέτοιου είδους δραστηριοποιήσεις.

---

⁶ ΔΗΜΟΥ, Γ. : Η Αισθητική Αγωγή στο Σχολείο, Κορφή, Αθήνα 1994, σελ: 13.

Τα συγκεκριμένα υλικά δύναται να χρησιμοποιηθούν σε πολλές δραστηριότητες, κυρίως εικαστικές, αφού επιτρέπουν στα παιδιά να κατασκευάζουν: παιχνίδια, κοσμήματα, στολίδια, αποτυπώματα, ζωγραφική, τύπωμα, γλυπτική, κολλάζ, ψηφιδωτά, κούκλες κ.ά. Όμως η χρήση των υλικών αυτών δεν περιορίζεται μόνο στα ανωτέρω αφού μπορούν κάλλιστα να πλαισιώσουν δραστηριότητες προμαθηματικές, προγλωσσικές, χωροχρονικής κατανόησης, αντίληψης της υφής, της ύλης, του βάρους, του όγκου κ.τ.λ. Συνεπώς, τα φυσικά υλικά ενδείκνυται για ένα πλήθος δραστηριοτήτων όλων των γνωστικών αντικείμενων, αν και διαφέρει η συχνότητα χρήσης τους σε καθένα από αυτά. Συγκεκριμένα, τα φυσικά υλικά χρησιμεύουν περισσότερο στα εικαστικά, τη γλώσσα, τα μαθηματικά, το θέατρο, το κουκλοθέατρο. Και λιγότερο στις ελεύθερες δραστηριότητες, την παιδική λογοτεχνία και τη μουσική.

Οι πρώτες ύλες που συνήθως χρησιμοποιεί το νήπιο στις εργασίες του, για να εξωτερικεύσει τη δημιουργικότητα του, είναι βασικές ύλες. Συνιστούν, δηλαδή, τα στοιχεία εκείνα, από τα οποία δημιουργήθηκε ο κόσμος: το χώμα, το νερό, η φωτιά, ο αέρας. Συγκεκριμένα, τα νήπια χρησιμοποιούν στις δραστηριότητες τους: πηλό, πέτρες, κλαράκια, ξύλα, φύλλα από δέντρα, χόρτα, διάφορους καρπούς και φρούτα, όπως: κάστανα, καρύδια, μήλα, πορτοκάλια, φασόλια, φακές, σιτάρι, κ.λ.π. Επίσης χρησιμοποιούν: κουκουνάρια, βότσαλα, κοχύλια, βαμβάκι, κουκούτσια κ.ά. Το νερό χρησιμεύει στη δημιουργία π.χ. των χρωμάτων.

Η προτίμηση των παιδιών στα φυσικά υλικά οφείλεται σε πολλούς λόγους. Τα υλικά αυτά επιτρέπουν την ανάπτυξη της φαντασίας, την ελεύθερη ενασχόληση των παιδιών μ' αυτά, τη γνωριμία και άμεση επαφή τους με το φυσικό περιβάλλον ενώ παράλληλα αποτελούν αφορμή για συζήτηση, παρατήρηση και αναγνώριση των αντικειμένων του

περιβάλλοντος.⁷ Απλά φυσικά υλικά είναι περισσότερο εύχρηστα από τα παιδιά. Κατ' επέκταση, δραστηριότητες απλές, όπως το πλάσιμο του πηλού σε διάφορα σχήματα, το κολλάζ με φυσικά υλικά, η ζωγραφική πάνω σε φυσικά υλικά κ.ά. είναι ιδιαίτερα εύκολες και συνάμα πιο ευχάριστες για τα νήπια.

Τα παιδιά του νηπιαγωγείου, κατασκευάζουν έργα που αντικατοπτρίζουν τη φαντασία, τη δημιουργικότητα και την ευαισθησία τους. Το κάθε παιδί εργάζεται και δημιουργεί με το δικό του προσωπικό τρόπο και υποκινούμενο από τις ατομικές του εμπειρίες. Ακόμη, η εξέλιξη των δημιουργημάτων του νηπίου επηρεάζεται και από το επίπεδο της νοητικής του ανάπτυξης. Εύλογα, λοιπόν, ένα φυσικό υλικό, όπως π.χ. πέτρα, θα αξιολογηθεί και θα χρησιμοποιηθεί από ένα παιδί με τρόπο διαφορετικό απ' αυτόν που θα επέλεγε κάποιο άλλο παιδί, ως προς το σχήμα, το μέγεθος, το χρώμα ή ακόμη και τον αριθμό των πετρών.

Τέλος, αναμφισβήτητα η εικαστική αξιοποίηση των «φυσικών υλικών» καλλιεργεί στα παιδιά τη μάθηση, ένα πνεύμα οικονομίας στην ενέργεια καθώς και οικολογική συνείδηση.

---

⁷ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. :Εικαστικές Τέχνες – υλικά και τεχνικές μικροκατασκευών II, Τα άχρηστα υλικά και η αξιοποίησή τους, Βόλος 2001, σελ. 21.

2.4. ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΩΣ ΜΠΟΓΙΕΣ Ή ΩΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ

ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΩΣ ΜΠΟΓΙΕΣ

Υπάρχουν υλικά στην φύση που μπορούν να δώσουν αποχρώσεις χρωμάτων δηλαδή να χρησιμοποιηθούν ως μπογιές. Η μούχλα, τα πετρώματα και οι διάφορες αποχρώσεις από τις διαβρώσεις ήταν για τον πρωτόγονο άνθρωπο κίνητρα για ζωγραφική. Ο άνθρωπος χρησιμοποιώντας διάφορα υλικά που με την πίεση άφηναν χρώμα, κατασκεύαζε συμπληρώματα για να συμπληρώσει την εικόνα της ζωγραφικής και να δείχνει πιο ολοκληρωμένη. Αυτός ο τρόπος ζωγραφικής, στον οποίο πρωταγωνιστούν τα φυσικά υλικά, ήταν ο παραδοσιακός τρόπος να χρωματίζουν οι άνθρωποι στο παρελθόν. Αυτά τα υλικά ήταν: το σκαμμένο ξύλο (κάρβουνο), το χώμα, οι πέτρες και τα διάφορα φυτά. Μ' αυτά και σήμερα θα μπορούσαμε να πειραματιστούμε ιδιαίτερα μαζί με τα παιδιά.⁸

ΓΗΙΝΕΣ ΜΠΟΓΙΕΣ

Αυτά τα χρώματα που ακολουθούν προέρχονται από τη γη:

- * Άμμος άσπρη
- * Άμμος μαύρη
- * Άμμος ασημίζουσα
- * Άμμος κίτρινη
- * Άμμος κόκκινη

⁸ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α.: Ζωγραφική – γλυπτική – χαρακτική, Gutenberg, Αθήνα 2001, σελ. 20.

- * Ασβέστης άσβεστος (σε πέτρα)
- * Ασβέστης σβησμένος (σε υγρή)
- * Γύψος (σκόνη)
- * Κάρβουνο
- * Κεραμιδόσκόνη
- * Μαρμαρόσκόνη (διάφορα χρώματα)
- * Μολύβι (σε μέταλλο)
- * Τσιμέντο(γκρι –άσπρο)

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Κόκκινο: Για το χρώμα κόκκινο δείχνουμε στα παιδιά ότι προέρχεται από τα φυσικά υλικά: ντομάτες, κόκκινο τριαντάφυλλο, γεράνι, ντάλια, ριζάρι, αγριοσταφίδα, φραγκοσυκιά, βύσσινο, φράουλες, κεράσια, παντζάρια κ.ά.

Κίτρινο: Δείχνουμε στα παιδιά: από το φλοιό της βελανιδιάς, την αγκάθια, το λεμόνι, τις μπανάνες, το γκρέιπ φρουτ, το καλαμπόκι, κ.ά.

Πράσινο: Δείχνουμε στα παιδιά: από τα φύλλα των δέντρων, τη χλόη, τον αρακά, το σπανάκι, την τσουκνίδα, τη φτέρη, τον κισσό, κ.ά.

Πορτοκαλί: Δείχνουμε στα παιδιά: από το ριζάρι, το μανταρίνι, το πορτοκάλι, το κρεμμύδι, ντάλια.

Καφέ: Δείχνουμε στα παιδιά: από την ακακία, από το καρύδι και από την δάφνη.

Μπλε: Δείχνουμε στα παιδιά: από το λουλάκι, το μαόνι.

Μαύρο: Δείχνουμε στα παιδιά: από το μούρο, το παλιούρι, κ.ά.

Άσπρο: Δείχνουμε στα παιδιά: από το βαμβάκι κ.ά.

ΦΥΤΙΚΕΣ ΜΠΟΓΙΕΣ

Αυτά τα χρώματα που ακολουθούν παράγονται από τα φυτά:

- Φρούτα (όσα έχουν χυμό χρωματιστό)
- Αγριοστάφυλα
- Κρεμμύδια
- Βατόμουρα
- Βελανίδια
- Φτέρη
- Ριζάρι
- Βύσσινα
- Λουλούδια (άνθη, σχεδόν όλα)
- Τσουκνίδα
- Παντζάρια
- Ρόδι (οι κόκκινοι σπόροι του καρπού)

ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΩΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΕΣ

ΕΠΙΦΑΝΕΙΕΣ

- ↻ Αβγά
- ↻ Πηλός (στεγνός)
- ↻ Φρούτα (ξερά και νωπά)
- ↻ Ξύλα
- ↻ Κοχύλια
- ↻ Λαχανικά
- ↻ Φύλλα
- ↻ Καλάμια
- ↻ Πέτρες

- ↪ Βαμβάκι
- ↪ Κολοκύθες (ξηρές)
- ↪ Γύψος (σε μορφή πέτρας)
- ↪ Φτερά

2.5. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ «ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ» ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

1. Αβγά
2. Ζυμάρι
3. Βότσαλα
4. Φλοιός
5. Λαχανικά
6. Ξύλο
7. Φτερά
8. Κοχύλια
9. Κλαδιά
10. Άμμος
11. Χώμα
12. Φύλλα
13. Κερί
14. Σπόροι
15. Φρούτα
16. Χόρτα
17. Πηλός
18. Άνθη
19. Καρποί (κουκούτσια)

- 20.Κολοκύθες ξερές
- 21.Πέτρα
- 22.Βελανίδια
- 23.Καλαμπόκι
- 24.Όστρακα
- 25.Ρίζες
- 26.Κάστανα
- 27.Καρύδια
- 28.Όσπρια (από τη φύση)
- 29.Αμύδαλα
- 30.Σιτάρι
- 31.Κουκουνάρια
- 32.Βαμβάκι
- 33.Δαμάσκηνα⁹

2.6. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ (ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ).

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Μπορούμε πολύ εύκολα να ζωγραφίσουμε πάνω σε διάφορα φυσικά υλικά και ιδιαίτερα στα φυσικά υλικά, τα οποία έχουν καταγραφεί παραπάνω, όπου χρησιμοποιούνται ως ζωγραφικές επιφάνειες.

Τα φυσικά υλικά μας δίνουν υπέροχα έργα ζωγραφικής, όπως: ένα βρασμένο αυγό το Πάσχα, το οποίο το βάφουμε με νεροχρώματα ή ένα άβραστο αυγό, το οποίο έχουμε αδειάσει προσεχτικά το περιεχόμενό του

---

⁹ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. :Εικαστικές Τέχνες – υλικά και τεχνικές μικροκατασκευών ΙΙ, Τα άχρηστα υλικά και η αξιοποίησή τους, Βόλος 2001, σελ. 38.

και έπειτα το βάφουμε ή ζωγραφίζουμε πάνω στα *βότσαλα* με υδροχρώματα ή με ειδικές μπογιές για πέτρες, ενώ πάνω σε *ξύλο* μπορούμε να ζωγραφίσουμε με όλες σχεδόν τις μπογιές και κυρίως τις ρευστές.

Ακόμη, τα *χρωματιστά κεριά* μπορούν να μας δώσουν ένα δικό τους τρόπο ζωγραφικής καθώς καίγεται το κερί και στάζει. Ή μπορούμε να ρίξουμε σε μια σκληρή επιφάνεια το *λιωμένο κερί* και με ένα κοπίδι να δημιουργήσουμε ένα σχέδιο.¹⁰

ΑΣΥΝΗΘΙΣΤΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Άλλοι ασυνήθιστοι τρόποι ζωγραφικής είναι και οι ακόλουθοι: *Μικρά κλαδιά* μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ως πινέλα για τη ζωγραφική, π.χ. αν τα βουτήξουμε στο χρώμα και στη συνέχεια βάψουμε μια επιφάνεια με αυτά.

Όπως επίσης, τα παιδιά μπορούν να μιμηθούν τον παλιό τρόπο γραφής και να σχεδιάζουν με το *φτερό* και μελάνι. Ή με το πίσω μέρος του φτερού μπορούν να δημιουργήσουν πρωτότυπες χρωματικές ματιέρες.

ΑΝΑΓΛΥΦΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Μπορούμε να δημιουργήσουμε ανάγλυφη ζωγραφική, όπου με πολύ παχύ χρώμα ζωγραφίζουμε φλούδες δέντρων και σφηνώνοντας παράλληλα και άλλες φλούδες, τονίζουμε το ανάγλυφο των χρωμάτων.

Επίσης, με κομματιασμένα τσόφλια μπορούμε να δημιουργήσουμε ανάγλυφη ζωγραφική, κατά την οποία προσεχτικά το ένα δίπλα στο άλλο ή σε συγκεκριμένη σειρά για να σχηματιστεί συγκεκριμένη μορφή πάνω

¹⁰ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. : Ζωγραφική – γλυπτική – χαρακτηριστική, Gutenberg, Αθήνα 2001, σελ. 54.

σε μια οποιαδήποτε επιφάνεια σχηματίζονται ωραία ανάγλυφα. Από πάνω μπορούμε να ζωγραφίσουμε το ανάγλυφο με νερομπογιές ή και με μαρκαδόρους.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Όπως και με τη ζωγραφική, τόσο εύκολα, μπορούμε τώρα να κατασκευάσουμε ποικίλες μορφές με τα φυσικά υλικά.

Μπορούμε δηλαδή εύκολα να ενσωματώσουμε πάνω σε υγρό πηλό *κοχύλια*, όπου προορίζονται για διακοσμητικά, έπειτα να ψήσουμε τον πηλό και το αποτέλεσμα να είναι αξιοθαύμαστο. Επίσης, πάλι με τα κοχύλια μπορούμε να κατασκευάσουμε, με τα παιδιά φυσικά όπως και τις υπόλοιπες προτεινόμενες κατασκευές, κορνίζες με γύρω γύρω κολλημένα κοχύλια. Ακόμη, πάνω σε πλαστικά πιάτα σχηματίζουμε πρόσωπα ή άλλες μορφές συνθέτοντας διαφόρων μεγεθών κοχύλια, αλλά και μπορούμε να δημιουργήσουμε πολλά διακοσμητικά άρα μια άλλη αισθητική διάσταση στο περιβάλλοντα χώρο μας, είτε του νηπιαγωγείου, είτε του σπιτιού μας.

Άλλα φυσικά υλικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τις κατασκευές είναι και τα τσόφλια αβγών, όπου μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τόσο τα σπασμένα, όσο και τα ίδια τα *αβγά*, από τα οποία έχουμε αδειάσει προσεχτικά τα περιεχόμενο.

Επίσης, πολύ ευχάριστο για τα ίδια τα παιδιά είναι η δημιουργία κατασκευών με το *ζυμάρι*, με το οποίο δημιουργούν μικροαντικείμενα και διάφορα διακοσμητικά.

Έπειτα, με το αναμμένο κερί ρίχνουμε σταγόνες κεριού που καίγεται πάνω σε ξύλο, πέτρες κ.ά. Όταν το *κερί* παγώσει, περνάμε όλη την κατασκευή με υδρόχρωμα. Το αποτέλεσμα είναι φανταστικό.

Τα *φτερά* μπορούν να μας δώσουν διάφορες μορφές, κυρίως φανταστικές, καρφώνοντας τα εύκολα πάνω στα λαχανικά ή φρούτα.

Τέλος, αν πάρουμε μια κολοκύθα ή κάποιο άλλο φυσικό υλικό, το οποίο εύκολα μπορούμε να το χαράξουμε ή διαμορφώνοντάς το κατάλληλα έχουμε την δημιουργία πολλών φανταστικών μορφών.

ΚΟΛΛΑΖ

Πάνω σε μια επίπεδη κυρίως επιφάνεια έχουμε την δυνατότητα να κολλήσουμε διάφορα όσπρια, σπόρους, ξηρούς καρπούς, βελανίδια, φύλλα, αμύγδαλα, καρύδια, κλαδιά, χόμα κ.ά. Το σχέδιο μπορεί να είναι είτε προσχεδιασμένο ή να το εμπνευστούμε εκείνη τη στιγμή.

Επίσης, με *φλοιούς δέντρων* δημιουργούμε φανταστικά επίπεδα κολλάζ και μπορούμε να επενδύσουμε διάφορα αντικείμενα με φλοιούς, δίνοντας έτσι την αίσθηση του κορμού δέντρου.

Ακόμη, δημιουργούμε κολλάζ με *φτερά* σε διαφορετικά χρώματα και μεγέθη, όπου χρησιμοποιούνται για την σύνθεση ωραίων μορφών ή ολόκληρων εικόνων.

Τέλος, δημιουργούμε κολλάζ με φρέσκα ή αποξηραμένα *φύλλα*. Τα παιδιά κολλάνε τα φύλλα που σύλλεξαν π.χ. σε έναν περίπατο και τελικά επέλεξαν δημιουργώντας τις δικές τους εικόνες. Ίσως πάνω στα φύλλα τα παιδιά μπορούν να ζωγραφίσουν χαρακτηριστικά κάποιου προσώπου κ.τ.λ.

ΣΧΕΔΙΟ

Σχέδια στην άμμο με το δάχτυλο ή με ένα ξυλάκι, γίνονται ιδιαίτερα ευχάριστα από ένα παιδί, όπου δημιουργούνται γράμματα ή σχέδια. Έτσι ευχάριστα γίνονται σχέδια με πλαστικά/ξύλινα αντικείμενα πάνω σε έναν νωπό πηλό αλλά και στο κατασκευασμένο ζυμάρι.

ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

& ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Ένα άλλο θα λέγαμε είδος κατασκευών πιο «παιδικό» αποτελούν τα παιχνίδια με την άμμο. Με τη βρεγμένη αλλά και την στεγνή άμμο της παραλίας μπορούν να γεμιστούν δοχεία διαφόρων μεγεθών, με σκοπό να γίνουν πύργοι και κάστρα της άμμου, αλλά και ζώα, άνθρωποι κ.ά.

ΨΗΦΙΔΩΤΟ

Ωραία ψηφιδωτά μπορούν να κατασκευαστούν εύκολα και ευχάριστα, ιδιαίτερα από τα παιδιά, όταν πιέσουμε κάποια λεπτοκαμωμένα είδη καρπών ή οσπρίων ή ξηρούς καρπούς πάνω σε πηλό και δημιουργήσουμε ένα σχέδιο ή μια εικόνα.

Με τον ίδιο εύκολο και ευχάριστο τρόπο μπορούν τα παιδιά πάνω σε μια επίπεδη επιφάνεια άμμου ή στο νωπό πηλό να σχεδιάσουν απαλά και στη συνέχεια να σφηνώσουν μικρά βότσαλα και να δημιουργήσουν ωραία ψηφιδωτά.

ΚΟΥΚΛΕΣ (ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ)

Στο κουκλοθέατρο πολύ συχνά μπορούν να χρησιμοποιηθούν φυσικά υλικά για την κατασκευή σώματος ή άλλων μερών μιας κούκλας, όπως π.χ. τα κλαδιά που χρησιμεύουν ως σώμα μιας κούκλας. Επίσης, πάνω στο κλαδί μπορούμε να σχηματίσουμε τα χαρακτηριστικά του σώματος ή και να ζωγραφίσουμε το κλαδί με τα παρακλάδια του για να σχηματιστεί μια κούκλα.

Επίσης, κούκλες κατασκευάζουμε και με άλλα φυσικά υλικά όπως: λαχανικά, χόρτα, φρούτα, φύλλα κ.ά. Οι κούκλες αυτές μπορούν να αποτελέσουν θεατρικούς ήρωες.

ΜΟΜΠΙΑ

Τα παιδιά μπορούν πολύ εύκολα με τα κλαδιά να κατασκευάσουν μόμπιλ, εφόσον κρεμάσουν αντικείμενα της φύσης πάνω στα κλαδιά, όπως: κουκουνάρια, κοχύλια, άνθη, φύλλα, χρωματιστά άδεια αβγά κ.ά.

Επίσης, μικρά κομμάτια ζύλου συνθέτονται για την κατασκευή μιας φιγούρας φανταστικής ή ρεαλιστικής, η οποία μπορεί και να κρέμεται ελεύθερα στο χώρο.

ΤΥΠΩΜΑ

Μπορούμε να τυπώσουμε, με ένα αποτύπωμα ή και με το περίγραμμα πολλών φυσικών υλικών, όπως: των *κοχυλιών*, των φρούτων, των λαχανικών, π.χ.: αχλάδι, μήλο, αλλά και από το κρεμμύδι και από άλλα φυσικά αντικείμενα.

Μπορούμε ακόμη, εύκολα να τυπώσουμε με τα ίδια τα *νεύρα του ξύλου*, είτε αν κωλύσουμε πάνω στο ξύλο αντικείμενα, είτε αν το σκαλίσουμε και το μελανώσουμε. Αλλά και για το τύπωμα ενός *φλοιού* περνάμε το χρώμα με το πινέλο ή με ένα σφουγγάρι και έπειτα τυπώνουμε.

Επίσης, μ' ένα ρολό (τυπώματος) ή μ' ένα σφουγγάρι γεμάτο με χρώμα, περνάμε πάνω από ένα *φτερό* και πάνω απ' αυτό πιέζουμε ένα κομμάτι χαρτί και έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Τέλος, συνηθέστερο τύπωμα έχουμε από τα φύλλα. Στα *φύλλα* εμφανίζονται ανάγλυφα νεύρα, τα οποία μαζί με το γενικό περίγραμμα μπορούν να γίνουν ενδιαφέρουσες σφραγίδες ή κολλώντας μικροαντικείμενα & με τη χρήση δαχτυλομπογιάς, τέμπερας, πλαστικού και μελάνης.

ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ

Όπως και με το τύπωμα υπάρχουν πολλά φυσικά υλικά που μας δίνουν το επιθυμητό αποτέλεσμα του αποτυπώματος εξαιτίας των νευρών ή ινών τους. Π.χ. Η νευρώδης επιφάνεια των φύλλων μπορούν να αποτυπωθούν πάνω σε επιφάνειες πηλού, ζυμαριού, πλαστελίνης, υγρού, αλουμινόχαρτου κ.ά. Πολύ ωραία όμως είναι και τα ανάγλυφα που αποτυπώνονται πάνω σε πηλό από κοχύλια, όπως ισχύει και για άλλα φυσικά υλικά.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ – ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ

Συνθέτοντας διαφορετικά μεγέθη και σχήματα από φυσικά υλικά, όπως: βότσαλα, μικρές πέτρες, κοχύλια, μικρά φρούτα, λαχανικά κ.ά., θα σχηματιστούν καταπληκτικά ανάγλυφα ή ολόγλυφα καλλιτεχνήματα και διάφορες μορφές, όπως: ανθρωπόμορφα τερατάκια κ.ά.

ΣΤΟΛΙΔΙΑ – ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ

Περνώντας σε κλωστή τα κοχύλια δημιουργούμε ωραία κολιέ, σκουλαρίκια, βραχιόλια και διάφορα άλλα κοσμήματα.

Επίσης, μπορούμε να περάσουμε σπόρους ή ξηρούς καρπούς ή άλλους αυτούσιους «καρπούς» από τη φύση, με τρύπες μέσα από ένα νήμα και δημιουργούμε κοσμήματα. Επίσης, με όλα αυτά τα υλικά της

φύσης, δημιουργούμε ωραία στολίδια για την διακόσμηση γενικά του σπιτιού και όχι μόνο ή και ακόμα κατασκευάζουμε μόντιλ με τα υλικά αυτά.

Τέλος, μπορούμε με τα φύλλα αλλά και με διάφορα άλλα φυσικά υλικά, να δημιουργήσουμε άπειρα στολίδια, όπως κοσμήματα ή στολίδια χώρου.

ΜΠΑΤΙΚ

Στο κέντρο ενός κομματιού βαμβακερού υφάσματος βάζουμε μια πέτρα, δένουμε μ' ένα λαστιχάκι το ύφασμα και το βουτάμε μέσα σε μπογιά για ύφασμα. Η ανωμαλία στη βαφή είναι πολύ ενδιαφέρουσα και έχουμε έτοιμο το μπατίκ μας.¹¹

ΦΡΟΤΑΖ

Ιδανικές οι φλούδες δέντρων, για την δημιουργία φροτάζ, ιδιαίτερα όταν τις έχουμε συνθέσει και γίνουν ανάγλυφες, τότε τις τοποθετούμε πάνω στο τραπέζι και από πάνω στερεώνουμε μια λευκή κόλλα χαρτί, (με το μολύβι από την επίπεδη πλευρά, όχι από την μυτερή) πατάμε και μπογιατίζουμε την κόλλα σ' όλη την επιφάνεια, ή σε μια συγκεκριμένη μορφή ή ένα επιθυμητό σχέδιο.¹²

☞ Έπεται συγκεντρωτικός πίνακας βασισμένος στα ανωτέρω στοιχεία.

¹¹ ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. :Εικαστικές Τέχνες – υλικά και τεχνικές μικροκατασκευών ΙΙ, Τα άχρηστα υλικά και η αξιοποίηση τους, Βόλος 2001, σελ. 47.

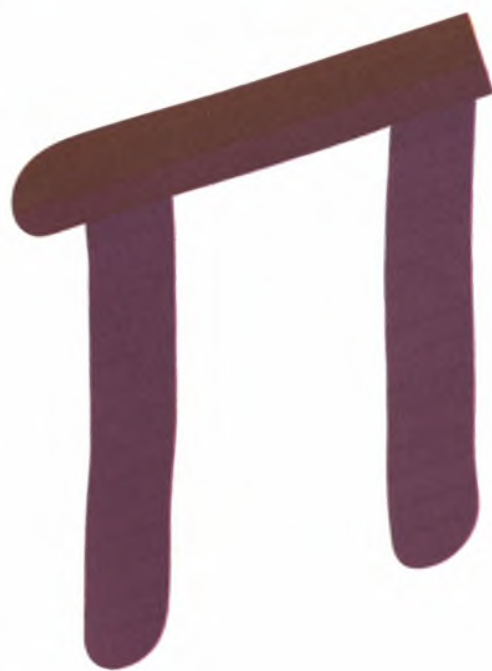
¹² ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, Α. :Εικαστικές Τέχνες – υλικά και τεχνικές μικροκατασκευών ΙΙ, Τα άχρηστα υλικά και η αξιοποίηση τους, Βόλος 2001, σελ. 98.

ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ – ΠΗΓΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ	ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ	ΤΡΟΠΟΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚ	ΑΝΑΓΛΥΦΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ	ΚΑΤΑΣΚΕΥ.	ΑΡΧΙΤΕΚ. ΚΑΤΑΣΚ.- ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	ΚΟΛΛΑΖ	ΨΗΦΙΔΩΤΟ	ΚΟΥΚΛΕΣ- ΚΟΥΚΛΟΦ	ΜΟΜΠΙΛ	ΤΥΠΩΜΑ	ΑΠΟΤΥΠΩΜ.	ΣΤΟΛΙΔΙΑ- ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ	ΓΛΥΠΤΙΚΗ	ΜΠΑΤΙΚ	ΦΡΟΤΑΖ	ΣΧΕΔΙΟ
ΑΒΓΑ	*		*	*					*							
ΖΥΜΑΡΙ				*	*											*
ΒΟΤΣΑΛΑ	*			*		*	*						*	*		
ΦΛΟΙΟΣ	*		*	*	*	*				*	*				*	
ΛΑΧΑΝΙΚΑ	*	*				*		*					*			
ΞΥΛΟ	*	*		*		*		*	*	*	*		*			
ΦΤΕΡΑ	*	*				*		*	*	*		*				
ΚΟΧΥΛΙΑ	*			*		*		*	*	*	*				*	
ΚΛΑΔΙΑ		*		*		*		*	*							
ΑΜΜΟΣ	*				*	*										*
ΧΩΜΑ						*										*
ΦΥΛΛΑ	*					*			*	*	*	*			*	
ΚΕΡΙ	*			*												
ΣΠΟΡΟΙ				*		*	*		*			*				
ΦΡΟΥΤΑ				*		*		*	*	*			*			
ΧΟΡΤΑ						*		*	*				*			
ΠΗΛΟΣ	*			*								*				*
ΑΝΘΗ						*			*	*	*	*				
ΚΑΡΠΟΙ				*		*	*		*			*				
ΚΟΛΟΚΥΘ. ΞΕΡΕΣ	*			*				*								
ΠΕΤΡΕΣ	*					*							*	*		
ΒΕΛΑΝΙΔΙΑ	*			*		*			*			*				
ΚΑΛΑΜΠΟΚ			*	*		*		*	*	*						
ΟΣΤΡΑΚΑ	*			*		*		*	*	*		*	*			
ΡΙΖΕΣ		*				*		*								
ΚΑΣΤΑΝΑ				*		*			*			*				
ΚΟΥΚΟΥΝΑ ΡΙΑ	*		*	*		*		*	*			*	*			
ΚΑΡΥΔΙΑ				*		*			*			*				
ΟΣΠΡΙΑ						*	*									
ΑΜΥΓΔΑΛΑ				*		*						*				
ΣΙΤΑΡΙ				*		*										
ΒΑΜΒΑΚΙ	*			*		*						*				
ΔΑΜΑΣΚΗΝ				*		*			*			*				

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΡΑΚΤΙΚΟ

/ΕΡΕΥΝΗ

ΤΙΚΟ

ΤΟ ΠΡΑΚΤΙΚΟ/ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέσα στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακής εργασίας και προκειμένου να αποδειχθούν και στην πράξη όλες οι πληροφορίες του θεωρητικού μέρους και ιδιαιτέρως του δευτέρου κεφαλαίου, ήταν απαραίτητο να πραγματοποιήσω μια σειρά δέκα δραστηριοτήτων, τις οποίες οργάνωσα μόνη μου σκεπτόμενη τα ζητούμενα της πτυχιακής εργασίας μου, βασισμένες όμως κυρίως στα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα του ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο αυτό διανεμήθηκε σε 20 νηπιαγωγούς εν ενεργεία με απώτερο στόχο την διερεύνηση της χρησιμότητας των φυσικών υλικών στην νηπιακή τάξη, την συχνότητα χρήσης τους από τους νηπιαγωγούς σήμερα και την επαλήθευση της υπόθεσής μου ότι τα φυσικά υλικά αποτελούν πηγή εικαστικής δημιουργίας.

Συγκεκριμένα η έρευνα αυτή:

➤ Έγινε σε παιδικό σταθμό του Δήμου Βόλου

➤ Για την έρευνα αυτή διανεμήθηκαν σε 20 νηπιαγωγούς του Δήμου Βόλου, της Ν. Ιωνίας και των περιχώρων.

Αναφορικά η έρευνα αυτή περιλαμβάνει

Ένα ερωτηματολόγιο

Δέκα δραστηριότητες

Α ΕΝΟΤΗΤΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Ο στόχος της υλοποίησης των ερωτηματολογίων ήταν να διαπιστωθεί :

- Κυρίως αν και κατά πόσο τα φυσικά υλικά χρησιμοποιούνται στο χώρο του νηπιαγωγείου από τους νηπιαγωγούς.

Οι υποθέσεις που διατύπωσα ήταν :

- α) Τα «φυσικά υλικά» χρησιμοποιούνται όλα στο χώρο του νηπιαγωγείου για εικαστικές δημιουργίες ή όχι.
- β) Χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο τα υλικά της φύσης για επιφάνειες ζωγραφικής ή κάποια από μόνο κάποια απ' αυτά.
- γ) Χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο τα υλικά της φύσης ως μογιές ζωγραφικής ή κάποια από αυτά και μόνο.
- δ) Χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο υλικά της φύσης για την υλοποίηση της γλυπτικής ή όχι.
- ε) Συλλογές στο χώρο του νηπιαγωγείου γίνονται κυρίως από τους νηπιαγωγούς ή κυρίως από τα ίδια τα παιδιά.
- στ) Συλλογές υλικών γίνονται κυρίως από τη φύση του περιβάλλοντος χώρου του νηπιαγωγείου ή και της θάλασσας.
- ζ) Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην τάξη των κατασκευών, της ζωγραφικής και της γλυπτικής περιλαμβάνουν όλα τα είδη των τεχνικών ή είναι πολύ περιορισμένες.
- η) Στα εικαστικά χρησιμοποιούνται κυρίως τα «φυσικά υλικά» στο κουκλοθέατρο ή στις κατασκευές.

θ) Η τοποθέτηση των συλλογών γίνεται σε προσιτό μέρος στα παιδιά ή σε απρόσιτο.

ι) Τα «φυσικά υλικά» χρησιμοποιούνται σε όλες τις δραστηριότητες του νηπιαγωγείου και σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα ή όχι.

κ) Η οργάνωση των δραστηριοτήτων στα εικαστικά οργανώνονται από την νηπιαγωγό ή από τα παιδιά.

λ) Η αφόρμηση παίζει καθοριστικό ρολό στην επαφή των παιδιών με τα «φυσικά υλικά» ή όχι.

μ) Στα παιδιά αρέσει να κάνουν πειράματα με την ανάμειξη ή την σύνθεση υλικών.

ν) Όταν τα παιδιά ανακαλύπτουν κάτι στα πειράματα τους το ανακοινώνουν στους παιδαγωγούς κάνοντας και ερωτήσεις ή στους συμμαθητές τους φωνάζοντας.

ξ) Όταν τα παιδιά λερωθούν προβληματίζονται ή όχι.

ο) Το έργο τους τα παιδιά το παίρνουν σπίτι ή κάτι άλλο.

► ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου ήταν:

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΩΣ ΑΚΟΛΟΥΘΩΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ: ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ.

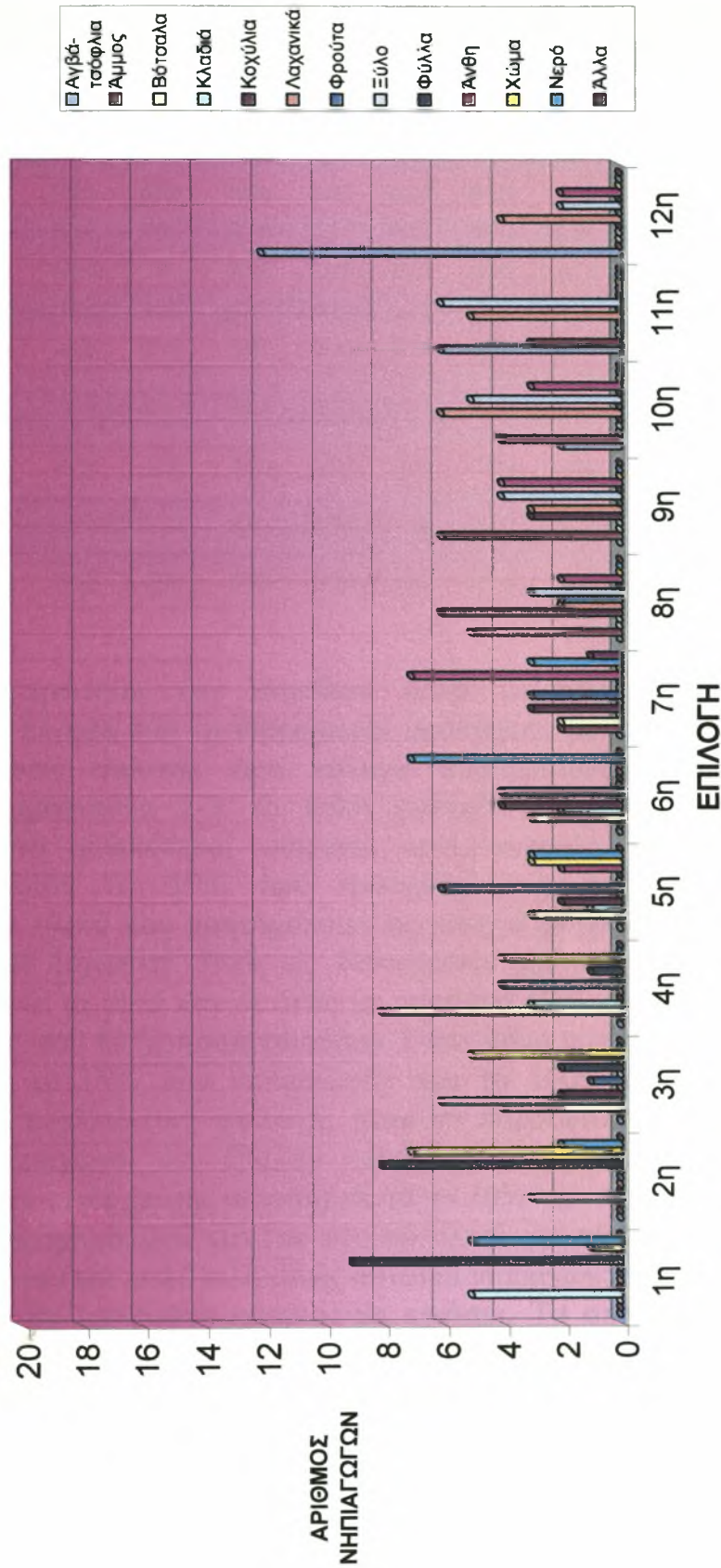
Πρέπει να σημειωθεί σ' αυτό το σημείο πως τα ποσοστά που αναφέρονται στα συμπεράσματα των ερωτήσεων βγαίνουν σχετικά με τις 20 νηπιαγωγούς που πήραν μέρος στην έρευνα απαντώντας στο ερωτηματολόγιο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1

Επιλογή	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	7 ^η	8 ^η	9 ^η	10 ^η	11 ^η	12 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγ.
Φυσικό Υλικό													
Αβγά - τσόφλια	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20	5/20	13/20	20/20
Άμμος	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20	5/20	6/20	4/20	3/20	0/20	20/20
Βότσαλα	0/20	0/20	4/20	8/20	3/20	3/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Κλαδιά	5/20	3/20	6/20	3/20	1/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Κοχύλια	0/20	0/20	2/20	0/20	2/20	4/20	3/20	6/20	3/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Λαχανικά	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20	3/20	6/20	5/20	4/20	20/20
Φρούτα	0/20	0/20	1/20	4/20	6/20	4/20	3/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Ξύλο	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	3/20	4/20	5/20	7/20	1/200	20/20
Φύλλα	9/20	7/20	3/20	1/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Άνθη	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20	0/20	7/20	2/20	4/20	3/20	0/20	2/20	20/20
Χώμα	1/20	8/20	4/20	4/20	3/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Νερό	5/20	2/20	0/20	0/20	3/20	7/20	3/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Άλλα	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	1/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	1/20

Εύλογες και αναμενόμενες οι απαντήσεις των ερωτηθέντων νηπιαγωγών εν ενεργεία, οι απαντήσεις των οποίων αποδεικνύουν τις εικασίες πολλών, ανάμεσα αυτών και τις δικιές μου. Η πλειοψηφία τους απάντησε στην συγκεκριμένη ερώτηση, όπου αντιστοιχεί το 45% των νηπιαγωγών, δηλαδή οι 9/20, πως τα φύλλα αποτελούν την πρωταρχική επιλογή τους σχετικά με τα υπόλοιπα διαθέσιμα φυσικά υλικά. Έπεται σαν δευτερεύουσα επιλογή το χώμα με ποσοστό 40%, σαν τρίτη τα κλαδιά με ποσοστό 30%, σαν τέταρτη κυριαρχούν τα βότσαλα με 40% και σαν πέμπτη οι νηπιαγωγοί προτιμούν να χρησιμοποιήσουν τα φρούτα με 30%. Τα αποτελέσματα όπως φαίνονται ως αυτή την επιλογή είναι άκρως αναμενόμενα και δεν προκαλούν καμία εντύπωση. Το ίδιο ισχύει και στις υπόλοιπες επιλογές, όπου στην 6^η επιλογή ακολουθούν με ποσοστό 35% το νερό, στην 7^η επιλογή ακολουθούν τα άνθη με 33%, στην 8^η κυριαρχούν με ποσοστό 30% τα κοχύλια, στην 9^η με 30% ακολουθεί η άμμος και στην 10^η κυριαρχούν με 30% τα λαχανικά. Ακόμη, όπως ήταν αναμενόμενο στις τελευταίες δυο επιλογές τους οι ερωτηθέντες νηπιαγωγοί έχουν τοποθετήσει με ποσοστά 35% και 65% το ξύλο και τα τσόφλια αβγών στην 11^η και 12^η θέση αντίστοιχα. Τέλος, Θα πρέπει να σημειωθεί πως μια νηπιαγωγός ως 7^η επιλογή έβαλε κάτι το διαφορετικό, δηλαδή τα φτερά, τα οποία δεν περιλαμβάνονταν στην λίστα.

ΕΡ.1.1: Τι υλικά από τη φύση χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο για να δημιουργήσουν τα παιδιά εικαστικές κατασκευές (αριθμείστε ανάλογα με τη συχνότητα που χρησιμοποιούνται).

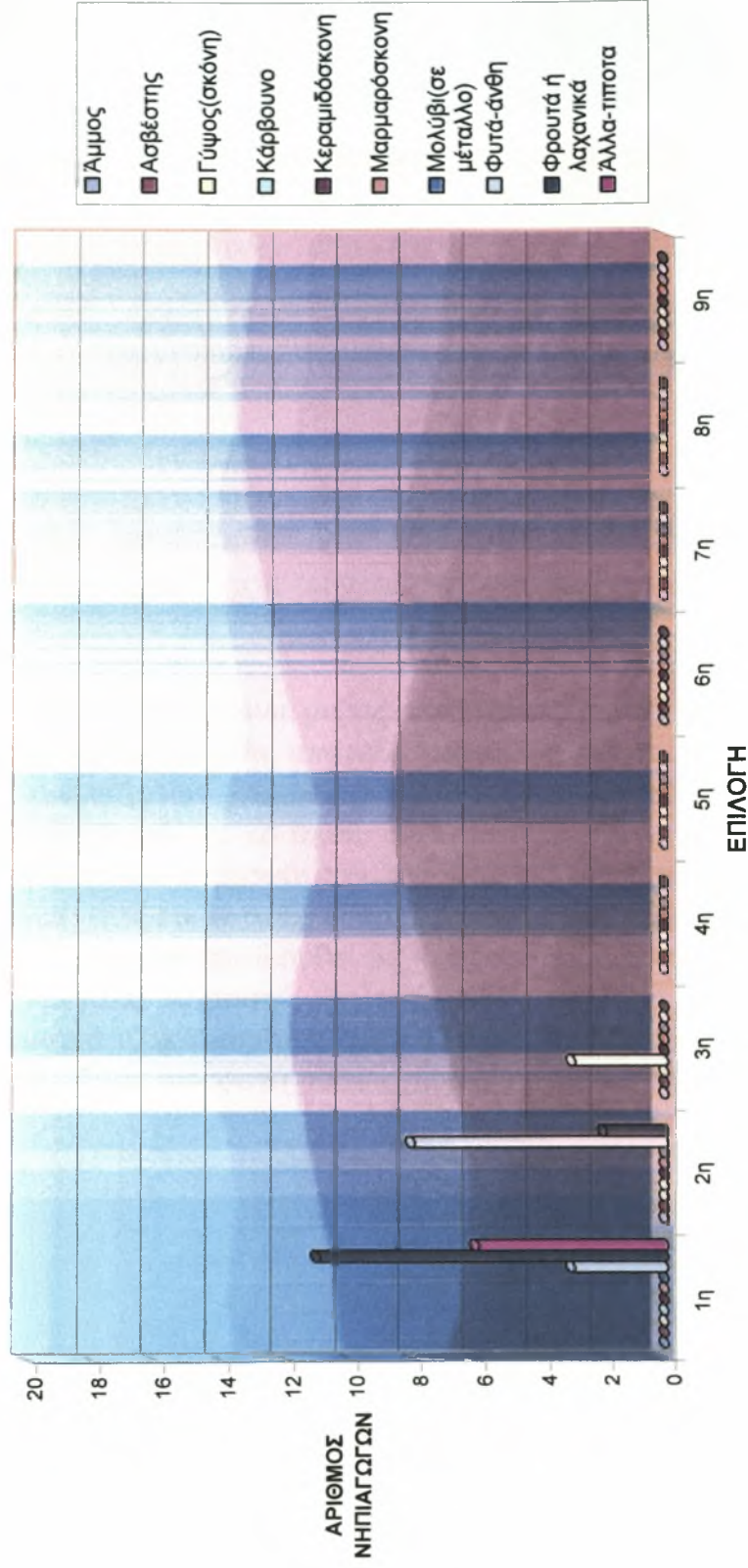
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2

Επιλογή	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	7 ^η	8 ^η	9 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγ.
Φυσικό Υλικό										
Άμμος	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Ασβέστης	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Γύψος(σκόνη)	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Κάρβουνο	0/20	0/20	3/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	3/20
Κεραμιδόσκονη	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Μαρμαρόσκον.	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Μολύβι (σε μέταλλο)	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Φυτά – άνθη	3/20	8/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	11/20
Φρούτα - λαχανικά	11/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	13/20
Άλλα ή τίποτα	6τίτ.	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	6/20

Στην 1.2 ερώτηση δεν ποικίλαν πολύ οι επιλογές, αλλά αξιοσημείωτα θα λέγαμε πως οι νηπιαγωγοί απάντησαν μόνο θετικά σε δυο το πολύ τρεις επιλογές άρα εύλογα συμπεραίνουμε πως οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν 2-3 το πολύ φυσικά υλικά ως μπογιές ζωγραφικής. Αυτό ειδικότερα φαίνεται στο γεγονός ότι 11/20 νηπιαγωγούς δηλαδή το 55% των ερωτηθέντων νηπιαγωγών ως πρωτεύων φυσικό υλικό που χρησιμοποιεί ως μπογιά ζωγραφικής είναι τα φρούτα και τα λαχανικά. Ενώ ως δευτερεύων φυσικό υλικό που χρησιμοποιούν είναι τα φυτά και τα άνθη με ποσοστό 40% και τέλος, ως τελευταία επιλογή που θα χρησιμοποιούσαν 3 και μόνο νηπιαγωγοί από τους 20, δηλαδή το 15% των νηπιαγωγών και το 100% αυτών που απάντησαν τρίτη εναλλακτική επιλογή, ήταν το κάρβουνο. Αν και οι υπόλοιποι 17 νηπιαγωγοί δεν έβαλαν καθόλου τρίτη επιλογή ή και περαιτέρω επιλογή, όπως επίσης αξιοσημείωτα το 30% των ερωτηθέντων νηπιαγωγών δεν χρησιμοποιεί κανένα φυσικό υλικό για τέτοιου είδους χρήση. Ίσως να ήταν και πολύ ειλικρινής αυτοί οι νηπιαγωγοί σχετικά με τους υπόλοιπους, θα μπορούσε κάποιος να εικάσει. Τα αποτελέσματα φανερώνουν πως πολύ μικρό ποσοστό των νηπιαγωγών «σήμερα» χρησιμοποιεί φυσικά υλικά ως μπογιές ζωγραφικής.

ΕΡ.1.2: Τι υλικά απεικονίζονται στην εικόνα; Πώς μπορείς να τα ζωγραφίσεις; (από την επιλογή των υλικών που θα χρησιμοποιήσεις)

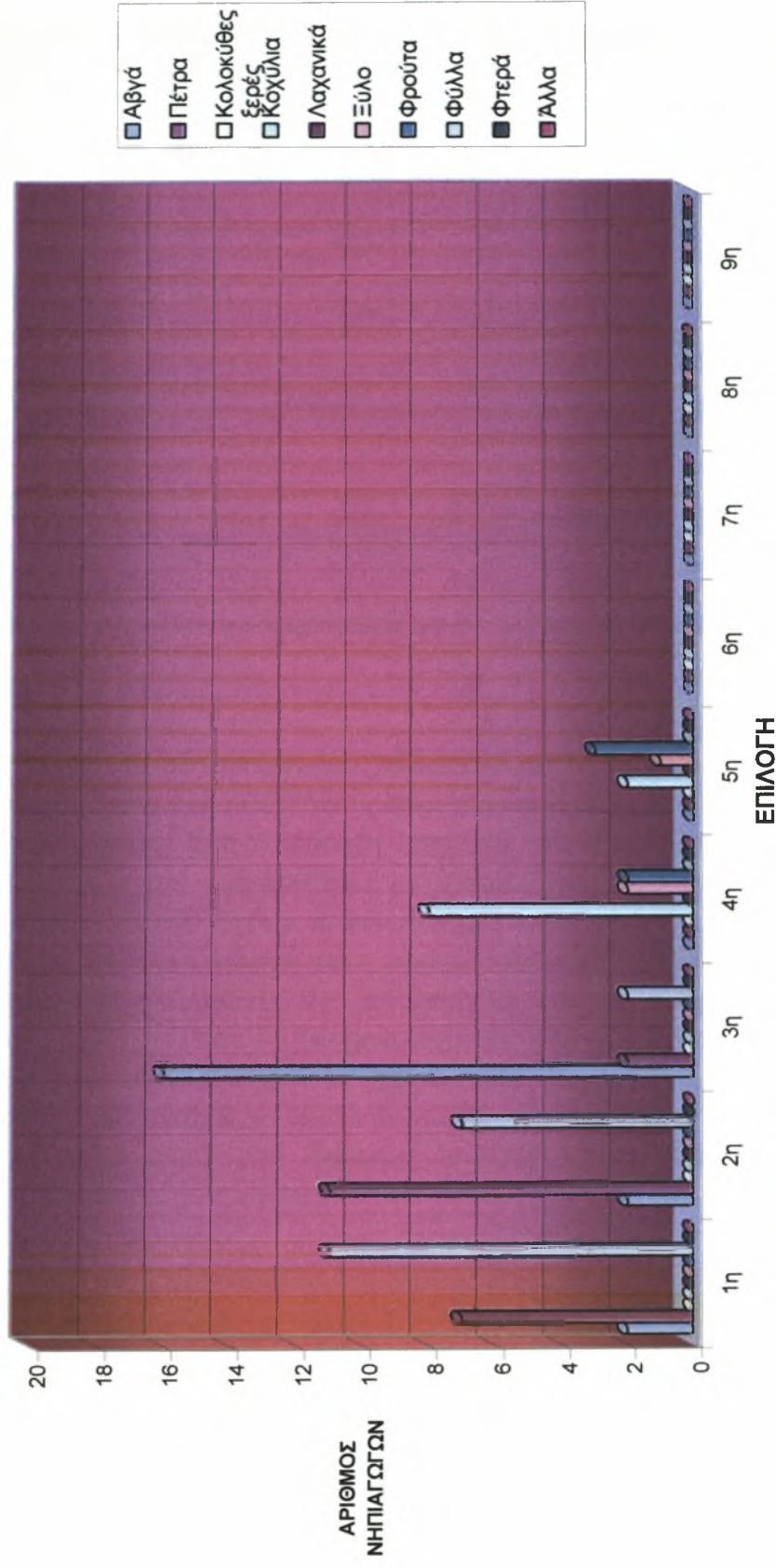

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3

Επιλογή	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	7 ^η	8 ^η	9 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
Φυσικό Υλικό										
Αβγά	2/20	2/20	16/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Πέτρα	7/20	11/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Κολοκύθες ξερές	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Κοχύλια	0/20	0/20	0/20	8/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	10/20
Λαχανικά	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Ξύλο	0/20	0/20	0/20	2/20	1/20	0/20	0/20	0/20	0/20	3/20
Φρούτα	0/20	0/20	0/20	2/20	3/20	0/20	0/20	0/20	0/20	5/20
Φύλλα	11/20	7/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Φτερά	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Άλλα	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Στην ερώτηση 1.3. σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων νηπιαγωγών είχαμε τα ακόλουθα αποτελέσματα: ως πρώτη επιλογή η πλειοψηφία των απαντήσεων συγκεντρώνεται στο ποσοστό 55% και αφορά το φυσικό υλικό: φύλλα, το οποίο όπως φαίνεται οι περισσότεροι νηπιαγωγοί το προτιμούν περισσότερο σχετικά με τα υπόλοιπα για ζωγραφική επιφάνεια στις εικαστικές δραστηριότητές τους στο χώρο του νηπιαγωγείου. Ως 2^η επιλογή ακολουθεί με ποσοστό πάλι 55% η πέτρα, ως 3^η έπεται με μεγάλο ποσοστό, δηλαδή, 80% το αβγό και τέλος ακολουθούν τα φυσικά υλικά κοχύλια στην 4^η επιλογή με ποσοστό 40% και τα φρούτα στην 5^η με ποσοστό 15% σχετικά με τις 20 ερωτηθέντες νηπιαγωγούς.

ΕΡ.1.3: Τι υλικά από τη φύση χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο ως επιφάνειες ζωγραφικής;(αριθμείστε ανάλογα με τη συχνότητα τους)

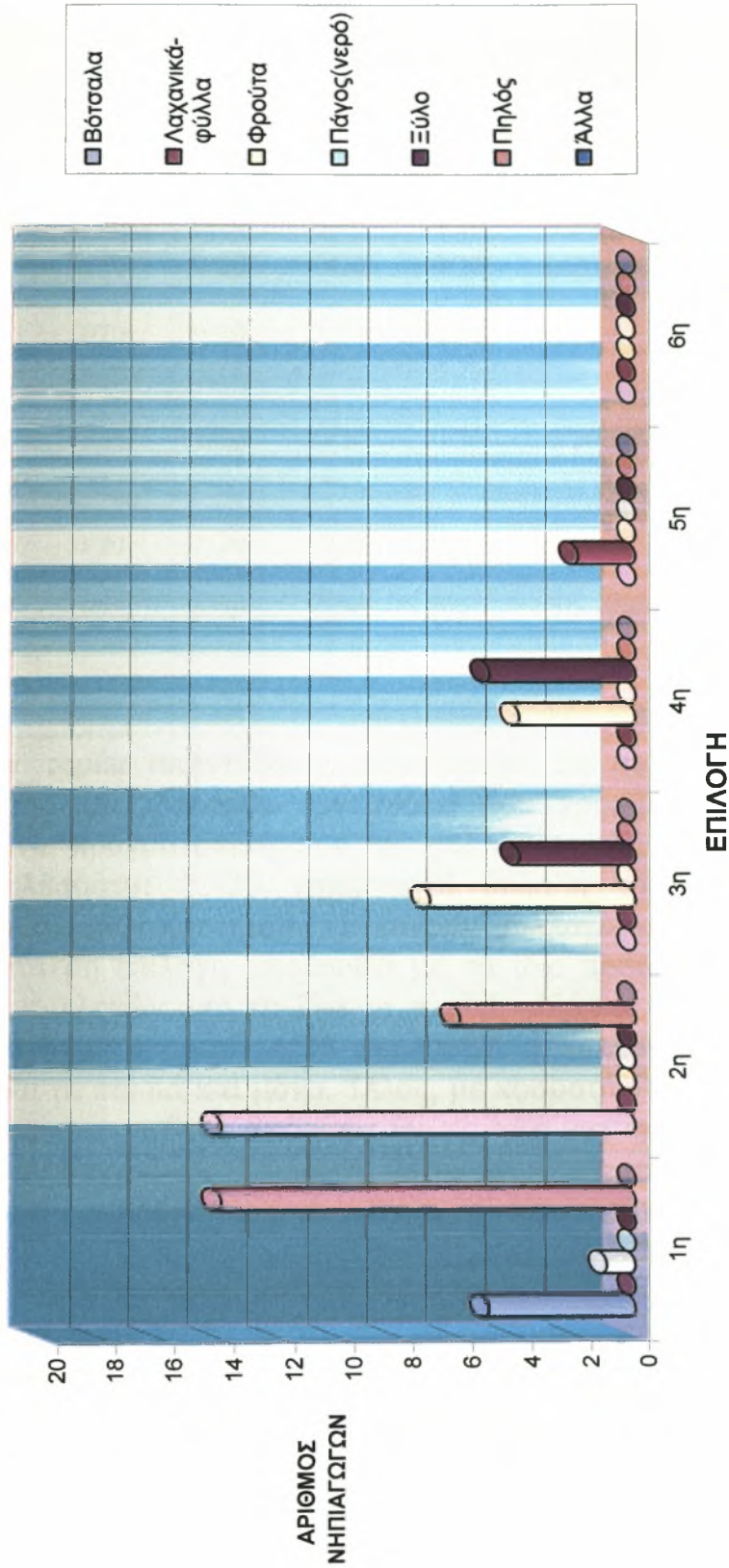

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Φυσικό Υλικό</i>							
<i>Βότσαλα</i>	5/20	14/20	0/20	0/20	0/20	0/20	19/20
<i>Λαχανικά- φύλλα</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
<i>Φρούτα</i>	1/20	0/20	7/20	4/20	0/20	0/20	12/20
<i>Πάγος(νερό)</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
<i>Ξύλο</i>	0/20	0/20	4/20	5/20	0/20	0/20	9/20
<i>Πηλός</i>	14/20	6/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Άλλα</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Στην 1.4. ερώτηση οι νηπιαγωγοί σύμφωνα με τα αποτελέσματα κατά 70% χρησιμοποιούν τον *πηλό* στο χώρο του νηπιαγωγείου για την υλοποίηση της γλυπτικής. Στην δεύτερη επιλογή για τον ίδιο πάντα σκοπό οι νηπιαγωγοί έχουν τοποθετήσει τα *βότσαλα* με ποσοστό πάλι 70%, ενώ στην τρίτη επιλογή έχουν τα *φρούτα* με ποσοστό 35%. Τέλος, στην τέταρτη και τελευταία επιλογή τους προτιμούν κατά 25% το *ξύλο*. Άρα, όπως ήταν αναμενόμενο η πλειοψηφία των νηπιαγωγών χρησιμοποιεί τον *πηλό* για την πραγματοποίηση της γλυπτικής στις εικαστικές τους δραστηριότητες, στο χώρο του νηπιαγωγείου και αποδεικνύεται πως τα υπόλοιπα φυσικά υλικά σχεδόν λίγες φορές χρησιμοποιούνται εκτός από την δεύτερη επιλογή, όπου και αυτή αποτελεί μεγάλο ποσοστό προτίμησης.

ΕΡ.1.4: Τι υλικά από φιλί χρησιμοποιούμε για να περνά ο αέρας στο νηπιαγωγείο για να μην σκοπιάσει ο ήλιος (αριθμός υλικών ανά επιλογή)

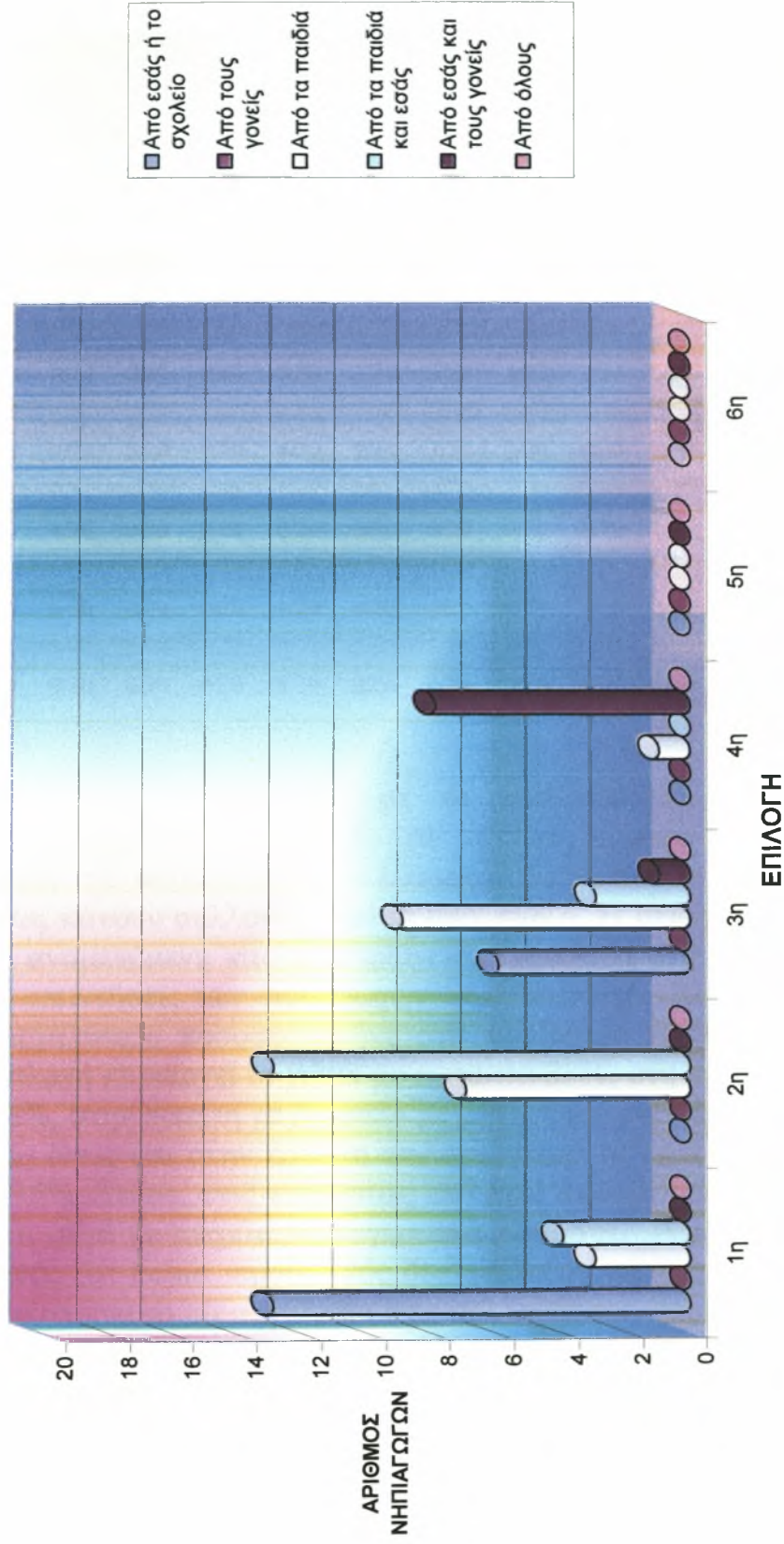

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1.

Επιλογή	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
Από εσάς ή το σχολείο	13/20	0/20	6/20	0/20	0/20	0/20	19/20
Από τους γονείς	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Από τα παιδιά	3/20	7/20	9/20	1/20	0/20	0/20	20/20
Από τα παιδιά και εσάς	4/20	13/20	3/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Από εσάς και τους γονείς	0/20	0/20	1/20	8/20	0/20	0/20	9/20
Από όλους	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Αυτόν τον τομέα απαντήσεων, που αφορά τις συλλογές των υλικών της φύσης και ιδιαίτερα τον τρόπο που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί για να πραγματοποιήσουν τις συλλογές τους έχουμε τα ακόλουθα αποτελέσματα: 13/20 νηπιαγωγοί δηλαδή το 65% των ερωτηθέντων νηπιαγωγών προτιμούν να κάνουν συλλογές οι ίδιοι ή το σχολείο. Στην δεύτερη επιλογή ακολουθεί με το ίδιο ποσοστό 65% η πραγματοποίηση συλλογών από τα ίδια τα παιδιά αλλά και τους ίδιους. Στην τρίτη επιλογή με ποσοστό 45% ακολουθεί η συλλογή φυσικών υλικών από τα ίδια τα παιδιά και μόνο. Τέλος, με ποσοστό 40% έπεται η συλλογή των υλικών της φύσης από τους ίδιους τους νηπιαγωγούς αλλά και από τους γονείς συγχρόνως. Σύμφωνα με τα ανωτέρω αποτελέσματα μας δημιουργείτε η εντύπωση πως οι νηπιαγωγοί προτιμούν να κάνουν τις συλλογές είτε μόνοι τους μαζί με το σχολείο, είτε μόνοι τους μαζί με τα ίδια τα παιδιά. Ίσως δεν προτιμούν τη συλλογή των υλικών της φύσης από τους γονείς για το λόγο ότι προτιμούν να συνεισφέρουν με άλλους τρόπους στην συλλογή υλικών και ιδιαίτερα σχετικά με τα βιομηχανικά υλικά. Αλλά αυτήν είναι απλά μια εικασία.

ΕΡ.2.1: Με ποιο τρόπο κάνετε συλλογές υλικών; (αριθμείστε.)

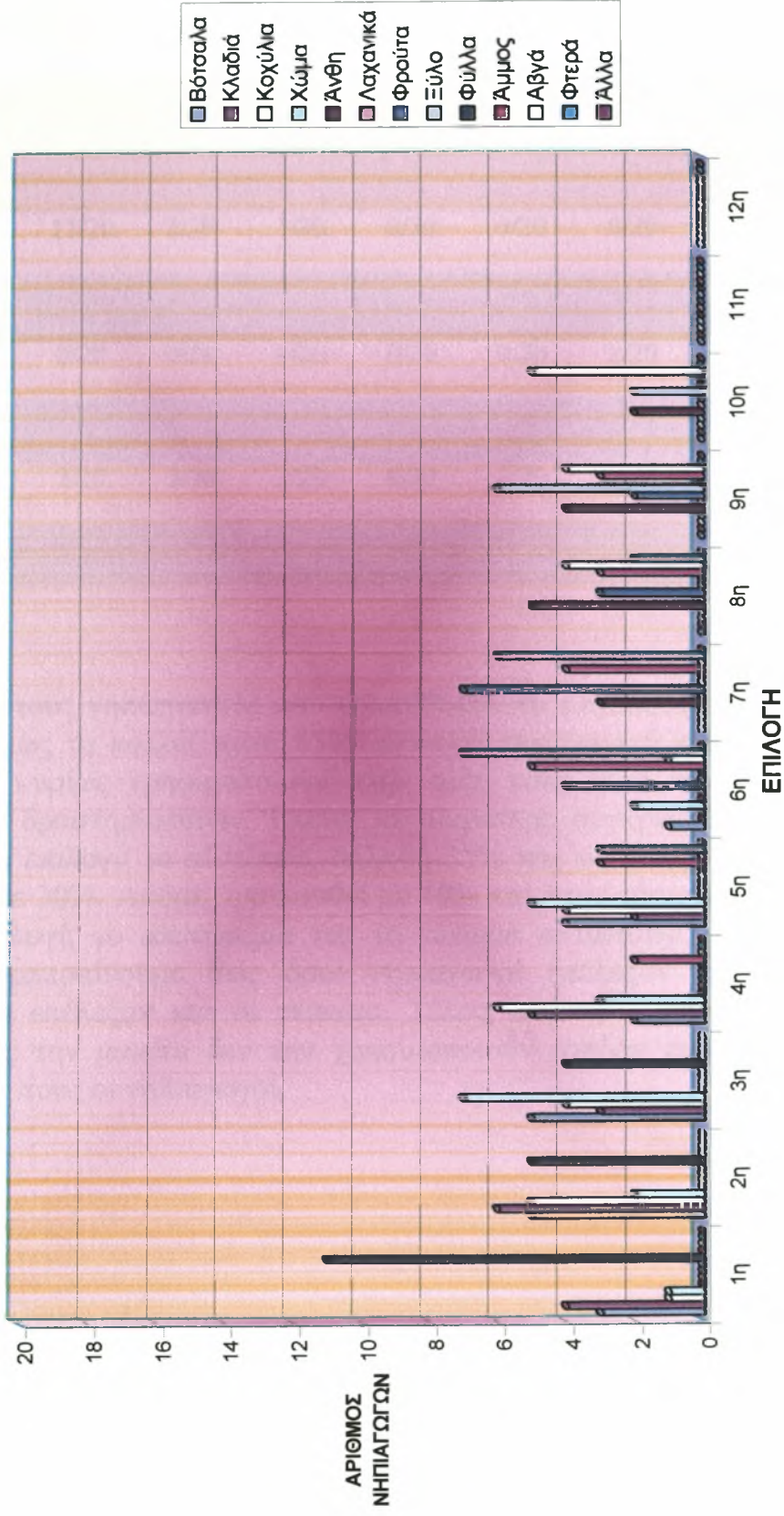
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2.

Επιλογή	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	7 ^η	8 ^η	9 ^η	10 ^η	11 ^η	12 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγ.
Φυσικό Υλικό													
Βότσαλα	3/20	5/20	5/20	2/20	5/20	0/20	0/20	0/20	0/10	0/20	0/20	0/20	20/20
Κλαδιά	4/20	6/20	3/20	5/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Κοχύλια	1/20	5/20	4/20	6/20	4/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Χώμα	1/20	2/20	7/20	3/20	4/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	19/20
Άνθη	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	3/20	5/20	4/20	2/20	0/20	0/20	14/20
Λαχανικά	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
Φρούτα	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	4/20	7/20	3/20	2/20	0/20	0/20	0/20	16/20
Ξύλο	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	6/20	2/20	0/20	0/20	8/20
Φύλλα	11/20	5/20	4/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Άμμος	0/20	0/20	0/20	2/20	3/20	5/20	4/20	3/20	3/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Αβγά	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	1/20	0/20	4/20	4/20	5/20	0/20	0/20	14/20
Φτερά	0/20	0/20	0/20	0/20	3/20	7/20	6/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	18/20
Άλλα	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Στην ερώτηση 2.2. σχετικά με το ποια φυσικά υλικά οι ερωτηθέντες νηπιαγωγοί αλλά και τα παιδιά κάνουν συλλογές παρουσιάστηκαν τα ακόλουθα αποτελέσματα: 55% των νηπιαγωγών απάντησαν πως κάνουν συλλογές κυρίως από φύλλα. Η απάντηση αυτή ήταν σχετικά αναμενόμενη και αυτό φαίνεται ξεκάθαρα στην ερώτηση 1.1., όπου οι απαντήσεις των νηπιαγωγών επαληθεύονται. Σαν δεύτερη επιλογή το μεγαλύτερο ποσοστό ανήκε στα κλαδιά με ποσοστό 30%, στην τρίτη επιλογή κυριαρχεί το χώμα με ποσοστό 35%, στην τέταρτη τα κοχύλια με 30%, στην πέμπτη τα βότσαλα με 25%, στην έκτη τα φτερά με ποσοστό 35%, όπως και στην έβδομη επιλογή, όπου τα φρούτα επίσης, κατέχουν το 35%. Τέλος, στις τελευταίες επιλογές κυριαρχούν τα άνθη, το ξύλο και τα αβγά με μικρότερα συγκριτικά ποσοστά. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι καμία νηπιαγωγός δεν επέλεξε το φυσικό υλικό: λαχανικά με σκοπό να το συμπεριλάβει στις συλλογές της, όπως επίσης η άμμος δεν αποτέλεσε κορυφή καμίας επιλογής εφόσον τα ποσοστά διακυμάνθηκαν σε μεγάλο εύρος επιλογών δηλαδή από την τέταρτη μέχρι και την ένατη επιλογή.

ΕΡ2.2: *Από τη φάση της φύσης κατά τη συλλογή (επιλογές)*

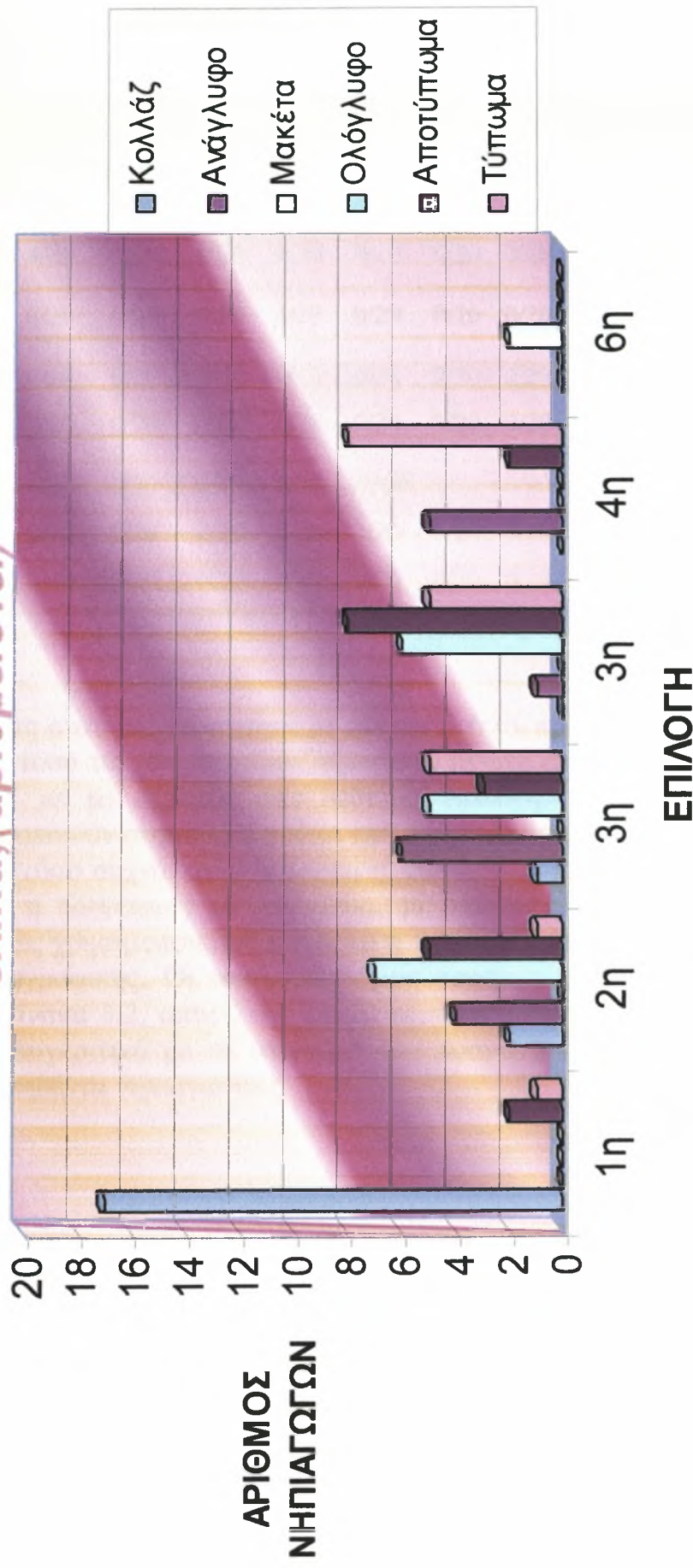

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1.

<i>Επιλογή</i> <i>Τεχνική</i> <i>Κατασκευών</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Κολλάζ</i>	17/20	2/20	1/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Ανάγλυφο</i>	0/20	4/20	6/20	1/20	5/20	0/20	16/20
<i>Μακέτα</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20	2/20
<i>Ολόγλυφο</i>	0/20	7/20	5/20	6/20	0/20	0/20	18/20
<i>Αποτύπωμα</i>	2/20	5/20	3/20	8/20	2/20	0/20	20/20
<i>Τύπωμα</i>	1/20	1/20	5/20	5/20	8/20	0/20	20/20

Από τους νηπιαγωγούς που ερωτήθηκαν το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε πως το κολλάζ κατά 85% αποτελεί την τεχνική κατασκευών, την οποία κυρίως χρησιμοποιούν στην τάξη τους κατά την διάρκεια εικαστικών δραστηριοτήτων. Έπεται με μικρότερο συγκριτικά ποσοστό ως δεύτερη επιλογή το ολόγλυφο, δηλαδή 35% και ως τρίτη επιλογή το ανάγλυφο με 30%. Ακόμη, ακολουθεί με 40% και στην τέταρτη και στην πέμπτη επιλογή το αποτύπωμα και το τύπωμα αντίστοιχα. Από αυτό εύλογα συμπεραίνουμε πως όσοι νηπιαγωγοί επέλεξαν αποτύπωμα ταυτόχρονα επέλεξαν και το τύπωμα. Τέλος, συμπεραίνουμε από τον πίνακα πως την μακέτα δεν την χρησιμοποιούν σχεδόν καθόλου στις κατασκευές τους οι νηπιαγωγοί.

ΕΡ.3.1: Ποιές τεχνικές των κατασκευών από τις ακόλουθες χρησιμοποιείτε στην τάξη για τα φυσικά υλικά; (αριθμείστε.)

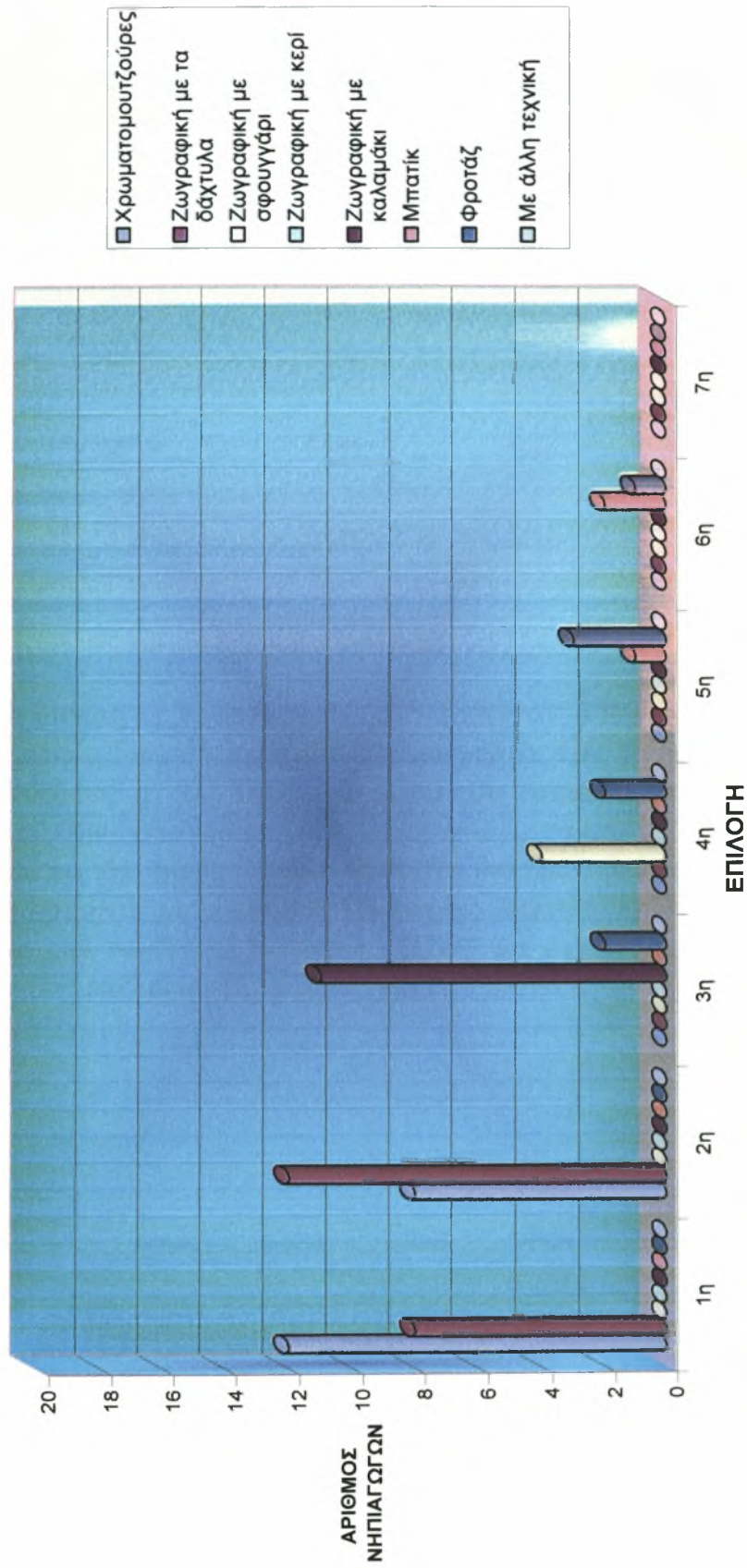

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2.

Επιλογή	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	7 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Τεχνική Ζωγραφικής</i>								
<i>Χρωματομουτζούρες</i>	12/20	8/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Ζωγραφική με τα δάχτυλα</i>	8/20	12/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Ζωγραφική με σφουγγάρι</i>	0/20	0/20	0/20	4/20	0/20	0/20	0/20	4/20
<i>Ζωγραφική με κερί</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
<i>Ζωγραφική με καλαμάκι</i>	0/20	0/20	11/20	0/20	0/20	0/20	0/20	11/20
<i>Μπατίκ</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	1/200	2/20	0/20	3/20
<i>Φροτάζ</i>	0/20	0/20	2/20	2/20	3/20	1/20	0/20	8/20
<i>Με άλλη τεχνική</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Στην ερώτηση αυτή οι νηπιαγωγοί με ποσοστό 60% προτιμούν να χρησιμοποιήσουν τόσο τις *χρωματομουτζούρες* σαν πρώτη επιλογή, όσο και τη *ζωγραφική με τα δάχτυλα* σαν δεύτερη επιλογή. Άρα, όσοι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν συχνά την πρώτη επιλογή, φαίνεται ξεκάθαρα ότι χρησιμοποιούν τόσο συχνά και την δεύτερη. Ακολουθεί πολύ στενά, ως τρίτη επιλογή η *ζωγραφική με καλαμάκι*, με ποσοστό 55%, που σημαίνει εύλογα πως χρησιμοποιείται και αυτή η τεχνική πολύ συχνά σε δραστηριότητες ζωγραφικής. Οι υπόλοιπες όμως τεχνικές ζωγραφικής σύμφωνα με τον πίνακα 3.2. αποτελούν μη άξιες παρατήρησης εφόσον είναι πολύ μικρά συγκριτικά με τα ανωτέρω τα ποσοστά προτίμησής τους από τους ερωτηθέντα νηπιαγωγούς.

ΕΡ.3.2: Ποιές τεχνικές ζωγραφικής χρησιμοποιείτε στην ηπιαγωγείο με τα φυσικά υλικά; (αριθμείστε.)

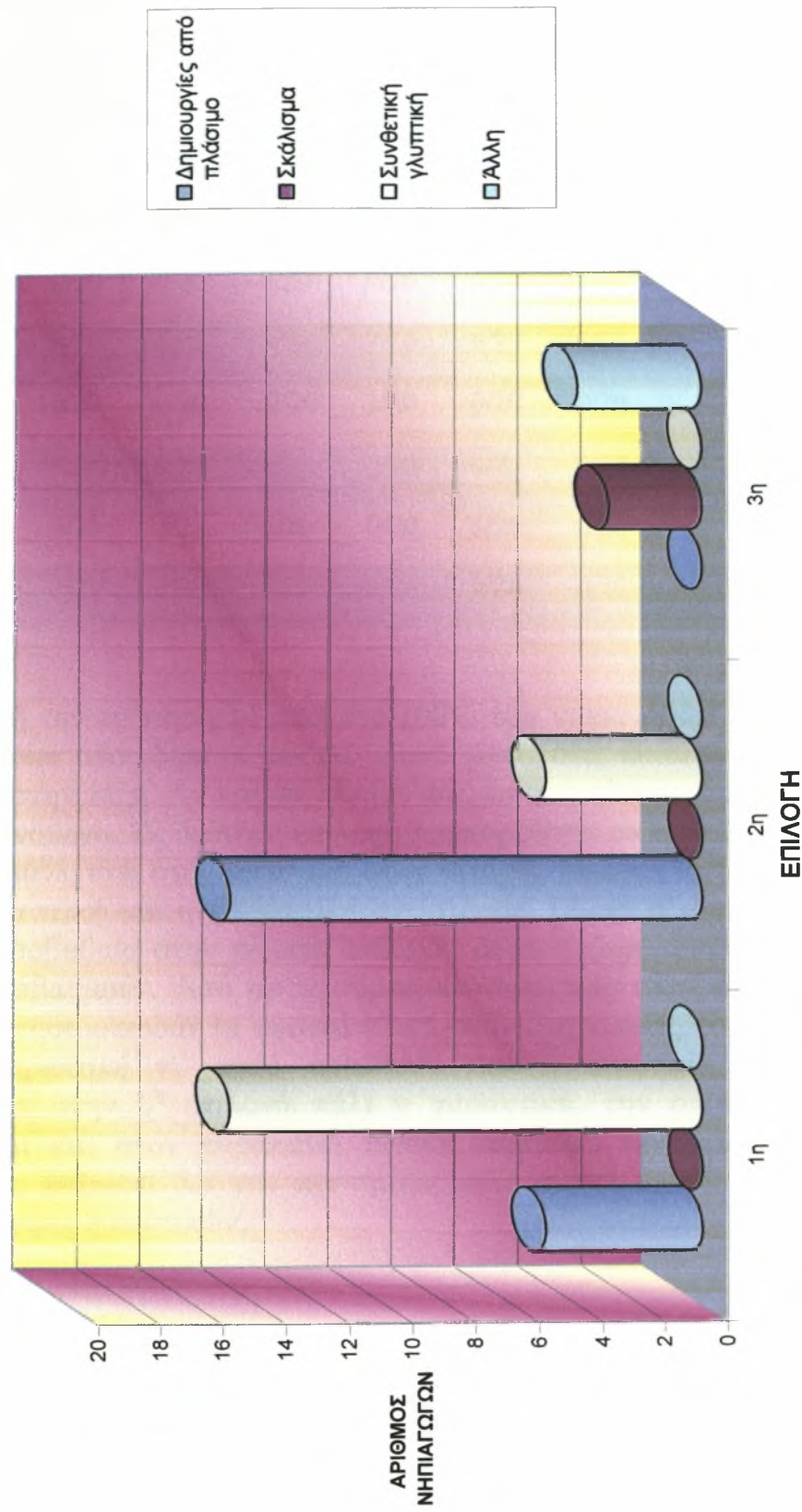

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3.

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Τεχνική Γλυπτικής Δημιουργίες από πλάσιμο</i>	5/20	15/20	0/20	20/20
<i>Σκάλισμα</i>	0/20	0/20	3/20	3/20
<i>Συνθετική γλυπτική</i>	15/20	5/20	0/20	20/20
<i>Άλλη</i>	0/20	0/20	4/20	4/20

Στην ερώτηση 3.3. επικρατεί με ποσοστό 75% η *συνθετική γλυπτική*, την οποία δηλαδή προτιμά η πλειοψηφία των νηπιαγωγών για να πραγματοποιήσει την γλυπτική στο χώρο του νηπιαγωγείου κατά την διάρκεια εικαστικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα 3.3. Με το ίδιο όμως μεγάλο ποσοστό έπεται η δεύτερη επιλογή, δηλαδή οι *δημιουργίες με πλάσιμο*, τις οποίες δηλαδή προτιμούν τόσο συχνά όσο και την *συνθετική γλυπτική*. Τέλος, ως εναλλακτική επιλογή 4/20 νηπιαγωγούς επέλεξαν τις *φόρμες* για την υλοποίηση της γλυπτικής στην τάξη τους.

ΕΡ.3.3: Ποιές τεχνικές γλυπτικής χρησιμοποιείτε στην τάξη σας με τα φυσικά υλικά;(αριθμείστε).

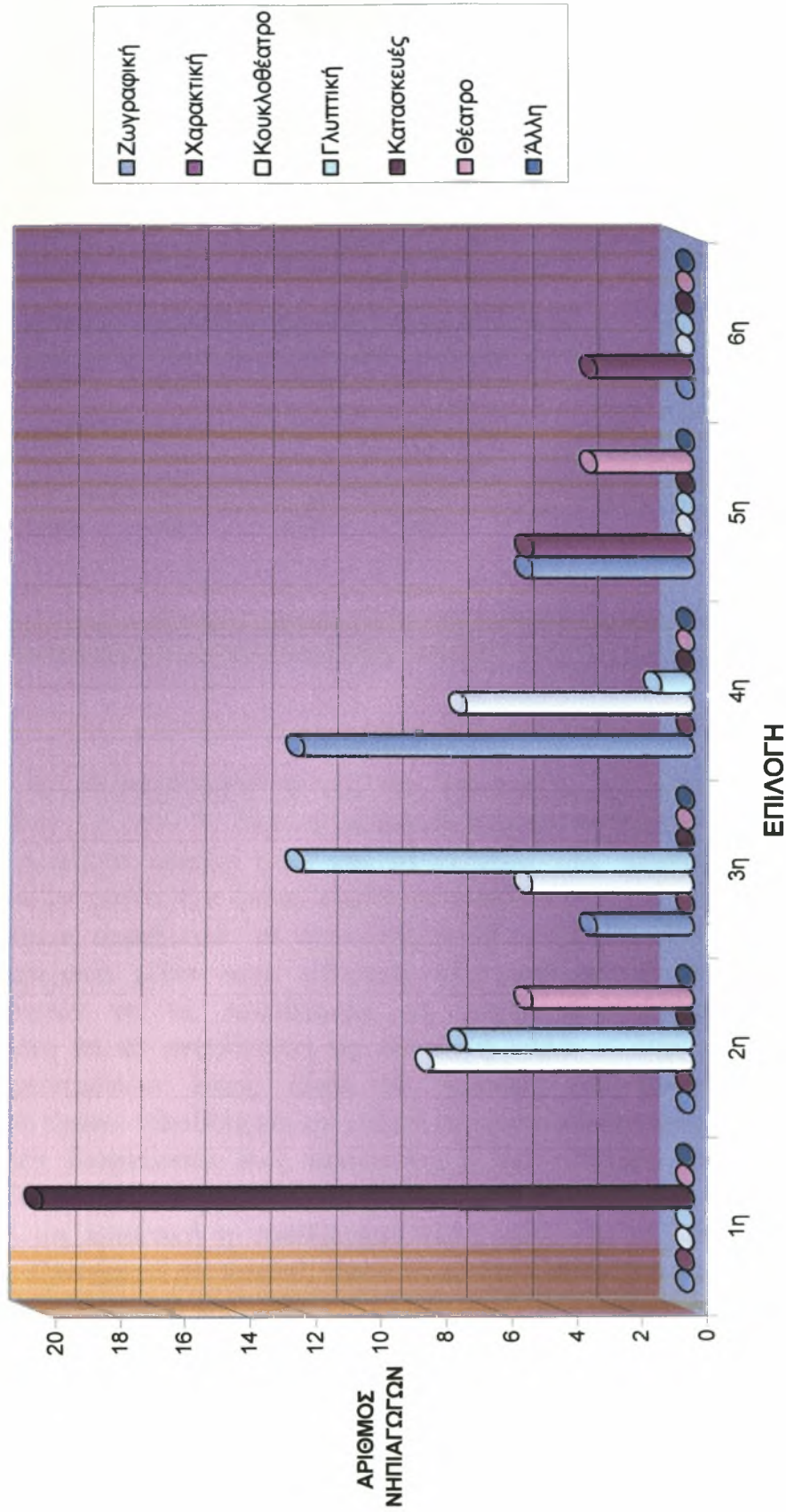
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.4.

<i>Επιλογή</i> <i>Μορφή</i> <i>Εικαστικών</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Ζωγραφική</i>	0/20	0/20	3/20	12/20	5/20	0/20	20/20
<i>Χαρακτική</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	5/20	3/20	8/20
<i>Κουκλοθέατρο</i>	0/20	8/20	5/20	7/20	0/20	0/20	20/20
<i>Γλυπτική</i>	0/20	7/20	12/20	1/20	0/20	0/20	20/20
<i>Κατασκευές</i>	20/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Θέατρο</i>	0/20	5/20	0/20	0/20	3/20	0/20	8/20
<i>Άλλη</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Σ' αυτή την ερώτηση το απόλυτο 100% των νηπιαγωγών προτιμά να χρησιμοποιεί οποιοδήποτε φυσικό υλικό μέσα στις κατασκευές που διοργανώνει στην τάξη. Αν και θα λέγαμε πως το αποτέλεσμα αυτό ήταν άκρως αναμενόμενο. Ως δεύτερη επιλογή προπορεύεται το *κουκλοθέατρο* με ποσοστό 40%, ενώ στην τρίτη και στην τέταρτη επιλογή ισοβαθούν με 60% η *γλυπτική* και η *ζωγραφική* αντίστοιχα. Τέλος, αξιοσημείωτη είναι και η ισοβαθμία στην πέμπτη επιλογή, όπου η *ζωγραφική* με την *χαρακτική* ισοβαθούν. Από αυτό συμπεραίνουμε πως τόσο συχνά οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τα φυσικά υλικά στην *ζωγραφική*, όσο συχνά και στην *χαρακτική* γι' αυτό προέκυψε και η ισοψηφία. Τέλος, παρουσιάζεται στην 6^η επιλογή πάλι η *χαρακτική*, την οποία όπως παρουσιάζεται και στον παραπάνω πίνακα αποτελεί την μειοψηφία, εφόσον, όπως φαίνεται δεν την προτιμούν πολύ συχνά σχετικά με τις υπόλοιπες μορφές εικαστικών.

ΕΡ.3.4: Με ποιές μορφές των εικαστικών χρησιμοποιείτε περισσότερο τα φυσικά υλικά;(αριθμείστε).

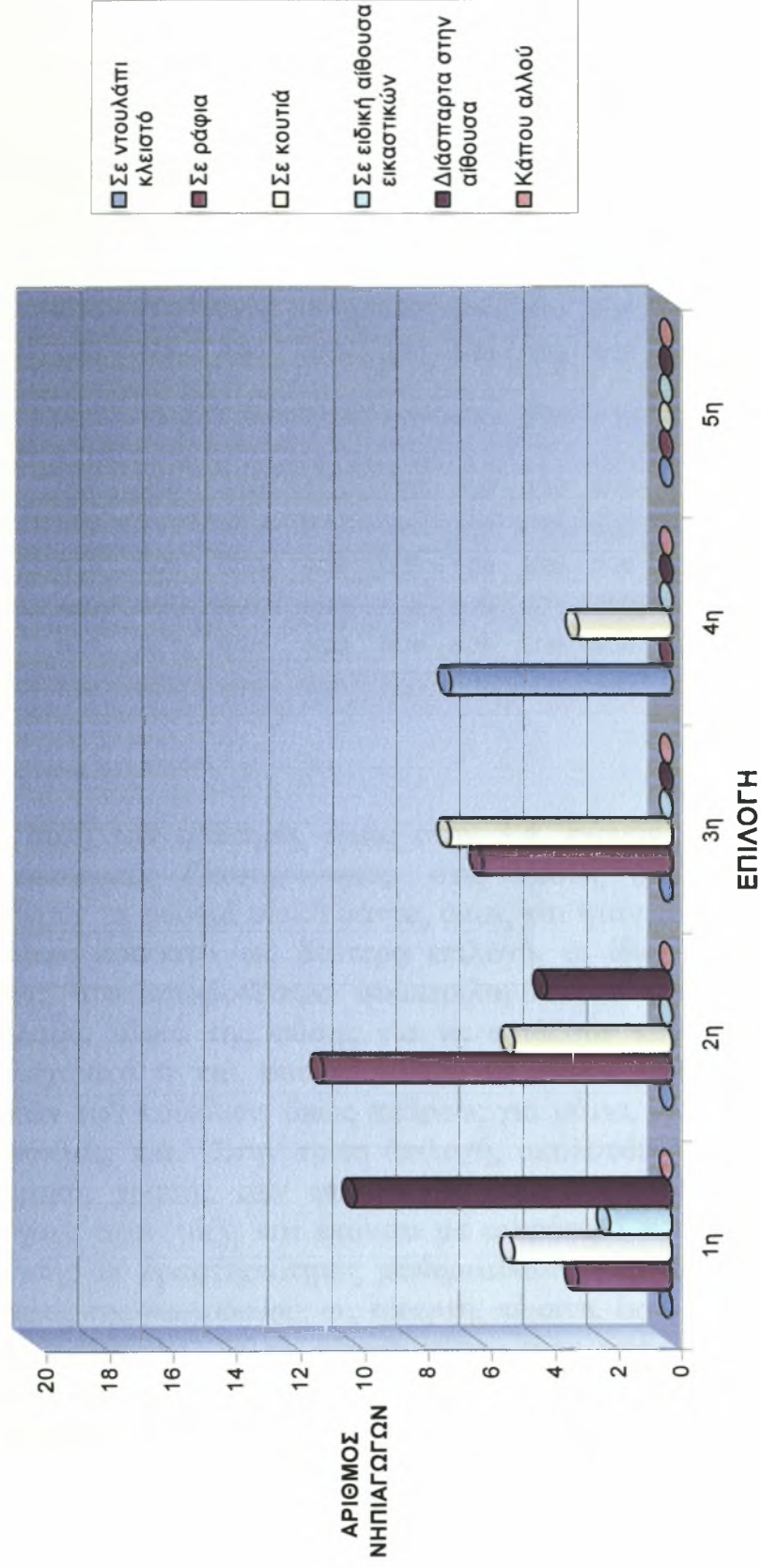

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.5.

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Τοποθέτηση Υλικών</i>						
<i>Σε ντουλάπι κλειστό</i>	0/20	0/20	0/20	7/20	0/20	7/20
<i>Σε ράφια</i>	3/20	11/20	6/20	0/20	0/20	20/20
<i>Σε κουτιά</i>	5/20	5/20	7/20	3/20	0/20	20/20
<i>Σε ειδική αίθουσα εικαστικών</i>	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20
<i>Διάσπαρτα στην αίθουσα</i>	10/20	4/20	0/20	0/20	0/20	14/20
<i>Κάπου αλλού</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Εύλογα τα αποτελέσματα αυτής της ερώτησης, αν ειδικότερα σκεφτεί ο καθένας μας που θα έπρεπε να τοποθετούνται τα φυσικά υλικά σε μια τάξη. Ανάλογα λοιπόν ήταν και τα κίνητρα των ερωτηθέντων νηπιαγωγών και με αυτόν τον τρόπο είχαμε τα ακόλουθα αποτελέσματα: 10/20 νηπιαγωγούς τοποθετούν τα φυσικά υλικά που διαθέτουν ή έχουν συλλεχθεί *διάσπαρτα μέσα στην αίθουσα*. Ως εναλλακτική δεύτερη επιλογή προτιμούν να τα τοποθετούν σε *ράφια*, ενώ έπονται οι προτιμήσεις τους να τα τοποθετούν σε *κουτιά* ή απλά σ' ένα *κλειστό ντουλάπι*. Αξιοσημείωτο όμως είναι το γεγονός ότι μόνο 2/20 νηπιαγωγούς τα έχουν τοποθετήσει σε *ειδική αίθουσα εικαστικών*, στην οποία απάντηση διαφαίνεται πως προφανώς ή δεν υπάρχει αίθουσα εικαστικών ή είναι ακατόρθωτη η διατήρηση των φυσικών υλικών σε ένα τέτοιο χώρο ή μη πρακτική η τοποθέτηση τους εκεί, για το λόγω ότι προφανώς δεν εξυπηρετεί τα παιδιά, όπου αυτό θα ήταν και το κυρίως ζητούμενο ή επιθυμητό από πολλούς.

ΕΡ.3.5: Που είναι τοποθετημένα τα φυσικά υλικά, όπου έχουν συλλεχθεί, στο χώρο του νηπιαγωγείου;(αριθμείστε).

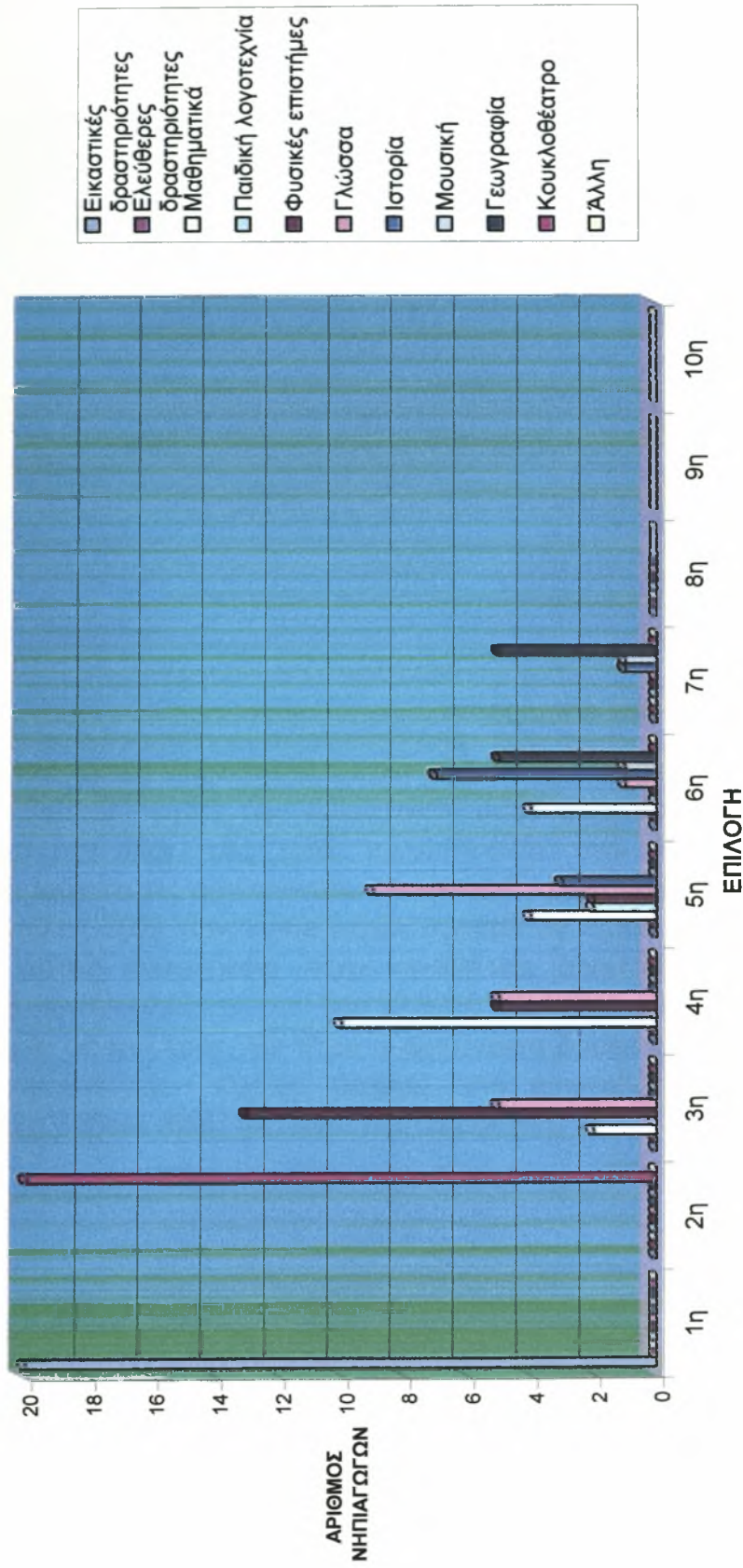

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1.

Επιλογή	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	7 ^η	8 ^η	9 ^η	10 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγ.
Δραστηριότητες											
<i>Εικαστικές δραστηριότητες</i>	20/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Ελεύθερες δραστηριότητες</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
<i>Μαθηματικά</i>	0/20	0/20	20/20	10/20	4/20	4/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Παιδική λογοτεχνία</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	2/20
<i>Φυσικές επιστήμες</i>	0/20	0/20	13/20	5/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Γλώσσα</i>	0/20	0/20	5/20	5/20	9/20	1/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Ιστορία</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	3/20	7/20	1/20	0/20	0/20	0/20	11/20
<i>Μουσική</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	1/20	1/20	0/20	0/20	0/20	2/20
<i>Γεωγραφία</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	5/20	5/20	0/20	0/20	0/20	10/20
<i>Κουκλοθέατρο</i>	0/20	20/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
<i>Άλλη</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Και σ' αυτή την ερώτηση, όπως στην 3.4, έχουμε το απόλυτο 100% στις *εικαστικές δραστηριότητες*, στις οποίες οι νηπιαγωγοί συμπεριλαμβάνουν τα φυσικά υλικά πάντα, όπως και ήταν αναμενόμενο. Με το ίδιο όμως ποσοστό, ως δεύτερη επιλογή, οι ίδιοι νηπιαγωγοί απάντησαν πως στο *κουκλοθέατρο* συμπεριλαμβάνουν φυσικά υλικά προφανώς δηλαδή, υλικά της φύσης για να φτιάξουν κούκλες, όπως φρούτα και λαχανικά ή και φυσικά υλικά για τον σχηματισμό των χαρακτηριστικών των κούκλων, όπως σπόρους για μάτια, κλαδιά για το σώμα μιας κούκλας, κ.ά. Στην τρίτη επιλογή, ακολουθεί με ποσοστό 65% η προτίμηση χρήσης των φυσικών υλικών σε δραστηριότητες *φυσικής επιστήμης* στην τάξη και έπονται με μικρότερα ποσοστά κατά σειρά προτίμησης οι δραστηριότητες *μαθηματικών*, της *γλώσσας*, της *ιστορίας* και τέλος της *γεωγραφίας*, ως τέταρτη, πέμπτη, έκτη και έβδομη σειρά επιλογής αντίστοιχα. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι πως στην παιδική λογοτεχνία αλλά και στην μουσική πολύ σπάνια συμπεριλαμβάνουν οι νηπιαγωγοί τα φυσικά υλικά, σύμφωνα και με το παρακάτω διάγραμμα.

ΕΡ.4.1: Σε ποιες δραστηριότητες περιλαμβάνετε φυσικά υλικά στο χώρο του νηπιαγωγείου;(αριθμείστε ανάλογα με την συχνότητα χρήσης τους).

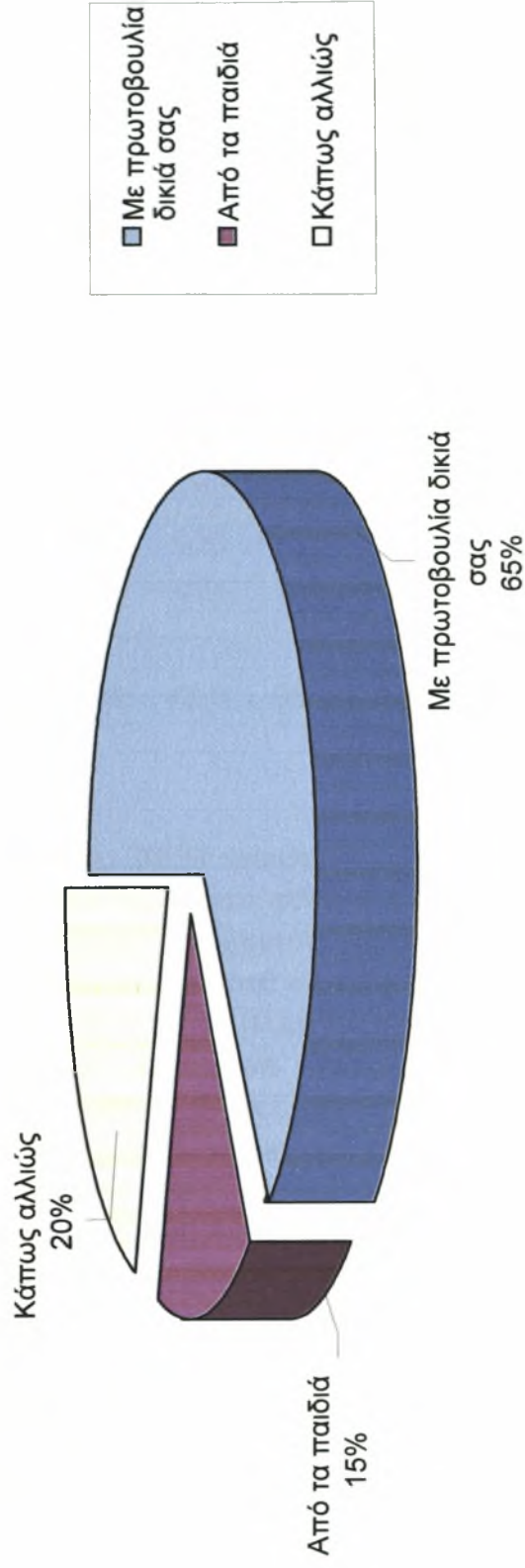

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2.

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Τρόπος οργάνωσης δραστηριοτήτων</i>			
<i>Με πρωτοβουλία δικιά σας</i>	13/20	0/20	13/20
<i>Από τα παιδιά</i>	3/20	0/20	3/20
<i>Κάπως αλλιώς</i>	4/20	0/20	4/20

Οι νηπιαγωγοί, όπως φαίνεται και στον πίνακα 4.2. προτιμούν να οργανώνουν τις δραστηριότητες των εικαστικών στην τάξη τους, κατά ποσοστό 65% με την δική τους μόνο πρωτοβουλία, ενώ 15% των νηπιαγωγών προτιμούν να τις οργανώνουν έπειτα από πρωτοβουλία μόνο των παιδιών και τέλος 20% των νηπιαγωγών προτιμούν κάπως αλλιώς, όπου ο τρόπος αυτός αναφέρεται στην οργάνωση δραστηριοτήτων σύμφωνα με την πρωτοβουλία και των δυο πλευρών ταυτόχρονα. Αν και το σωστό, σύμφωνα με πολλούς, θα ήταν η οργάνωση δραστηριοτήτων στο χώρο του νηπιαγωγείου κυρίως ύστερα από πρωτοβουλία των παιδιών, κάτι τέτοιο βέβαια όπως φαίνεται δεν συμβαίνει.

ΕΡ.4.2: Πως οργανώνονται στην τάξη οι δραστηριότητες των ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ;

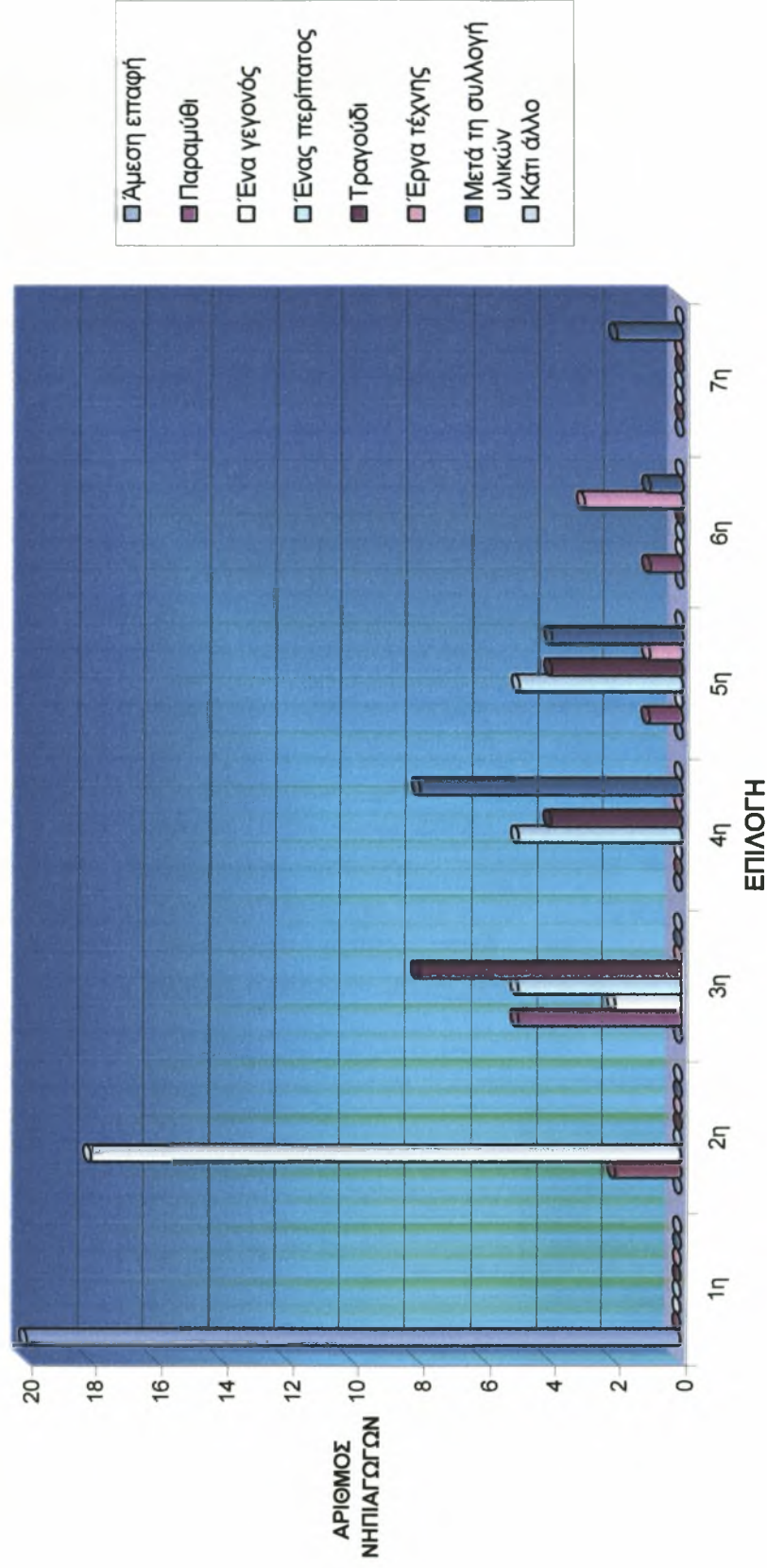
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1.

Επιλογή Είδος Αφόρμησης	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	5 ^η	6 ^η	7 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
Άμεση Επαφή	20/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Παραμύθι	0/20	2/20	5/20	0/20	1/20	1/20	0/20	9/20
Ένα γεγονός	0/20	18/20	2/20	0/20	0/20	0/20	0/20	20/20
Ένας περίπατος	0/20	0/20	5/20	5/20	5/20	0/20	0/20	15/20
Τραγούδι	0/20	0/20	8/20	4/20	4/20	0/20	0/20	16/20
Έργα τέχνης	0/20	0/20	0/20	0/20	1/20	3/20	0/20	4/20
Μετά τη συλλογή υλικών	0/20	0/20	0/20	8/20	4/20	1/20	2/20	15/20
Κάτι άλλο	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20

Στην 5.1. ερώτηση πάλι 20/20 ερωτηθέντες νηπιαγωγοί απάντησαν πως για να εισάγουν στα παιδιά «νέα» φυσικά υλικά προτιμούν να μην χρησιμοποιούν καμιά ιδιαίτερη αφόρμηση αλλά πάντα προτιμούν να εξοικειωθούν τα παιδιά με τα «νέα» αυτά υλικά μέσω της άμεσης επαφής. Το θεωρούν δηλαδή, πιο πρακτικό να βλέπουν, πιάνουν, αισθάνονται, το φυσικό υλικό τα παιδιά παρά να χρησιμοποιούν άλλους μη προσοδοφόρους τρόπους προσέγγισής τους, όπως τους αποκάλεσαν. Στην δεύτερη επιλογή με ποσοστό 90% κυριαρχεί η εναλλακτική αφόρμηση «ένα γεγονός». Ένα γεγονός άρα μπορεί να αποτελέσει κάλλιστα κατάλληλο ερέθισμα για τα παιδιά, ώστε να εξοικειωθούν με τα φυσικά υλικά, σύμφωνα με πολλούς νηπιαγωγούς, αν βέβαια αυτός είναι εφικτός εξαιτίας διαφόρων παραμέτρων. Ως τρίτο και τέταρτο είδος αφόρμησης επικρατούν το τραγούδι και η συλλογή διαφόρων φυσικών υλικών με τα ίδια ποσοστά, δηλαδή 40%. Τέλος, τα υπόλοιπα ποσοστά είναι αμελητέα σχετικά με τα προηγούμενα και με αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνονται τα ανωτέρω μεγάλα ποσοστά άρα και το ακόλουθο διάγραμμα.

ΕΡ.5.1: Ποια αφόρμηση χρησιμοποιείτε για να έρθουν τα παιδιά σε πρώτη επαφή με ένα νέο φυσικό υλικό;(αριθμείστε).

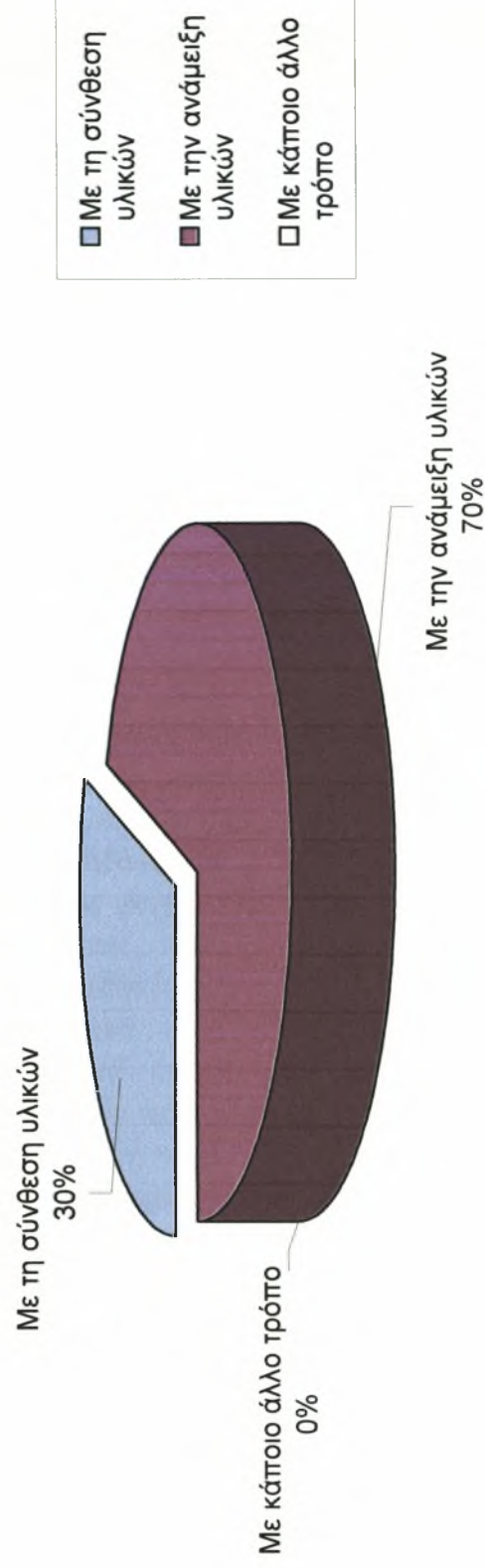

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2.

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	Σύνολο
<i>Τρόπος για πειράματα</i>			Νηπιαγωγών
<i>Με τη σύνθεση Υλικών</i>	6/20	0/20	6/20
<i>Με την ανάμειξη Υλικών</i>	14/20	0/20	14/20
<i>Με κάποιο άλλο τρόπο</i>	0/20	0/20	0/20

Στα παιδιά όπως συμπεραίνουμε και από τον πίνακα 5.2. αρέσει πιο πολύ να κάνουν πειράματα αναμειγνύοντας υλικά παρά συνθέτοντάς τα, εφόσον το ποσοστό των πειραμάτων με την ανάμειξη είναι το 70%, ενώ με τη σύνθεση είναι μόνο το 30%. Αυτό βέβαια το αποτέλεσμα είναι απλά μια προσωπική γνώμη του έκαστου ερωτηθέντα νηπιαγωγού σύμφωνα με την ατομική του εμπειρία ως τώρα. Τέλος, εφόσον όλοι οι νηπιαγωγοί απάντησαν σε έναν τρόπο από τους δυο εύλογα συμπεραίνουμε πως στα παιδιά αρέσουν τα πειράματα αλλά ποικίλουν λίγο οι προτιμήσεις τους.

ΕΡ.5.2: Στα παιδιά αρέσει να κάνουν πειράματα και με ποιο τρόπο;

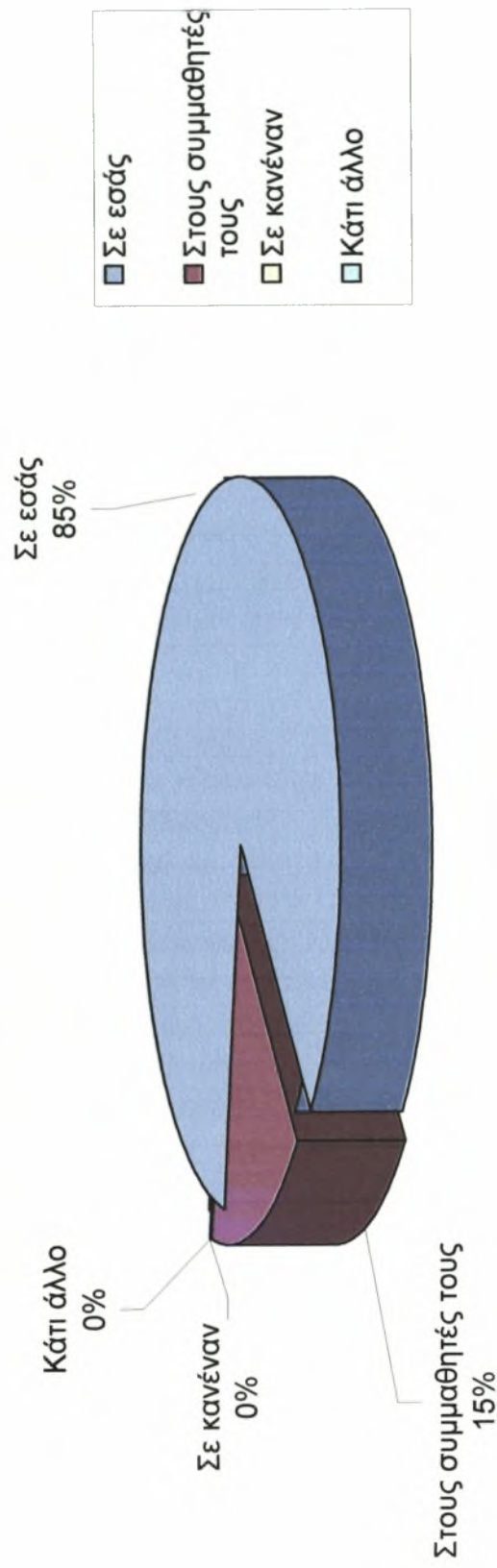

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3.

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Ανακοίνωση</i>				
<i>Σε εσάς</i>	17/20	0/20	0/20	17/20
<i>Στους συμμαθητές τους</i>	3/20	0/20	0/20	3/20
<i>Σε κανέναν</i>	0/20	0/20	0/20	0/20
<i>Κάτι άλλο</i>	0/20	0/20	0/20	0/20

Στην 5.3. ερώτηση οι απαντήσεις των νηπιαγωγών δεν συμπεριέλαβαν όλο το φάσμα των πιθανών απαντήσεων. Σύμφωνα με τον ανωτέρω πίνακα και με ποσοστό 85% τα παιδιά εφόσον ανακαλύψουν κάτι στα πειράματα προτιμούν να το ανακοινώσουν στους ίδιους τους νηπιαγωγούς. Μόνο το 15% από τους ερωτηθέντα νηπιαγωγούς παρατήρησε πως στην τάξη τους τα περισσότερα παιδιά προτιμούν όταν ανακαλύψουν κάτι στα πειράματά τους να το ανακοινώνουν στους συμμαθητές τους. Τα αποτελέσματα ήταν αναμενόμενα εφόσον σύμφωνα και με πολλά παιδαγωγικά βιβλία ένας/μια νηπιαγωγός αποτελεί «πρότυπο» σε πολλά θέματα, άρα ταυτόχρονα ένα άτομο στο οποίο τα παιδιά θα εκφράσουν πρωταρχικά τα συναισθήματά τους, όπως δηλαδή το συναίσθημα της ευχαρίστησης μιας ανακάλυψης. Πάντα όμως αναφερόμαστε στο χώρο του νηπιαγωγείου! Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως κανένα παιδί δεν το κρατάει το συναίσθημα αυτό για τον εαυτό του, δηλαδή να μην το ανακοινώσει σε κανέναν απολύτως.

ΕΡ.5.3: Τι κάνουν τα παιδιά όταν ανακαλύπτουν κάτι στα πειράματα; Το ανακοινώνουν...;

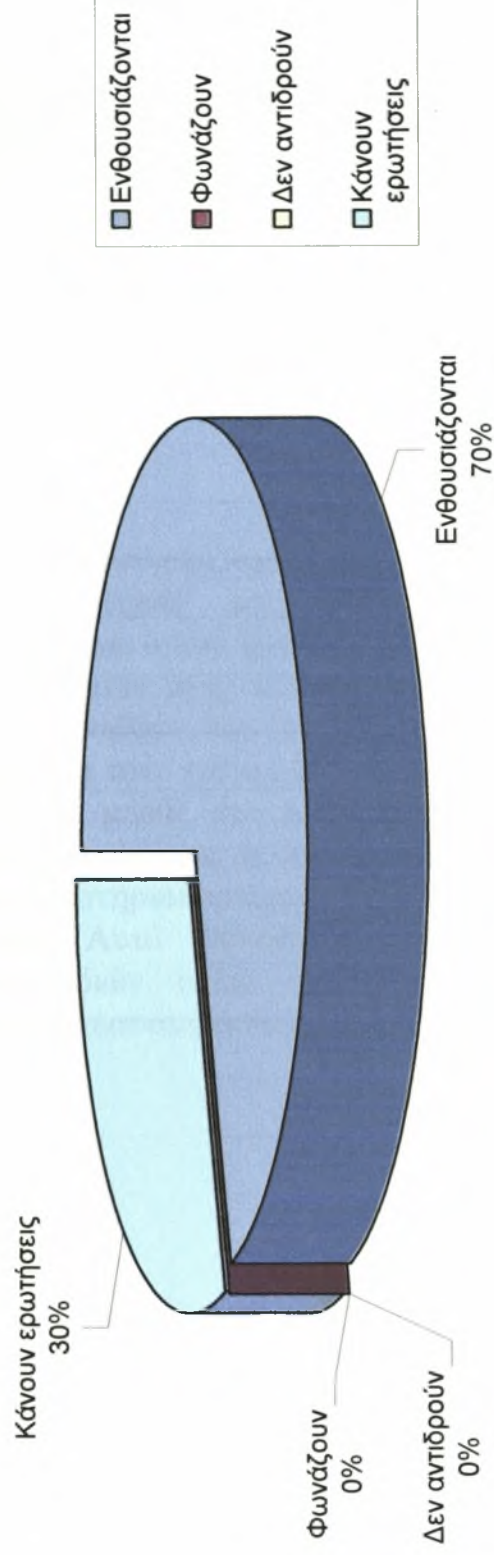

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4.

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	4 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Αντίδραση Παιδιών</i>					
<i>Ενθουσιάζονται</i>	14/20	0/20	0/20	0/20	14/20
<i>Φωνάζουν</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
<i>Δεν αντιδρούν</i>	0/20	0/20	0/20	0/20	0/20
<i>Κάνουν ερωτήσεις</i>	6/20	0/20	0/20	0/20	6/20

Τα παιδιά σύμφωνα με τον πίνακα 5.4. μετά την ανακάλυψη των δυνατοτήτων διαφόρων φυσικών υλικών με ποσοστό 70% το πρώτο πράγμα που νιώθουν είναι ο *ενθουσιασμός* σχετικά με την ανακάλυψη, κάτι το οποίο ήταν άγνωστο για τα ίδια μέχρι εκείνη τη στιγμή και εύλογα βγαίνει το συμπέρασμα πως ο ενθουσιασμός είναι μεγαλύτερος για το λόγο ότι τα παιδιά ανακάλυψαν τις δυνατότητες αυτές μόνα τους κατά την διάρκεια δραστηριοτήτων. Επίσης, οι 6/20 νηπιαγωγοί απάντησαν πως τα παιδιά στην τάξη τους μετά την ανακάλυψη τέτοιων δυνατοτήτων αντιδρούν κάπως διαφορετικά σχετικά με τα παραπάνω παιδιά, κάνοντας *ερωτήσεις στις νηπιαγωγούς*, για να συνειδητοποιήσουν προφανώς αυτά που ανακάλυψαν και να βεβαιωθούν από αυτές. Αξιοσημείωτο όμως είναι το γεγονός ότι κανένα παιδί δεν αντιδρά κάπως «απότομα» π.χ. φωνάζοντας δυνατά για να τον ακουστούν όλοι οι συμμαθητές τους και η νηπιαγωγός.

ΕΡ.5.4: Ποια είναι η αντίδραση των παιδιών μετά την ανακάλυψη δυνατοτήτων των φυσικών υλικών;

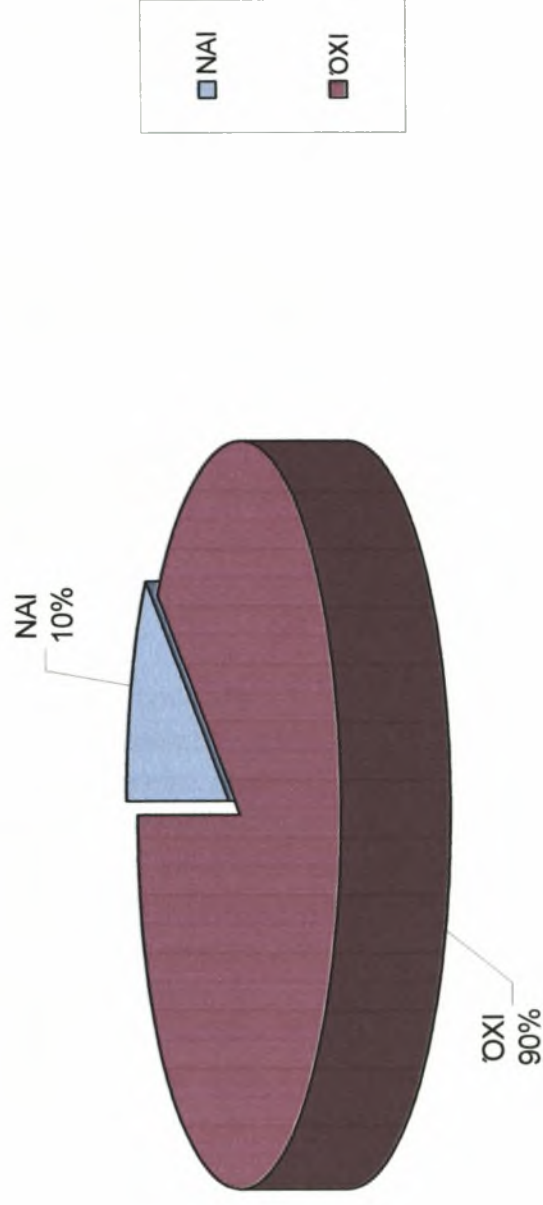
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5.

<i>Επιλογή</i> <i>Προβληματισμός</i>	1 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>ΝΑΙ</i>	2/20	2/20
<i>ΟΧΙ</i>	18/20	18/20

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων νηπιαγωγών μόνο οι 2/20 νηπιαγωγοί απάντησαν πως στα παιδιά δεν αρέσει να προβληματίζονται, άρα και αντιδρούν. Οι υπόλοιποι όμως νηπιαγωγοί δηλαδή το 90%, απάντησαν πως τα παιδιά στην τάξη τους δεν έχουν κανένα πρόβλημα αν λερωθούν, δεν προβληματίζονται καθόλου, άρα δεν επηρεάζει την ψυχολογία τους για περαιτέρω δραστηριοποίηση κατά την διάρκεια της υπόλοιπης μέρας στο χώρο του νηπιαγωγείου. Αυτό το μεγάλο ποσοστό αποδεικνύει πως τα παιδιά γνωρίζοντας την φύση τους να παίζουν και να δραστηριοποιούνται όλη την ώρα, «θυσιάζουν» τα καθαρά ρούχα τους. Αυτό βέβαια δεν αποτελεί κανένα φυσικά μειονέκτημα των παιδιών αλλά αντιθέτως αυτό θα πρέπει να ενθαρρύνεται όλο και περισσότερο στο χώρο του νηπιαγωγείου.

ΕΡ.5.5: Προβληματίζονται τα παιδιά εάν κατά την εικαστική δημιουργία τους λερωθούν;

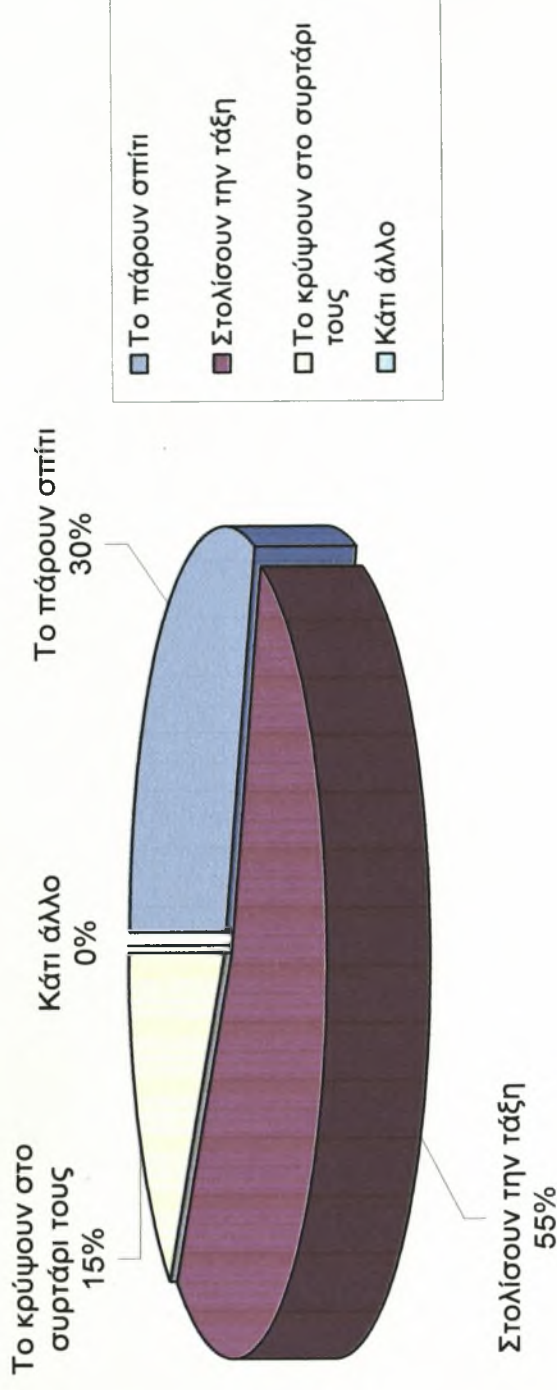

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6.

<i>Επιλογή</i>	1 ^η	2 ^η	3 ^η	Σύνολο Νηπιαγωγών
<i>Επιθυμία των παιδιών να</i>				
<i>Το πάρουν Σπίτι</i>	6/20	0/20	0/20	6/20
<i>Στολίσουν την τάξη</i>	11/20	0/20	0/20	11/20
<i>Το κρύψουν στο συρτάρι τους</i>	3/20	0/20	0/20	3/20
<i>Κάτι άλλο</i>	0/20	0/20	0/20	0/20

Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου σχετίζεται με το είδος της επιθυμίας των παιδιών εφόσον τελειώσουν ένα έργο που φτιάχνουν. Οι απαντήσεις των νηπιαγωγών σύμφωνα και με τον ανωτέρω πίνακα ήταν πως πιστεύουν, συγκεκριμένα κατά ποσοστό 55%, πως τα παιδιά στην τάξη τους επιθυμούν τελειοποιώντας το έργο τους να στολίσουν με αυτό την τάξη. Βέβαια, όπως είναι γνωστό, κάτι τέτοιο δεν είναι πάντα εφικτό. Ακολουθεί μετά με ποσοστό 30% η επιθυμία των παιδιών να το πάρουν στο σπίτι τους, ενώ μόνο το 15% των παιδιών, σύμφωνα πάντα με τις απαντήσεις των νηπιαγωγών, επιθυμεί να το τοποθετήσει στο συρτάρι του σύντομα μετά από την τελευταία του «πινελιά».

ΕΡ.5.6: Τελειώνοντας ένα έργο τα παιδιά επιθυμούν να...;

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Άπειρα τα συμπεράσματα του ερωτηματολογίου, τα οποία μοιραστήκαν σε νηπιαγωγούς Παιδικών Σταθμών του Δήμου Βόλου, Ν. Ιώνιας και Περιχώρων, σύμφωνα πάντα με τα αποτελέσματα των ερωτήσεων στο ερωτηματολόγιο, των πινάκων και των διαγραμμάτων, όπου βγαίνουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Πρωταρχικά, πρέπει να παρατηρηθεί πως το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από 5 ενότητες, οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Άχρηστα υλικά (από τη φύση) που χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο
- ✓ Συλλογές από υλικά της φύσης
- ✓ Τεχνικές
- ✓ Χρήση και οργάνωση των υλικών
- ✓ Εξοικείωση με τα υλικά

Τα συμπεράσματα ήταν πως η πλειοψηφία των νηπιαγωγών πιστεύει ότι ή συνηθίζει να:

1. Σχετικά σε λίγες περιπτώσεις οι νηπιαγωγοί ασχολούνται με τα φυσικά υλικά και τα υλικά αυτά όταν τα χρησιμοποιούν είναι λίγα και τα ευρέως γνωστά. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου, όπου η πλειοψηφία των νηπιαγωγών, δηλαδή οι 9/20 προτιμούν να χρησιμοποιήσουν στην τάξη τους, στις εικαστικές δραστηριότητες τα φύλλα, τα οποία όπως προαναφέρθηκε αποτελούν ένα

φυσικό υλικό πολύ εύκολα να βρεθεί ανά πασά στιγμή γύρω μας, άρα είναι και πολύ εύκολο να συλλεχθεί και να χρησιμοποιηθεί.

2. Τα φρούτα και τα λαχανικά κατά μεγάλο ποσοστό αποτελούν τη συνηθέστερη μορφή ζωγραφικής σύμφωνα τους περισσότερους ερωτηθέντα νηπιαγωγούς. Από αυτό συμπεραίνουμε πως όταν οι νηπιαγωγοί θελήσουν να ζωγραφίσουν μια κόλλα χαρτί με ένα φυσικό υλικό, θα προτιμήσουν οι πιο πολύ τα φρούτα ή τα λαχανικά.

3. Τα φύλλα αποτελούν ένα εύχρηστο φυσικό υλικό, το οποίο μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί ως επιφάνεια ζωγραφικής. Έτσι μπορεί να οργανωθεί μια πολύ εύκολη δραστηριότητα και ιδιαίτερα ευχάριστη για τα παιδιά περιλαμβάνοντας την ζωγραφική με τέμπρες κυρίως πάνω στα διάφορα είδη φύλλων.

4. Έπειτα, λίγες νηπιαγωγοί ασχολούνται με την γλυπτική με φυσικά υλικά και σχετικά λίγες με τον πηλό εφόσον απαραίτητος είναι και ο φούρνος στα σχολεία, ο οποίος τις περισσότερες φορές δεν υπάρχει ιδιαίτερα στα δημόσια νηπιαγωγεία εκτός από λίγους παιδικούς σταθμούς. Βέβαια σχετικά με τα υπόλοιπα φυσικά υλικά ο πηλός κυριαρχεί έναντι των υπολοίπων.

5. Σχετικά με τον τρόπο συλλογής των φυσικών υλικών η πλειοψηφία των νηπιαγωγών προτιμά να κάνει τις συλλογές μόνες τους ή και με την συνοδεία του σχολείου. Κάτι τέτοιο σχετίζεται προφανώς με την απουσία δυνατότητας περιπάτου των σχολείων με τα παιδιά, όπως συμβαίνει συνήθως.

6. Τα φύλλα πρωτοστατούν και στην συλλογή φυσικών υλικών. Οι νηπιαγωγοί προτιμούν να συλλέγουν τα φύλλα, όπως και προαναφέρθηκε στο συμπέρασμα 1, για το λόγο ότι είναι τόσο εύκολα να βρεθούν και να συλλεχθούν, όσο και να χρησιμοποιηθούν σε εικαστικές δραστηριότητες.

7. Το κολλάζ αποτελεί την τεχνική κατασκευών, την οποία χρησιμοποιούν οι περισσότεροι νηπιαγωγοί για να αξιοποιήσουν τα φυσικά υλικά που διαθέτουν.

8. Τόσο οι χρωματομουτζούρες, όσο και η ζωγραφική με τα δάχτυλα είναι οι επικρατέστερες τεχνικές κατασκευών, τις οποίες χρησιμοποιούν οι πιο πολλές νηπιαγωγοί για να ζωγραφίσουν πάνω στα φυσικά υλικά.

9. Η τεχνική γλυπτικής που χρησιμοποιούν κυρίως οι νηπιαγωγοί όταν διαθέτουν τα κατάλληλα φυσικά υλικά είναι η συνθετική γλυπτική, με την οποία συνθέτουν κυρίως τα φυσικά υλικά.

10. Τα φυσικά υλικά που διαθέτουν οι νηπιαγωγοί στην τάξη τους με ποσοστό 100%, βέβαια καθόλου μη αναμενόμενο ποσοστό, τα χρησιμοποιούν για την δημιουργία οποιασδήποτε κατασκευές με τα παιδιά. Δηλαδή, συμπεραίνουμε πως αν μια νηπιαγωγός «ψάχνει» πώς να αξιοποιήσει ένα φυσικό υλικό, τότε το πρώτο πράγμα που θα σκεφτεί είναι να κατασκευάσει κάτι: π.χ. ένα κολλάζ.

11. Ο χώρος τοποθέτησης – κράτησης των φυσικών υλικών που διατίθενται στο χώρο του νηπιαγωγείου είναι ως επί τον πλείστον όχι ένας ιδιαίτερος χώρος ή ράφι αλλά διάσπαρτα στο χώρο. Από αυτό συμπεραίνουμε πως οι νηπιαγωγοί δεν τα τοποθετούν σε ένα και μοναδικό μέρος αλλά προφανώς τα τοποθετούν σε πολλά μέρη στο χώρο της τάξης για την αμεσότερη πρόσβαση των παιδιών αυτά.

12. Όπως είναι αναμενόμενο η πρωταρχική δραστηριότητα, στην οποία χρησιμοποιούνται τα φυσικά υλικά είναι οι εικαστικές δραστηριότητες και έπεται δεύτερο το κουκλοθέατρο στο οποίο χρησιμοποιούνται πολύ συχνά φυσικά υλικά, όπως: κλαδιά κυρίως για το σώμα μιας κούκλας κ.ά..

13. Στην τάξη οι δραστηριότητες των εικαστικών οργανώνονται συνήθως σύμφωνα με την πρωτοβουλία των ίδιων των νηπιαγωγών. Βέβαια κάτι τέτοιο δεν είναι σωστό για το λόγο ότι όλες δραστηριότητες αλλά και ειδικότερα οι εικαστικές θα έπρεπε να οργανώνονται με την πρωτοβουλία των παιδιών και των ποικίλων ενδιαφερόντων τους.

14. Καμία δεν συγκρίνεται υποστηρίζουν οι περισσότεροι νηπιαγωγοί αφορμή από την άμεση επαφή των παιδιών με τα διάφορα φυσικά υλικά. Ο λόγος αντικατοπτρίζεται στο γεγονός ότι τα παιδιά μαθαίνουν με αυτόν τον τρόπο καλύτερα και πιο γρήγορα, εφόσον γνωρίζουν το υλικό και τα χαρακτηριστικά του.

15. Στα παιδιά αρέσει πολύ να κάνουν πειράματα κυρίως αναμειγνύοντας τα υλικά παρά συνθέτοντάς τα.

16. Μετά το τέλος των πειραμάτων και εφόσον τα παιδιά ανακαλύψουν κάτι τις περισσότερες φορές ανακοινώνουν την ανακάλυψη τους στους νηπιαγωγούς τους. Αυτό ίσως συμβαίνει για το λόγο ότι επιθυμούν να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες των νηπιαγωγών τους ή απλά για να μεταδώσουν την ευχαρίστηση κατά την ανακάλυψή τους.

17. Μετά την ανακάλυψη των δυνατοτήτων των φυσικών υλικών τα παιδιά ενθουσιάζονται πολύ. Αυτό σημαίνει πως τα παιδιά, όπως συνήθως και μετά από κάθε άλλη ανακάλυψη, ενθουσιάζονται πολύ από το γεγονός προφανώς ότι ανακάλυψαν κάτι μόνο τους! Αυτό σημαίνει πολλά για τα παιδιά ιδιαίτερα σ' αυτή την ηλικία..

18. Φυσικά στα περισσότερα παιδιά δεν υπάρχει ανησυχία αν λερωθούν. Δηλαδή πιο πολύ ασχολούνται με τις δραστηριότητες π.χ. ζωγραφικής με δαχτυλομπογιές, στην οποία θα δημιουργήσει κάτι με το δάχτυλό του, παρά για το αν θα στάξει κάτι πάνω του. Αυτό βέβαια είναι καλό για τα παιδιά, γιατί αυτό θα έπρεπε να έχει σημασία, η δημιουργία και όχι το λέρωμα των ρούχων τους. Σε λογικά πάντα πλαίσια.

19. Άξιο παρατήρησης είναι και τι γεγονός ότι τα παιδιά τελειώνοντας το έργο τους προτιμούν να το βλέπουν κρεμασμένο τριγύρω στην τάξη του, με σκοπό να στολιστεί ο χώρος του νηπιαγωγείου. Το θεωρεί δηλαδή «τιμή» να στολίζεται η τάξη με το δικό του ατομικό δημιούργημα. Αυτό είναι και το σωστό!

⇒ Ακολουθούν οι δέκα δραστηριότητες, οι οποίες οργανώθηκαν και εφαρμόστηκαν σε παιδικό σταθμό. Οι δραστηριότητες αυτές οργανώθηκαν βασιζόμενες στα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, με σκοπό να διερευνηθεί πρωτίστως αν τα φυσικά υλικά αποτελούν πηγή εικαστικής δημιουργίας για τα παιδιά.

΄Β ΕΝΟΤΗΤΑ: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Ο στόχος της υλοποίησης των δραστηριοτήτων ήταν να διαπιστωθεί :

➤ Αν και κατά πόσο οι εικαστικές δραστηριότητες που οργανώθηκαν με διάφορα πάντα υλικά από τη φύση και μόνο μπορεί να προκαλέσει στο παιδί την εξερεύνηση και ανακάλυψη αξιών του και την ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων, οι οποίες θα οδηγήσουν σε συμβολικές και γενικότερα σε εικαστικές δημιουργικές εκφράσεις.

Οι υποθέσεις που διατύπωσα ήταν :

- α) Είναι εύκολη η μεταχείριση από τα παιδιά του «φυσικού υλικού» ή όχι.
- β) Το «φυσικό υλικό» είναι πηγή εικαστικής δημιουργίας ή όχι.
- γ) Ο τρόπος παρουσίασης του υλικού με τη μορφή της αφόρμησης μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην εικαστική δημιουργία των παιδιών ή δεν παίζει κανένα ρόλο.
- δ) Τα χαρακτηριστικά του υλικού μιας δραστηριότητας, μπορούν να προκαλέσουν ή να αποτρέψουν εικαστικές δημιουργίες.
- ε) Η συνύπαρξη πολλών φυσικών υλικών σε μια δραστηριότητα μπορεί να βοηθήσει ή να εμποδίσει την εικαστική δημιουργία.
- στ) Οι καθοδηγίες του νηπιαγωγού παίζουν ρόλο στην εικαστική δημιουργία με «φυσικά υλικά» ή όχι.

**ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ
ΕΦΑΡΜΟΣΤΗΚΑΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΚΟ
ΣΤΑΘΜΟ ΜΕ ΘΕΜΑ: ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ**

1^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΚΟΛΛΑΖ ΜΕ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ*

2^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΤΥΠΩΜΑ ΜΕ ΦΥΛΛΑ*

3^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΡΝΙΖΑΣ ΜΕ
ΚΟΧΥΛΙΑ*

4^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΨΗΦΙΔΩΤΟ ΜΕ ΣΠΟΡΟΥΣ*

5^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕ ΛΑΣΠΗ*

6^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΥΚΛΑΣ ΜΕ
ΦΡΟΥΤΑ*

7^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΜΟΜΠΙΛ ΜΕ ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΙΑ*

8^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΣΥΝΘΕΣΗ ΖΩΟΥ ΑΠΟ ΦΥΛΛΑ*

9^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΕ ΒΟΤΣΑΛΑ*

10^Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ: *ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΜΕ ΠΗΛΟ*

1^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΟΥΝ ΕΝΑ ΟΜΑΔΙΚΟ ΚΟΛΛΑΖ ΜΕ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Οι μέθοδοι που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στη συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι:
  1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ
  2. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ –ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΑΜΕΣΗ ΕΠΑΦΗ
  3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ ΠΟΥ ΤΟΥΣ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΜΥΑΛΟ
  4. ΚΟΛΛΑΖ ΜΕ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
  5. ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ↻ Μπλε τέμπερα
  - ↻ Κλαδάκια δέντρου
  - ↻ Μικρά φύλλα δέντρου
  - ↻ Διάφορα μικρά λουλούδια
  - ↻ Πέταλα τριαντάφυλλου
  - ↻ Χώμα

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ**: Παρουσίασα στα παιδιά τα υλικά τα οποία είχα συλλέξει από τη φύση. Τα υλικά αυτά, όπως χώμα, λουλούδια και κλαδάκια, τράβηξαν την προσοχή των παιδιών, ερεθίζοντας την φαντασία τους στο «πως θα τα χρησιμοποιήσω;». Παρότρυνα τότε τα παιδιά να μου πουν τη γνώμη τους στην ερώτηση αυτή που μόνα τους έκαναν. Επίσης τα παρότρυνα να επεξεργαστούν τα υλικά και να πουν στη φύση τι άλλο βλέπουμε εκτός από αυτά τα υλικά που έχουμε μπροστά μας. Τα παιδιά ανταποκρίθηκαν απαντώντας στις ερωτήσεις ενώ παράλληλα αναπτύσσονταν γλωσσικά.

* **ΠΟΡΕΙΑ**: Εφόσον συζητήσαμε με τα παιδιά για το τι βλέπουμε αν κοιτάξουμε γύρω μας στη φύση, συνέχισα τη δραστηριότητα παρουσιάζοντας στα παιδιά ένα μεγάλο χαρτόνι, προτείνοντας στα παιδιά να κάνουμε ένα κολλάζ με αυτά τα υλικά που βρίσκοντας μπροστά τους. Ανοίξαμε το χαρτόνι και εφόσον φαντάστηκαν μια πιθανή εικόνα για το τι κολλάζ θα φτιάξουν, είπαν στα υπόλοιπα παιδιά τι σκέφτονται και καταλήξαμε σε μια εικόνα. Η εικόνα αυτή ήταν μια φανταστική εικόνα της φύσης γύρω μας. Με τέμπερα έβαψαν τον ουρανό μπλε, το κάτω μέρος του χαρτονιού, το γέμισαν με χώμα, όπως είναι η γη, όπως είπε χαρακτηριστικά και ένα παιδί, έβαλαν κλωνάρια έτσι διαμορφωμένα, όπου σχηματιστήκαν δεντράκια, πάνω σε αυτά κόλλησαν μικρά φύλλα. Έπειτα κόλλησαν λουλουδάκια και σχημάτισαν τριαντάφυλλα με τα πέταλά τους. Έτσι τελειώνοντας τις μικρές λεπτομέρειες του κολλάζ παρότρυνα τα παιδιά να πουν αν ήταν ευχαριστημένα με το αποτέλεσμα και πράγματι όλα ήταν ικανοποιημένα θαυμάζοντας το έργο τους.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Με την δραστηριότητα αυτή τα παιδιά επωφελούνται πρωταρχικά την ομαδική δραστηριοποίηση. Ένα κολλάζ αποτελεί ένα συνηθισμένο είδος κατασκευών, οικείο προς τα παιδιά, αλλά συγχρόνως και πολύ ευχάριστο. Κάτι τέτοια όμως χαρακτηριστικά δεν αποτελούν μειονεκτήματα για την επιτυχία της δραστηριότητας, αλλά αντίθετα εφόσον τα παιδιά είχαν όρεξη να συνεργαστούν και είχαν στην διάθεσή τους και τα κατάλληλα φυσικά υλικά, τα οποία ήταν γνωστά στα παιδιά, το αποτέλεσμα ήταν εντυπωσιακό! Τα φυσικά υλικά, με τα οποία προμήθευσα τα παιδιά, αν και ήταν πολύ οικεία, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης και εικαστικής δημιουργίας, για το λόγο ότι ο συνδυασμός τους ήταν πρωτόγνωρος και βοήθησε τα παιδιά να διευρύνουν τους ορίζοντες φαντασίας τους. Με τον τρόπο αυτό τελικά τα παιδιά κατόπιν ομαδικής δουλειάς και συνεργασίας κατάφεραν να επιτύχουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα δημιουργώντας ένα καταπληκτικό κολλάζ με φυσικά υλικά και μόνο, χωρίς να δυσκολευτούν εξαιτίας των υλικών αυτών ούτε λεπτό!

2^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ ΤΥΠΩΜΑΤΑ ΦΥΛΛΩΝ ΔΕΝΤΡΩΝ

- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται σ' αυτή την δραστηριότητα είναι:
  1. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΦΥΛΛΩΝ ΔΕΝΤΡΩΝ
  2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ «ΤΟΝ ΚΥΚΛΟ ΖΩΗΣ» ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ
  3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΥΠΩΜΑΤΟΣ ΜΕ ΦΥΛΛΑ

- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ✦ Τέμπρες (χρώματος κόκκινο και κίτρινο)
  - ✦ Χαρτόνι
  - ✦ Φύλλα πλάτανου και πορτοκαλιά
  - ✦ Πινέλα για κάθε χρώμα

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ:** Παρουσίασα στα παιδιά τα φύλλα που είχα συλλέξει από ένα πλάτανο και από μια πορτοκαλιά και ζήτησα από τα παιδιά να τα περιεργαστούν, ρωτώντας αν τα έχουν ξαναδεί ή αν γνωρίζουν από πια δέντρα είναι τα φύλλα αυτά. Τα περισσότερα παιδιά δεν γνώριζαν από πια δέντρα είναι και τότε αφού τους είπα, τα παρότρυνα να τα πιάσουν καλά και να μου πουν τι αισθάνονται πάνω στα φύλλα, δηλαδή τη νευρώδη επιφάνεια τους. Έπειτα συζητήσαμε για λίγο για τα φύλλα γενικότερα, πως φυτρώνουν, πως μεγαλώνουν, πως αλλάζουν χρώματα και πέφτουν από τα δέντρα και ποιες εποχές γίνονται αυτά. Μετά τους φόρεσα από μια ποδιά για να μην λερωθούν.

* **ΠΟΡΕΙΑ:** Όταν ξεκινήσαμε, τοποθέτησα στο τραπέζι δυο χρώματα τέμπερας, κόκκινη και κίτρινη και τους μοίρασα από ένα χαρτόνι για να κάνουν αντίθεση τα χρώματα. Έπειτα έκανα ένα παράδειγμα εγώ στα παιδιά για να καταλάβουν τι ζητούσα από αυτά να κάνουν: χρωμάτισα ένα φύλλο από αυτά σε ένα χρώμα, έκανα ένα τύπωμα, μετά χρωμάτισα ένα άλλο στο άλλο χρώμα και ξανάκανα τύπωμα και στο τέλος πήρα ένα τρίτο φύλλο και το χρωμάτισα και με τα δυο χρώματα και έκανα τύπωμα. Το φύλλο στην κάθε περίπτωση καλύπτονταν ολόκληρο με χρώμα και γυρίζοντας το χρωματίζαμε με την πλευρά αυτή το μπλε χαρτόνι, εφόσον καλύπτονταν τα έντονα χαρακτηριστικά του φύλλου. Το ίδιο ζήτησα και από τα παιδιά και το έκαναν, με υπομονή και ευχαρίστηση. Μερικά παιδιά έκαναν μόνο το τελευταίο σκέλος γιατί τους άρεσε περισσότερο. Το αποτέλεσμα ήταν καταπληκτικό και έμειναν όλοι ευχαριστημένοι.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Στην συγκεκριμένη δραστηριότητα τα παιδιά ασχολήθηκαν με μια δραστηριότητα, την οποία την είχαν ξανασυναντήσει. Αυτό φάνηκε από τα πρώτα κιόλας λεπτά της δραστηριοποίησης των παιδιών με τα φύλλα. Βέβαια αυτό δεν αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα, απλά βοήθησε την γρήγορη σχετικά ολοκλήρωση της δραστηριότητας και επίτευξη του στόχου. Τα φύλλα βέβαια αποτελούν σύμφωνα και με το ερωτηματολόγιο, το συνηθέστερο φυσικό υλικό των νηπιαγωγείων, (για λόγους που έχουν ήδη προαναφερθεί). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται στην δραστηριότητα αυτή, εφόσον τα παιδιά το γνώριζαν καλά.

3^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** *ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ*

- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** *ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ*

- * **ΣΤΟΧΟΣ:** *ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΟΥΝ ΚΟΧΥΛΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΟΥΝ ΜΙΑ ΚΟΡΝΙΖΑ*

- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** *Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στη συγκεκριμένη εικαστική δραστηριότητα ήταν:*
  1. *ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΟΧΥΛΙΩΝ*
  2. *ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ*
  3. *ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΡΝΙΖΑΣ ΜΕ ΤΑ ΚΟΧΥΛΙΑ*

- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ☞ Κοχύλια
  - ☞ Πλάκες λεπτού ξύλου σε μήκος Α4 σελίδας
  - ☞ Κόλλα ατλακόλ

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ:** Παρουσίασα στα παιδιά κοχύλια, τα οποία είχα ήδη συλλέξει από τη θάλασσα. Με αυτό τον τρόπο προσπάθησα να διεγείρω τη φαντασία των παιδιών, ταξιδεύοντας αμέσως στη θάλασσα και στους απόκρυφους θησαυρούς της. Κάτι τέτοιο επιτεύχθει χωρίς δυσκολία για το λόγο ότι αμέσως τα παιδιά άρχισαν να μου διηγούνται ιστορίες στη θάλασσα και όνειρα για το φετινό καλοκαίρι.

* **ΠΟΡΕΙΑ:** Εφόσον τελειώσαμε τη συζήτηση μας με τα παιδιά, τους μοίρασα από μερικά κοχύλια και από ένα μικρό σχετικά κομμάτι πλακέ ξύλο, όπως και κόλλα ατλακόλ. Ζήτησα έπειτα από τα παιδιά να παίρνουν ένα – ένα κοχύλι, να το βουτούν λίγο στην κόλλα και μετά να το κολλούν στο ξύλο. Μετά να κάνουν την ίδια διαδικασία και να κολλούν τα κοχύλια το ένα δίπλα όσο είναι δυνατόν στο προηγούμενο του, με σκοπό περιμετρικά να γεμίσει το ξύλο με κοχύλια και να δημιουργηθεί μια κορνιζούλα και να την πάρουν μαζί τους και όταν πάνε σπίτι τους να βάλουν μια φωτογραφία τους μέσα. Έτσι και έγινε. Τα παιδιά άρχισαν να κολλούν το ένα κοχύλι μετά το άλλο περιμετρικά και να κατασκευάζεται η κορνίζα μας. Όσα είχαν κάποια δυσκολία τα βοήθησα, αλλά κυρίως δεν υπήρχαν δυσκολίες. Είναι κάτι το εύκολο για τα παιδιά, ευχάριστο και κάτι που θα μείνει σπίτι τους. Κάτι εύκολο φτιαγμένο με φυσικά υλικά.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Στην δραστηριότητα αυτή που υλοποιήθηκε χρησιμοποιήθηκαν τα φυσικά υλικά: κοχύλια. Ο στόχος της δραστηριοποίησης των παιδιών ήταν να κατασκευάσουν μια κορνίζα, ο οποίος εν τέλει επιτεύχθει. Από τα πρώτα λεπτά φάνηκε να γνωρίζουν τα φυσικά αυτά υλικά τα παιδιά, κάτι το οποίο βοήθησε τα ίδια να ασχοληθούν μαζί τους. Ιδιαίτερα το γεγονός ότι δεν ήταν καλοκαίρι την εποχή, που υλοποιήθηκε η δραστηριότητα βοήθησε την έξαρση της φαντασίας των παιδιών, για το λόγο ότι κατά την διάρκεια της εικαστικής δημιουργίας τους, τα παιδιά μου εξιστορούσαν παλιές ιστορίες ή μελλοντικά σχέδια για την θάλασσα. Τα κοχύλια παρόλα αυτά αποτέλεσαν έναυσμα για εικαστική δημιουργία, εφόσον τα παιδιά τα χρησιμοποίησαν για την κατασκευή ατομικής κορνίζας και το αποτέλεσμα ενθουσίασε και ικανοποίησε όλους.

4^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ
- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΟΥΝ ΕΝΑ ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΚΟΛΛΑΖ ΜΕ ΣΠΟΡΟΥΣ
- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στην παρακάτω δραστηριότητα ήταν:
  1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ
  2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
  3. ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΛΛΑΖ ΜΕ ΤΑ ΥΛΙΚΑ
- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ↪ Φασόλια
  - ↪ Σπόρους καλαμποκιού
  - ↪ Γυφτοφάσολα
  - ↪ Χάντρες από φασολάκια
  - ↪ Φακές
  - ↪ Ρεβίθια και φασολάκια
  - ↪ Κόλλα
  - ↪ Χαρτόνι

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ:** Παρουσίασα στα παιδιά σε βαζάκια διάφορα όσπρια όπως χάντρες από φασολάκια, φακές, ρεβίθια, φασόλια και σπόρους καλαμποκιού και έπειτα τα παρότρυνα να μου πουν αν φαντάζονται πως θα μπορούσαν να τα αξιοποιήσουν τα υλικά αυτά. Είπαν τα παιδιά κάποιες υποθέσεις και μετά από μισ σύντομη συζήτηση με τα παιδιά για τα φυσικά αυτά υλικά, τους εξήγησα τι θα ακολουθούσε.

* **ΠΟΡΕΙΑ:** Μοίρασα στα παιδιά από ένα μικρό χαρτόνι, ώστε να είναι πιο στέρεα η εικόνα που θα σχηματίζαμε, τοποθέτησα σε πιάτα τους σπόρους που έφερα για να είναι προσιτοί σε όλα τα παιδιά και είχα τοποθετήσει στο τραπέζι τους και κόλλες UHU. Έπειτα τους μοίρασα και μια κόλλα A4. Μετά κολλήσαμε το A4 χαρτί πάνω στο χαρτόνι και ζήτησα από τα παιδιά να αρχίσουν το ανάγλυφο κολλάζ τους, κολλώντας τους σπόρους τον έναν δίπλα στον άλλο δημιουργώντας ότι εικόνα ήθελαν και σχέδιο, με διαφορετικό σπόρο σε κάθε ένα χαρακτηριστικό. Π. χ. ένα παιδί έφτιαξε τους αριθμούς 1 και 2, ένα άλλο παιδί σχημάτισε ένα πρόσωπο και στα μάτια έβαλε: γυφτοφάσολα, στο στόμα: φασόλια, στα φρύδια: σπόρους καλαμποκιού κ.τ.λ. Όπως ήθελε βέβαια το κάθε παιδί. Πάντα όμως προσπαθούσαν να σχηματιστεί ένα σχέδιο. Άλλα βέβαια παιδιά έφτιαξαν σπιτάκι με αυλή. Ότι ήθελε δηλαδή το κάθε παιδί. Π.χ. στα παράθυρα και στα κάγκελα γυφτοφάσολα. κ.τ.λ. Άρεσε πολύ η δραστηριότητα αυτή στα παιδιά γιατί ήταν ευχάριστη και συγχρόνως εύκολη για τα ίδια.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Η δραστηριότητα θα μπορούσε κανείς να υποθέσει πως ταυτίζεται με την πρώτη, αλλά υπάρχει μια ουσιαστική διαφορά: το γεγονός ότι είναι ένα ανάγλυφο κολλάζ! Τα φυσικά υλικά, με τα οποία προμήθευσα τα παιδιά για το κολλάζ αυτό ήταν όλα μικροσκοπικά αναλογικά με το προηγούμενο κολλάζ και η ιδιαιτερότητα των υλικών αυτών έκανε την επιθυμητή διαφορά. Οι διάφοροι σπόροι, κίνησαν πιο πολύ το ενδιαφέρον των παιδιών, άρα και περισσότερο το ενδιαφέρον και την θέληση για εικαστική δημιουργία, εφόσον οι σπόροι δεν αποτελούν συνηθισμένο υλικό για κολλάζ. Μια ακόμη αξιοσημείωτη διαφορά με την παραπάνω δραστηριότητα ήταν το γεγονός ότι το κολλάζ αυτό ήταν ατομικό και όχι ομαδικό.

5^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΤΟΥΝ ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΝΤΑΣ ΜΕ ΛΑΣΠΗ (ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΧΩΜΑ)

- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στην πέμπτη δραστηριότητα ήταν:
  1. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΑΣΥΝΗΘΙΣΤΟ ΤΡΟΠΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
  2. ΑΝΑΜΕΙΞΗ ΜΕΙΓΜΑΤΟΣ ΛΑΣΠΗΣ
  3. ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕ ΤΗ ΛΑΣΠΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΑ ΔΑΧΤΥΛΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ↷ Χώμα
  - ↷ Νερό
  - ↷ Μικρά δοχεία
  - ↷ Κόλλες Α4
  - ↷ Κουτάλια.

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ:** Προσπαθώντας να ζωγραφίσουν τα παιδιά με ένα διαφορετικό τρόπο «χρώματος», παρουσίασα στα παιδιά το χώμα που είχα φέρει μαζί μου και το νερό. Παραξενευτήκαν και δεν μπορούσαν να φανταστούν τι θα κάναμε με αυτά τα δυο και μόνο. Έπειτα χώρισα τα παιδιά σε μικρές ομάδες για να δουλεύουν πιο άνετα.

* **ΠΟΡΕΙΑ:** Εφοδίασα την κάθε ομάδα με ένα κουτάλι, ένα κουπάκι με χώμα, ένα κουπάκι νερό και ένα μεγάλο δοχείο στη μέση του κάθε τραπεζιού. Έπειτα μοίρασα και από ένα φύλλο χαρτιού κόλας Α4. Μετά παρότρυνα τα παιδιά να δουλέψουν ομαδικά, να αναμείξουν τη λάσπη τους και να ζωγραφίσουν με τα δάχτυλα τους χρησιμοποιώντας την, πάνω στη λευκή κόλα τους. Έτσι και έγινε. Όλα τα παιδιά συνεργαστήκανε με υπομονή και θέληση, προσπάθησαν και έκαναν τη λάσπη. Έπειτα με τα δάχτυλα τους κάθε παιδί χρησιμοποιώντας τη λάσπη ζωγράφισε ότι ήθελε πάνω στο χαρτί, δημιουργώντας το ατομικό του έργο. Άλλα παιδιά ζωγράφισαν σπίτια, άλλα λουλούδια, άλλα τον εαυτό τους κ.τ.λ. Μετά μάζεψα τα χαρτιά τους με σκοπό να τα αφήσω στην άκρη για να στεγνώσουν εντελώς. Στο τέλος παρότρυνα τα παιδιά και μου είπαν τα συναισθήματα τους και τις παρατηρήσεις τους για τα έργα τους, ζωγραφισμένα με λάσπη. Ήταν όλα πολύ ενθουσιασμένα για το ασυνήθιστο αυτό τρόπο για να ζωγραφίσουν.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Η δραστηριότητα αυτή αποτέλεσε μια πρωτόγνωρη δραστηριοποίηση για τα παιδιά, την οποία αν και άργησαν να καταλάβουν τι θα επακολουθούσε στην αρχή, έπειτα η εικαστική δημιουργία δεν άργησε να ακολουθήσει. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι δεν ενδιαφερθήκαν και δεν στενοχωρήθηκαν τα παιδιά, ενώ λέρωσαν και με την δραστηριότητα αυτή επιβεβαιώνεται πάλι το ερωτηματολόγιο και τα αποτελέσματα στην προτελευταία ερώτηση, στην οποία φαίνεται πως τα παιδιά δεν στεναχωριούνται αν λερωθούν. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι αυτός ο πρωτόγνωρος τρόπος ζωγραφικής κίνησε το ενδιαφέρον όλων των παιδιών, εφόσον δεν περιλάμβανε τα συνηθισμένα μέσα ζωγραφικής, όπως: μαρκαδόρους, τέμπερες κ.ά.

6^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

* **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

* **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

* **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΟΥΝ ΚΟΥΚΛΕΣ ΜΕ ΦΡΟΥΤΑ

* **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στην συγκεκριμένη εικαστική δραστηριότητα ήταν:

1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΦΡΟΥΤΩΝ
2. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΦΡΟΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
3. ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΑΞΕΥΣΗΣ ΣΤΑ ΦΡΟΥΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
4. ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΟΥΚΛΑΣ

* **ΥΛΙΚΑ:**

- ↻ Ροδάκινα
- ↻ μήλα
- ↻ αχλάδια
- ↻ πλαστικά μαχαιράκια

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ**: Παρουσίασα στα παιδιά τα φρούτα τα οποία είχα φέρει μαζί μου στην τάξη, όπως ροδάκινο και μήλο. Πρωταρχικά ζήτησα από τα παιδιά να τα παρατηρήσουν και να τα περιγράψουν όπως μπορούν. Μετά εφόσον αυτό έγινε παρότρυνα τα παιδιά να μου πουν πως θα ήταν πιο πιθανό να τα χρησιμοποιήσουμε και τότε ένα παιδί κατάλαβε τις προθέσεις μου και μου είπε να κάνουμε με αυτά κούκλες. «Πολύ σωστά απάντησες» του είπα και τότε τα παρότρυνα να κατασκευάσουν όπως μπορούν μια κούκλα με τα φρούτα.

* **ΠΟΡΕΙΑ**: Έπειτα τοποθέτησα στο τραπέζι τα φρούτα αυτά, τόσα όσα και τα παιδιά στο σύνολο, με σκοπό να διαλέξουν μόνα τους το φρούτο που επιθυμούν. Επίσης έδωσα στην διάθεση τους και μαχαιράκια πλαστικά για να κάνουν τα χαρακτηριστικά των ηρώων τους. Τα παιδιά διάλεξαν από ένα φρούτο, οποίο ήθελαν, πήραν και από ένα μαχαιράκι (γλυπτική της λάξευσης) και άρχισαν να σκαλίζουν τα χαρακτηριστικά του προσώπου της κούκλας. Κάθε παιδί ξεχωριστά διαμόρφωνε επιτυχώς την κούκλα – ήρωα, όπως την ονομάσαμε. Τα πιο πολλά παιδιά δηλαδή, σκάλισαν τα μάτια, την μύτη και το στόμα, άλλα βέβαια ξέχασαν κάτι από αυτά. Έπειτα τους κούκλες αυτές των παιδιών μια – μια τις έβαλα πάνω σε ένα ξυλάκι για στήριγμα σαν σώμα της κούκλας μας. Τέλος, σαν επέκταση, κάθε παιδί ονόμασε την κούκλα του και της διαμόρφωσε τον χαρακτήρα της κούκλας του. Π. χ. ένα παιδί είπε: (εφόσον μιλούσε η ίδια η κούκλα) «εμένα με λένε κοκκινούλη και πάω στο σχολείο κάθε μέρα».

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Γενικότερα το κουκλοθέατρο βοηθά την δημιουργική απασχόληση των παιδιών, πόσο μάλλον περισσότερο με τον συνδυασμό και των φυσικών υλικών. Τα φρούτα αποτέλεσαν μια σχετικά ευχάριστη δραστηριοποίηση για την κατασκευή κούκλας από τα παιδιά. Ξετρελάθηκαν επίσης και με την χρήση της γλυπτικής της λάξευσης, γιατί αυτό ιδιαίτερα με τα φρούτα ήταν κάτι το πρωτόγνωρο για τα παιδιά, κάτι το οποίο κατάφεραν με επιτυχία. Τέλος, το αποτέλεσμα ήταν καταπληκτικό και ενώ παράλληλα τα παιδιά δημιουργούσαν εικαστικά, εξασκούσαν και στην γλωσσική επικοινωνία δίνοντας ονόματα στις κούκλες τους και πλούσια χαρακτηριστικά.

7^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΟΥΝ ΑΠΛΑ ΚΡΕΜΑΣΤΑ, ΚΙΝΗΤΑ ΜΙΚΡΟΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΜΕ ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΙΑ . (ΜΟΜΠΙΛΣ)

- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στην συγκεκριμένη δραστηριότητα ήταν:
  1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ
  2. ΒΑΨΙΜΟ ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΙΩΝ
  3. ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΟΜΠΙΛ

- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ↻ Κλαράκια
  - ↻ Κουκουνάρια
  - ↻ Τέμπερες

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ:** Άφησα πάνω στο τραπεζάκι διάφορα υλικά ώστε να εμπνευστούν τα παιδιά, δηλαδή κλαράκια και κουκουνάρια. Ο σκοπός μου ήταν να τα χρησιμοποιήσουν ώστε να κάνουν μόμεπιλ από σπάγκο. Επίσης τους έδειξα και εγώ ένα απλό μόμεπιλ με απλά υλικά για να καταλάβουν τι ζητούσα από αυτά. Τα παιδιά αμέσως κατάλαβαν και τότε τα παρότρυνα να μου κάνουν ένα μόμεπιλ με κουκουνάρια.

* **ΠΟΡΕΙΑ:** Έπειτα τοποθέτησα πάνω στο τραπεζάκι τους τέμπρες με σκοπό πρώτα να βάψουν με οποίο χρώμα θέλουν τα κουκουνάρια τους. Τα παιδιά τότε πήραν από δυο, τρία κουκουνάρια και άρχισαν να τα βάφουν, όπως μπορούν, με διάφορα χρώματα πολλές φορές το κάθε ένα. Αφού τελείωσαν τα παιδιά το βάψιμο των κουκουναριών τους, τους μοίρασα από δυο κλαράκια το κάθε ένα για να κάνουν λίγο πιο σύνθετο το μόμεπιλ τους. Δηλαδή αρχικά στο ένα κλαράκι κρέμασαν με τη βοήθεια μιας δυνατής κλωστής που τους είχα ήδη δώσει δυο κουκουνάρια και έπειτα κρέμασαν ακόμα ένα μικρότερο κλαράκι στο ίδιο αυτό κλαράκι με τα δυο κουκουνάρια. Στο τέλος, πάνω στο μικρότερο κλαράκι κρέμασαν ακόμη ένα κουκουνάρι. Κάποια βέβαια παιδιά κρέμασαν ένα και μόνο ένα κουκουνάρι στο κάθε κλαράκι. Ένα δηλαδή αρχικά στο μεγάλο και ένα μετά στο μικρότερο. Ο ενθουσιασμός ήταν μεγάλος.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Τα μόμεπιλ γενικότερα προωθούν την εικαστική δημιουργία των παιδιών. Ιδιαίτερα η δραστηριότητα αυτή με την βοήθεια των κουκουναριών αλλά και της ζωγραφικής τους στην αρχή παρότρυναν περισσότερο τα παιδιά να ασχοληθούν με την κατασκευή ενός ατομικού μόμεπιλ. Το αποτέλεσμα ήταν εντυπωσιακό. Διαπιστώθηκε επίσης, πως τα παιδιά δεν ήταν και πολύ εξοικειωμένα ούτε με τα κουκουνάρια, αλλά ούτε με την δημιουργία μόμεπιλ γενικότερα. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν αποθάρρυνε τα παιδιά από την δραστηριοποίησή τους, αλλά αντίθετα τους προκάλεσε πιο πολύ το ερέθισμα και την περιέργεια για να φτάσουν πιο γρήγορα στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

8^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΟΥΝ ΕΙΚΟΝΕΣ ΖΩΩΝ ΜΕ ΤΗΝ
ΣΥΝΘΕΣΗ ΦΥΛΛΩΝ

- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Στην συγκεκριμένη δραστηριότητα χρησιμοποιήθηκαν
οι ακόλουθες μέθοδοι:
  1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ
  2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΦΥΛΛΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
  3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ
ΜΕΓΕΘΟΣ
  4. ΚΟΛΛΑΖ – ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ ΓΙΑ
ΤΟΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟ ΖΩΩΝ

- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ↗ Φύλλα δέντρων κυρίως μικρά σε μέγεθος
  - ↗ Κόλλα

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ**: Παρουσίασα στα παιδιά τα φύλλα τα οποία είχα συλλέξει από διάφορα δέντρα και λουλούδια. Όλα σχετικά σε μικρό μέγεθος τα φύλλα, με σκοπό να σχηματιστούν πιο εύκολα οι δυσδιάστατες κατασκευές δηλαδή τα ζώα που θέλαμε. Έπειτα παρότρυνα τα παιδιά να περιγράψουν τα φύλλα αυτά, χαρακτηρίζοντας το μέγεθος τους, το σχήμα τους, τα νεύρα τους κ.τ.λ. Τα παιδιά χώρισαν τα φύλλα αρχικά σύμφωνα με το μέγεθος τους: μικρό, μεσαίο, μεγάλο. Έπειτα συζητήσαμε για τις ανακαλύψεις και τα συμπεράσματά τους.

* **ΠΟΡΕΙΑ**: Εφόσον τελειώσαμε τη συζήτηση με τα παιδιά για τα χαρακτηριστικά των φύλλων που είχαν μπροστά τους, παρότρυνα τα παιδιά να παίξουμε ένα μικρό παιχνίδι, κάτι σαν συνδυασμό περισσότερων από δυο φύλλων με σκοπό να σχηματίζαμε μια οποιαδήποτε εικόνα ενός ζώου που θα τους κατέβαινε στο μυαλό συνθέτοντας τα φύλλα και δημιουργώντας κολλάζ. Π.χ. ένα παιδί κατανοώντας τις προθέσεις μου και το σκοπό του παιχνιδιού σχημάτισε μια γάτα, ένα άλλο παιδί ένα σκύλο, κ.τ.λ., όπως δηλαδή το κάθε παιδί σκεφτόταν το κάθε ζώο. Στο τέλος, ζήτησα από όλα τα παιδιά να προσπαθήσουν να κάνουν ένα λαγουδάκι με την σύνθεση των φύλλων, όπως μπορούν. Απλά εγώ σχημάτισα σε ένα χαρτί το λαγουδάκι με στυλό για να μην δυσκολευτούν πολύ: με το σώμα του, τα αυτιά του και την ουρίτσα του. Στα παιδιά άρεσε πολύ το παιχνίδι μας αυτό με την σύνθεση των φύλλων.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Στην δραστηριότητα αυτή είχαμε κάποια δυσκολία γενικότερα, αν και στο τέλος αυτό ξεπεράστηκε. Τα παιδιά αν και γνώριζαν πολύ καλά τα φύλλα και τα είχαν χρησιμοποιήσει και σε πολλές άλλες δραστηριότητες στην τάξη, δεν μπορούσαν πολύ εύκολα να τα συνθέσουν, ώστε να δημιουργηθεί μια εικόνα ζώου. Εφόσον είδα την δυσκολία των παιδιών, τους έδειξα εγώ ένα παράδειγμα, συνθέτοντας εκεί φύλλα από πορτοκαλιά και φτιάχνοντας ένα κουνελάκι. Έπειτα τα παρότρυνα αρχικά να κάνουν το ίδιο και μετά να κάνουν κάτι διαφορετικό μόνα τους. Η όλη διαδικασία αν και λίγο δύσκολη θα επισημάναμε, αποτέλεσε πηγή εικαστικής δημιουργίας, εφόσον τα παιδιά ασχολήθηκαν και κατάφεραν το επιθυμητό αποτέλεσμα, χωρίς να αποθαρρυνθούν και να διακόψουν ή να παρατήσουν το έργο τους.

9^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ
- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΟΥΝ ΠΑΝΩ ΣΕ ΒΟΤΣΑΛΑ
- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Χρησιμοποιήθηκαν στην εικαστική αυτή δραστηριότητα οι εξής μέθοδοι:
  1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ
  2. ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΒΟΤΣΑΛΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΠΕΤΡΕΣ
- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ↯ Τέμπρες
  - ↯ Μεγάλα βότσαλα
  - ↯ Μεγάλες επίπεδες πέτρες

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ**: Παρουσιάζω στα παιδιά μεγάλα και λεία βότσαλα, τα οποία είχα μαζέψει από τη θάλασσα και δέκα μεγαλύτερες λείες και επίπεδες πέτρες. Παρότρυνα τα παιδιά να μου πουν τι θα μπορούσαμε να κάνουμε με τις πέτρες. Τα μισά παιδιά μου είπαν να ζωγραφίσουμε πάνω ενώ τα υπόλοιπα να κάνουμε τρισδιάστατες φιγούρες π.χ. ζώων τοποθετώντας το ένα βότσαλο πάνω στο άλλο ή και δίπλα δίπλα. Τότε παρότρυνα τα παιδιά να μου τα ζωγραφίσουν.

* **ΠΟΡΕΙΑ**: Μοίρασα στα παιδιά από δυο βότσαλα στο κάθε ένα και ζήτησα από αυτά με τέμπερες να μου τα ζωγραφίσουν, σχεδιάζοντας ότι θέλουν και με όποια χρώματα θέλουν αυτά. Τα παιδιά ενθουσιασμένα άρχισαν να ζωγραφίζουν στα βότσαλα, φτιάχνοντας ανθρώπους, ζώα, σπίτια, κ.ά. Έπειτα παρότρυνα τα παιδιά να χωριστούν μικρές ομάδες, με σκοπό να ζωγραφίσουν πάνω στις μεγαλύτερες πέτρες, εφόσον θα είχαν στη διάθεση τους μεγαλύτερη επιφάνεια για να ζωγραφίσουν ομαδικά. Τα παιδιά πάλι σε συνεργασία δημιούργησαν φοβερά σχέδια πάνω στις πέτρες, όπως σπίτια με αυλή γεμάτη λουλούδια, ένα τοπίο με θάλασσα, ένα καράβι, κ. α. τα παιδιά ήταν πολύ ενθουσιασμένα με τις δημιουργίες τους πάνω στις πέτρες ειδικότερα, γιατί είχαν μεγαλύτερη επιφάνεια.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Η δραστηριότητα αυτή αποτέλεσε πηγή εικαστικής δημιουργίας. Τα παιδιά μόλις συνειδητοποίησαν τον σκοπό της δραστηριότητας, αμέσως πήραν μπογιές και άρχισαν γρήγορα να ζωγραφίζουν διάφορα σχέδια πάνω στις πέτρες και τα βότσαλα, σαν να είχαν μπροστά τους ένα απλό άσπρο χαρτί. Ακόμη πιο ευχάριστα όμως ζωγραφίζουν επειδή ήταν βέβαια και πάνω σε μια τέτοια ασυνήθιστη επιφάνεια ζωγραφικής, η οποία φαίνεται και στα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, σχετικά με τις επιφάνειες ζωγραφικής που συνήθως χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί στην τάξη τους, αν και αυτό δεν αποτέλεσε αποτρεπτικό παράγοντα για δραστηριοποίηση των παιδιών.

10^η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- * **ΘΕΜΑ:** ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

- * **ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:** ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

- * **ΣΤΟΧΟΣ:** ΝΑ ΠΛΑΣΟΥΝ ΠΗΛΟ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΝ ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΟΥΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΣ ΜΑΡΟΥΔΙΤΣΕΣ

- * **ΜΕΘΟΔΟΣ:** Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στην τελευταία δραστηριότητα ήταν:
  1. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΝΩΠΟΥ ΠΗΛΟΥ
  2. ΠΛΑΣΙΜΟ ΠΗΛΟΥ - ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ
  3. ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΜΑΡΟΥΔΙΤΣΑΣ

- * **ΥΛΙΚΑ:**
  - ↻ Πηλός
  - ↻ Ξύλινο μαχαιράκι

* **ΑΦΟΡΜΗΣΗ:** Παρουσίασα στα παιδιά έτοιμο πηλό για πλάσιμο, τον οποίο είχα προμηθευτεί εγώ. Ο πηλός αυτός ήταν κατάλληλος για κατασκευές οποιουδήποτε είδους εφόσον πλαστεί με τα χέρια, δουλευτεί με τα κατάλληλα πλαστικά ή ξύλινα εργαλεία ή για αποτυπώματα αντικειμένων. Τα παιδιά ενθουσιασμένα ρωτούσαν τι θα επακολουθούσε.

* **ΠΟΡΕΙΑ:** Παρότρυνα αρχικά τα παιδιά να πλάσουν με τα χέρια τους τον πηλό, ώστε να εξοικειωθούν με την υφή του. Τα παιδιά έπλαθαν σιγά σιγά τον πηλό, πλάθοντας τον σαν πλαστελίνη, εφόσον είναι σχετικά τόσο εύπλαστος. Τα παιδιά συνέχιζαν το πλάσιμο ενώ εγώ τα παρότρυνα να μου σχηματίσουν μικρές μπαλίτσες πηλού, σχηματίζοντας τες ενώ έπλαθαν τον πηλό στα χέρια τους. Έπειτα, ζήτησα από τα παιδιά να προσπαθήσουν με τον πηλό να κατασκευάσουν πιο μεγάλες μπαλίτσες και όχι τόσο στρογγυλές, με σκοπό να φτιάχναμε μαρουδίτσες, όσο φυσικά αυτό ήταν εφικτό ως σχήμα. Τα παιδιά έφτιαχναν ότι μπορούσαν και εγώ τα σχημάτιζα λίγο καλύτερα για να μοιάζουν πιο πολύ με μαρουδίτσες, σε όσα παιδιά ήθελαν και μόνο να τους βοηθήσω. Έπειτα με μυτερό (όχι πολύ!) ξύλινο μαχαιράκι, τρύπησα τις μαρουδίτσες μας από πάνω στο σώμα τους. Έπειτα συλλέξαν τις μαρουδίτσες μας έτοιμες για να μπουν στο φούρνο να ψηθούν. Φυσικά μια άλλη μέρα θα τις βάφαμε με κόκκινη τέμπερα και μαύρες κηλίδες πάνω στο σώμα τους. Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν πολύ.

* **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ:** Η δραστηριότητα αυτή ήταν τελείως πρωτόγνωρη για τα παιδιά. Δεν είχαν ξανασχοληθεί με κάτι τέτοιο, βέβαια κάτι τέτοιο δεν απότρεψε τα παιδιά από την ενασχόληση τους με τον πηλό. Ο πηλός, αποτέλεσε μεγάλη πηγή εικαστικής δημιουργίας για τα παιδιά, εφόσον μετά το τέλος της δραστηριότητας τα παιδιά ήθελαν να συνεχίσουν να φτιάχνουν και άλλες μαρουδίτσες. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί πως ήταν μια δραστηριότητα μεγαλύτερης διάρκειας σχετικά με τις υπόλοιπες, βέβαια αυτό δεν αποθάρρυνε καθόλου τα παιδιά, γιατί ο πηλός και η ιδιαιτερότητά του να είναι εύπλαστος τρέλανε τα παιδιά να δραστηριοποιηθούν πολύ ώρα.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Άπειρες οι εντυπώσεις, τα συμπεράσματα και τα διάφορα συναισθήματα, μετά την υλοποίηση των οργανωμένων δραστηριοτήτων σε γνωστό Παιδικό Σταθμό του Δήμου Βόλου. Όλες αυτές οι δραστηριότητες με βοήθησαν να συνειδητοποιήσω αρκετά πράγματα και να βγάλω τα απαραίτητα συμπεράσματα για τα «φυσικά υλικά» γενικότερα, για τη χρησιμότητα τους από τα ίδια τα παιδιά, για τα συναισθήματα των παιδιών απέναντι στα υλικά της φύσης κ.ά.

Οι δραστηριότητες περιλάμβαναν όλες «φυσικά υλικά», εφόσον πρωταρχικός μου στόχος κατά την διάρκεια των δραστηριοτήτων ήταν να συνειδητοποιήσω κατά πόσο τα υλικά αυτά αποτελούν για ένα παιδί πηγή εικαστικής δημιουργίας. Κατ' επέκταση δηλαδή αν παροτρύνονται τα παιδιά με τα φυσικά υλικά ως αφορμή να εκφραστούν δημιουργικά και εικαστικά, σε πιο βαθμό, ποια τεχνική προτιμούν περισσότερο και τέλος, ποια υλικά από όλα αυτά ήταν σε πρώτη θέση ή τελευταία στην προτίμηση των παιδιών. Όλοι οι στόχοι των δραστηριοτήτων είναι από το καινούριο Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Τα γνωστικά αντικείμενα περιορίζονταν στο γνωστικό αντικείμενο εικαστικά, εφόσον ήθελα να αποδείξω μόνο: αν τα φυσικά υλικά παροτρύνουν τα παιδιά να δημιουργήσουν εικαστικές εργασίες και όχι αν είναι χρήσιμα στα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα.

ΠΡΩΤΟ Συμπέρασμα: πράγματι στα παιδιά αρέσει πολύ να μεταχειρίζονται τα «φυσικά υλικά», με την απόλυτα ίδια άνεση και ευχαρίστηση με το βιομηχανικό υλικό. Μπορώ να πω ανεπιφύλακτα πως τους προξένησε περισσότερο ενδιαφέρον το φυσικό υλικό ίσως από το

γεγονός ότι γενικότερα στο χώρο του νηπιαγωγείου καθημερινά δεν ασχολούνται με τέτοια υλικά αλλά με τα καθιερωμένα. Όπως είναι γνωστό όλοι οι νηπιαγωγοί δεν φέρνουν στο νηπιαγωγείο τόσο συχνά όσο θα έπρεπε δηλαδή φυσικά υλικά, όπως αποδεικνύεται και στα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου. Όλα τα παιδιά έβρισκαν ενδιαφέρον τις δραστηριότητες αυτές χωρίς εξαίρεση, τις έβρισκαν κάτι σχετικά το ασυνήθιστο να ασχολούνται με υλικά, όπως ιδιαίτερα τον πηλό, ίσως δεν είχαν ξανά ασχοληθεί και πράγματι ρώτησα μετά την νηπιαγωγό τους και δεν είχαν ξανακάνει κάτι παρόμοιο. Όλοι οι στόχοι επιτεύχθηκαν των οργανωμένων δραστηριοτήτων. Ο μόνος στόχος που δεν επιτεύχθει στο έπακρον ήταν της τελευταίας δραστηριότητας με τον πηλό, αν και προσπάθησαν πιο πολύ από κάθε σχεδόν άλλη δραστηριότητα.

ΔΕΥΤΕΡΟ Συμπέρασμα: στα παιδιά το «φυσικό υλικό» αποτέλεσε σημαντική πηγή εικαστικής δημιουργίας. Ότι φυσικό υλικό από όλα αυτά που τους προμήθευσα για τις δραστηριότητες, αποτέλεσε αισθητό κίνητρο για να εκφραστούν εικαστικά. Η αφόρμηση των δραστηριοτήτων, που πάντα ήταν η παρουσίαση και έπειτα η παρατήρηση των φυσικών υλικών στην τάξη παρότρυνε τα παιδιά συνεχώς σε δημιουργίες αξεπέραστα καλές για τα ίδια, εφόσον είχαν έναυσμα για διαφορετικές δημιουργίες, ασυνήθιστες από τις καθημερινές τους δραστηριότητες. Το «φυσικό υλικό» πράγματι επιβεβαίωσε μέσω των δραστηριοτήτων τη χρησιμότητα του ως παιδαγωγικό μέσο ανάπτυξης πολλών τομέων των παιδιών, όπως η φαντασία και η δημιουργικότητα τους. Πράγματι φέρνει τα παιδιά σε άμεση επαφή με τον κόσμο που τα περιβάλλει και ειδικότερα με την ίδια τη φύση. Τα υλικά αυτά και μόνο με την παρουσία τους προκαλούσαν αφόρμηση για συζήτηση, παρατήρηση, αναγνώριση των αντικειμένων του

περιβάλλοντος και ειδικότερα γνωριμία με τη φύση που είναι γύρω μας τόσα χρόνια και που θα είναι άλλα τόσα. Η αγωγή μέσω των «φυσικών υλικών» είναι μοναδική σε σχέση με ένα βιομηχανικό υλικό.

ΤΡΙΤΟ Συμπέρασμα: ο τρόπος παρουσίασης του υλικού μιας δραστηριότητας μέσω της αφόρμησης μπορεί να προκαλέσει τα παιδιά στην εικαστική δημιουργία ή δεν παίζει ρόλο. Ο τρόπος παρουσίασης, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ανακάλυψη των αξιών του υλικού. Έτσι, μόλις τα παιδιά ήρθαν σε άμεση επαφή με το τα φυσικά υλικά σε κάθε δραστηριότητα, η ανακάλυψη των χαρακτηριστικών τους, από τα παιδιά αποδείχθηκε αποτελεσματική και τα παιδιά εκφράστηκαν δημιουργικά στην παραπέρα δραστηριότητα δημιουργώντας φανταστικά έργα. Η αρχή της δημιουργίας τοποθετείται στην στιγμή που το παιδί θα συνειδητοποιήσει με τι ακριβώς φυσικό υλικό έρχεται σε επαφή εφόσον γίνει γνώστης των αξιών του. Έτσι, αποδείχθηκε μέσω των δραστηριοτήτων ότι πολλά παιδιά όταν ανακάλυψαν και γνώρισαν το φυσικό υλικό εκφράστηκαν καλύτερα εικαστικά από τα υπόλοιπα.

ΤΕΤΑΡΤΟ Συμπέρασμα: τα χαρακτηριστικά του υλικού μιας δραστηριότητας μπορούν να προκαλέσουν ή να αποτρέψουν εικαστικές δημιουργίες. Κάθε φορά που το υλικό ήταν ελκυστικό ή πρωτόγνωρο για να παιδιά είχα αποτελέσματα πολύ πιο εντυπωσιακά και πρωτότυπα. Π.χ. στην περίπτωση του πηλού τα παιδιά εφόσον δεν ξανά είχαν πιάσει πηλό ξετρελαθήκαν και παροτρυνθήκαν πολύ πιο εύκολα να ματαχειρηστούν το υλικό αυτό και να δημιουργήσουν εικαστικά. Το ίδιο και στην περίπτωση της λάσπης που το θεώρησαν εύκολο αλλά ασυνήθιστο να το κάνουν στην τάξη. Αντίθετα με το κολλάζ μα τα φυσικά υλικά που το θεώρησαν κάπως εύκολο και συνηθισμένο και έχαναν κάπου κάπου το ενδιαφέρον τους για εικαστική δημιουργία.

ΠΕΜΠΤΟ Συμπέρασμα: Η συνύπαρξη πολλών υλικών σε μια δραστηριότητα μπορεί να βοηθήσει ή να εμποδίσει την εικαστική δημιουργία. Σε πολλές δραστηριότητες δόθηκε περισσότερο από ένα υλικό όπως στα δυο κολλάζ με τα φυσικά υλικά. Η συνύπαρξη τόσων υλικών αν και αρχικά μπέρδεψε λίγο τα παιδιά, στο τέλος το εικαστικό αποτέλεσμα ήταν φανταστικό, εφόσον είχαν περισσότερες εναλλακτικές λύσεις και χρώματα. Άρα, η ποικιλία των διαφορετικών υλικών παροτρύνει τα παιδιά ακόμη περισσότερο για εικαστικές δημιουργίες.

ΕΚΤΟ Συμπέρασμα: Οι καθοδηγίες του νηπιαγωγού παίζουν ρόλο στην εικαστική δημιουργία με «φυσικά υλικά» ή όχι. Οι οδηγίες και οι διάφορες παροτρύνσεις μου επέφεραν καλύτερα εικαστικά αποτελέσματα, εφόσον βοηθούσαν οι οδηγίες μου στην κατανόηση της πορείας της δραστηριότητας και τα παιδιά δεν έκαναν σε πολλές από τις δραστηριότητες ότι ήθελαν. Αντίθετα υπήρχε μια συνοχή στην πορεία της δραστηριότητας. Υπήρχαν δηλαδή περιπτώσεις, όπου δεν έδωσα πολλές οδηγίες, τα παιδιά άρχισαν να αντενεργούν και να παρασύρονται από τα «ελκυστικά» υλικά.

Άρα εύλογα σύμφωνα με τα ανωτέρω συμπεράσματα, το παιδί μεταχειρίζεται πολύ εύκολα τόσο ένα «φυσικό υλικό», όσο και ένα βιομηχανικό υλικό. Το «φυσικό υλικό» επίσης όσο και ένα βιομηχανικό υλικό αποτελεί πηγή εικαστικής δημιουργίας για το ίδιο το παιδί. Η παρουσία πολλών υλικών είναι πολλές φορές αρκετά ελκυστική για το παιδί και την εικαστική του δημιουργία αλλά δεν θα πρέπει να είναι σε καμιά περίπτωση τόσα πολλά ώστε να αποτελούν σύγχυση για το παιδί ή να επισκιάζουν τυχόν πρωτεύοντα φυσικά υλικά. Όπως επίσης η ελκυστικότητα των «φυσικών υλικών» παίζει καθοριστικό ρόλο εφόσον δεν είναι επιτρεπτό σε μια δραστηριότητα να είναι παρά πολύ ελκυστικά

τα «φυσικά υλικά» γιατί θα ξεφύγουν τα παιδιά πολύ από τον προγραμματισμένο στόχο. Όταν παρουσιάζεται ένα υλικό μέσω της αφόρμησης τότε πρέπει να είναι τέτοιος ώστε να αναδεικνύεται η αξία και τα χαρακτηριστικά των «φυσικών υλικών», όπου φυσικά αυτά υπάρχουν. Τέλος, ο παιδαγωγός θα πρέπει να δίνει σαφείς και περιορισμένες οδηγίες, κατά την διάρκεια των δραστηριοτήτων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΛΚΗΣΤΙΣ.** : Το βιβλίο της δραματοποίησης, Αθήνα 1998.
- ΔΑΝΑΣΣΗ – ΑΦΕΝΤΑΚΗ, ΑΝΤ.:** Θεματική της παιδαγωγικής επιστήμης, Αθήνα 1975
- ΔΕΛΩΝΗΣ, ΑΝΤ.:** Εισαγωγή στη μεταπολεμική Ελληνική παιδική Λογοτεχνία, Αθήνα 1982.
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Ι.:** Εισαγωγή στη φιλοσοφία, τόμος Γ΄ Γνωσιολογία, Ηθική φιλοσοφία, Αισθητική, Αθήνα 1975.
- ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ, Χ.:** Εισαγωγή στη Φιλοσοφία, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 1955.
- ΚΑΛΟΥΡΗ – ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, ΟΥΡ.:** Αισθητική αγωγή του παιδιού, εκδόσεις Δίπτυχο, Αθήνα, 1985.
- ΚΑΦΟΥΣΗ, Γ.:** Αισθητική αγωγή, Αθήνα, 1974.
- ΚΟΦΦΑΣ, ΑΛ. :** Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο (Θεωρία και πράξη), Αθήνα, 1989.
- ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, ΑΠ. Ν. :** Ζωγραφική – Γλυπτική, Χαρακτική, Αθήνα, 2001.
- ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, ΑΠ. Ν. :** Κατασκευές, για: κολλάζ – θέατρο, αρχιτεκτονική, Gutenberg, Αθήνα 200⁰.
- ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ, ΑΠ. Ν. :** Κουκλοθέατρο 1, Πώς στήνεται ένα έργο. Καστανιώτη, Αθήνα 1999.
- ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΔΗΜΑΚΗ, Ε. :** Μορφές δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου, 1986.
- ΠΑΠΑΓΕΡΑΚΗ, Ι. :** Αισθητική αγωγή ως πρόβλημα μορφώσεως, Θεσσαλονίκη 1965.

ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ, Ε.: Αισθητική, Ίκαρος, Αθήνα 1969, σελ. 13, στο:
ΤΡΟΥΛΗ, ΓΕΩΡ., Μ.: Αισθητική αγωγή του παιδιού στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο, Αθήνα 1988.

ΤΡΟΥΛΗ, ΓΕΩΡ., Μ. : Η αισθητική αγωγή του παιδιού, Τρίτη έκδοση, Αθήνα 1991.

ΤΣΟΥΡΕΚΗ, Δ. : Σύγχρονη Παιδαγωγική, Αθήνα 1981.

ΥΠΕΠΘ – ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ, ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

CHARMAN, LAURA, H.: Διδακτική της τέχνης, προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα, 1993.

PRONIN – FROMBERG. D.: Το ολόήμερο νηπιαγωγείο, Αθήνα 2000.

e- Δομή. CD: No: 2 Αισθητική αγωγή.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Π ΑΡΑΡΤΗ
ΜΑ

**ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
ΓΙΑ ΤΑ «ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ»
ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΟΥ**

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. ΑΧΡΗΣΤΑ ΥΛΙΚΑ (ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ) ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.

1.1.Τι υλικά από τη φύση χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο για να δημιουργήσουν τα παιδιά εικαστικές κατασκευές (αριθμείστε ανάλογα με τη συχνότητα που χρησιμοποιούνται)

α. αβγά τσόφλια ...	ε. κοχύλια ...	θ. φύλλα ...
β. άμμος ...	στ. λαχανικά ...	ι. άνθη ...
γ. βότσαλα ...	ζ. φρούτα ...	κ. χώμα ...
δ. κλαδιά ...	η. ξύλο ...	λ. νερό...
μ. άλλα		

1.2. Τι υλικά από τη φύση χρησιμοποιούν τα παιδιά ως μπογιές ζωγραφικής; (αριθμείστε ανάλογα με τη συχνότητα που τα χρησιμοποιούν).

α. άμμος...	δ. κάρβουνο...	ζ. μολύβι (σε μέταλλο)...
β. ασβέστης...	ε. κεραμιδόσκονη...	η. φυτά – άνθη ...
γ. γύψος (σκόνη) ...	στ. μαρμαρόσκονη...	θ. φρούτα ή λαχανικά...
ι. άλλα		

1.3. Τι υλικά από τη φύση χρησιμοποιούνται στο νηπιαγωγείο ως επιφάνειες ζωγραφικής; (αριθμείστε ανάλογα με τη συχνότητα τους).

α. αβγά ...	δ. κοχύλια ...	ζ. φρούτα ...
β. πέτρα ...	ε. λαχανικά ...	η. φύλλα ...
γ. κολοκύθες ξερές ...	στ. ξύλο ...	θ. φτερά ...
ι. άλλα		

1.4.Τι υλικά από τη φύση χρησιμοποιούν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο για την υλοποίηση της γλυπτικής; (αριθμείστε ανάλογα με τη συχνότητα χρήσης)

α. βότσαλα...	γ. φρούτα ...	ε. ξύλο...
β. λαχανικά ...	δ. πάγος (νερό)...	στ. πηλός...
ζ. άλλα.....		

2. ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΑΠΟ ΥΛΙΚΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ.

2.1. Κάνετε συλλογές υλικών της φύσης και με ποιο τρόπο ;

α. από εσάς ή το σχολείο...	δ. από τα παιδιά και εσάς...
β. από τους γονείς...	ε. από εσάς και τους γονείς...
γ. από τα παιδιά...	στ. από όλους.....

2.2. Από τι υλικά της φύσης κάνετε συλλογές;

α βότσαλα...	ε. άνθη ...	θ. φύλλα ...
β. κλαδιά...	στ. λαχανικά ...	ι. άμμος ...
γ. κοχύλια ...	ζ. φρούτα ...	κ. αβγά ...
δ. χώμα ...	η. ξύλο...	λ. φτερά...
μ. άλλα		

3. ΤΕΧΝΙΚΕΣ

3.1. Ποιες τεχνικές των κατασκευών από τις ακόλουθες χρησιμοποιείτε στην τάξη ;

α. κολλάζ ...	δ. ολόγλυφο ...
β. ανάγλυφο ...	ε. αποτύπωμα ...
γ. μακέτα ...	στ. τύπωμα ...

3.2. Ποιες τεχνικές ζωγραφικής χρησιμοποιείτε στο νηπιαγωγείο;

α. χρωματομουτζούρες...	δ. ζωγραφική με σφουγγάρι...
β. ζωγραφική με τα δάχτυλα...	ε. ζωγραφική με κερί...
γ. ζωγραφική με το χώμα ...	στ. ζωγραφική με την άμμο ...
ζ. με άλλη τεχνική.....	

3.3. Ποιες τεχνικές γλυπτικής χρησιμοποιείτε στην τάξη σας;

α. δημιουργίες από πλάσιμο...	γ. συνθετική γλυπτική...
β. σκάλισμα ...	δ. άλλη .....

3.4. Με ποιες μορφές των εικαστικών χρησιμοποιείτε περισσότερο τα φυσικά υλικά;

α. με ζωγραφική...	δ. με γλυπτική ...
β. με χαρακτηριστική...	ε. με κατασκευές...
γ. με κουκλοθέατρο ...	στ. με θέατρο ...
ζ. με άλλη	

3.5. Που είναι τοποθετημένα συνήθως τα υλικά, τα οποία συλλέγονται, στο χώρο του νηπιαγωγείου;

- α. σε ντουλάπι κλειστό...
- β. σε ράφια...
- γ. σε κουτιά ...
- δ. σε ειδική αίθουσα εικαστικών...
- ε. διάσπαρτα στην αίθουσα...
- στ. κάπου αλλού.....

4. ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ

4.1. Σε ποιες δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο περιλαμβάνετε την χρήση φυσικών υλικών;

- α. στις εικαστικές δραστηριότητες...
- β. στις ελεύθερες δραστηριότητες...
- γ. στα μαθηματικά...
- δ. στην παιδική λογοτεχνία...
- ε. στις φυσικές επιστήμες...
- κ. σε άλλη.....
- στ. στη γλώσσα...
- ζ. στην ιστορία...
- η. στην μουσική...
- θ. στην γεωγραφία...
- ι. στο κουκλοθέατρο...

4.2. Πως οργανώνονται στην τάξη οι δραστηριότητες των εικαστικών;

- α. με πρωτοβουλία δικιά σας...
- β. από τα παιδιά ...
- γ. κάπως αλλιώς .....

5. ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΑ ΥΛΙΚΑ

5.1. Ποια αφόρμηση χρησιμοποιείτε για να έρθουν τα παιδιά σε πρώτη επαφή με ένα νέο υλικό;

α. άμεση επαφή...	ε. τραγούδι...
β. παραμύθι...	στ. έργα τέχνης ...
γ. ένα γεγονός ...	ζ. μετά τη συλλογή υλικών...
δ. ένας περίπατος ...	η. κάτι άλλο.....

5.2. Στα παιδιά αρέσει να κάνουν πειράματα και με ποιο τρόπο;

α. με τη σύνθεση υλικών...	γ. με κάποιο άλλο τρόπο.....
β. με την ανάμειξη υλικών...	

5.3. Τι κάνουν τα παιδιά όταν ανακαλύπτουν κάτι στα πειράματα; Το ανακοινώνουν...;

α. σε εσάς...	γ. σε κανέναν...
β. στους συμμαθητές τους...	δ. κάτι άλλο...

5.4. Ποια είναι η αντίδραση των παιδιών μετά την ανακάλυψη δυνατοτήτων των υλικών;

α. ενθουσιάζονται...	γ. δεν αντιδρούν...
β. φωνάζουν...	δ. κάνουν ερωτήσεις...

5.5. Προβληματίζονται τα παιδιά εάν κατά την εικαστική δημιουργία τους λερωθούν ;

α. ναι ...

β. όχι...

5.6. Τελειώνοντας ένα έργο τα παιδιά επιθυμούν να:

α. το πάρουν σπίτι...

γ. το κρύψουν στο συρτάρι τους...

β. στολίσουν την τάξη ...

δ. κάτι άλλο...

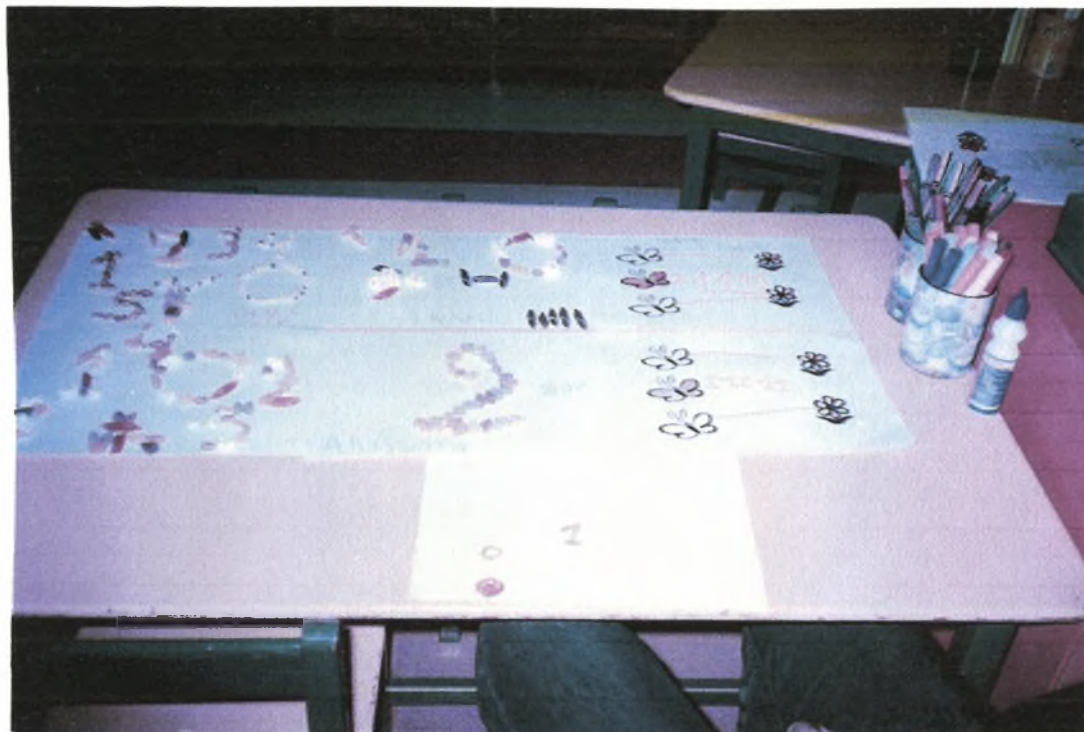
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

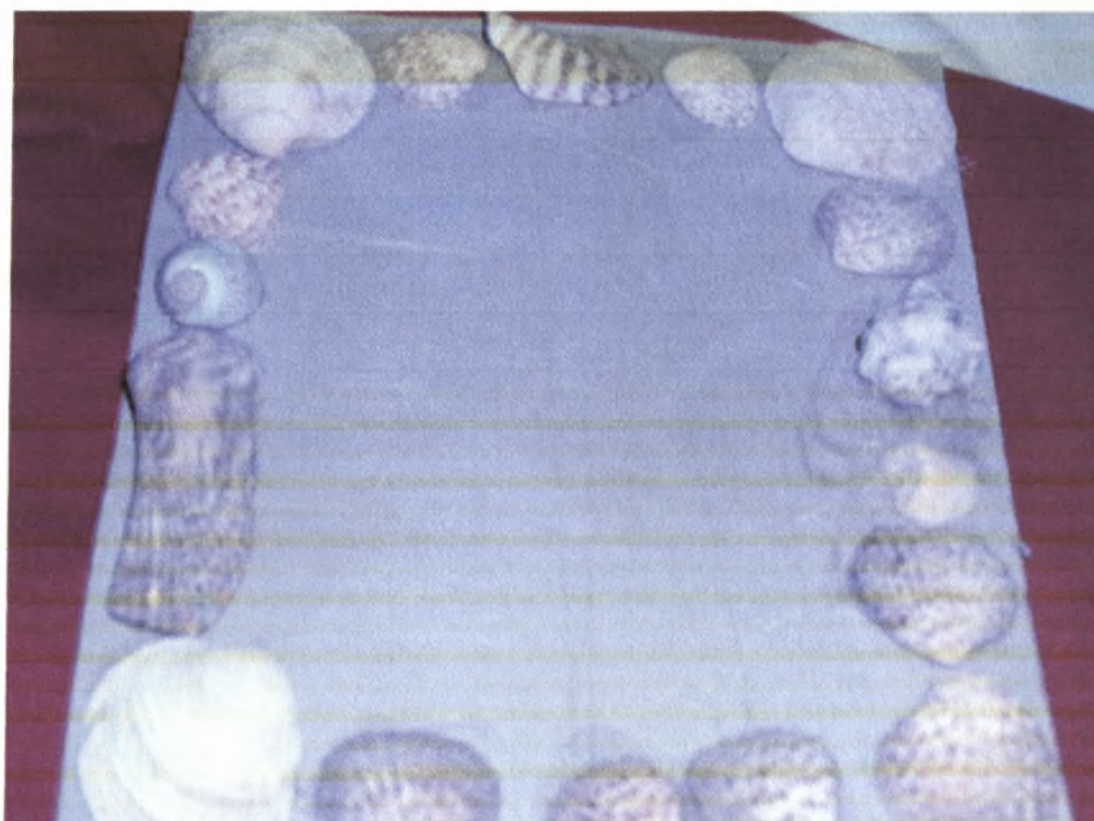
**ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΚΦΡΑΖΟΝΤΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ
ΜΕ ΦΥΣΙΚΑ ΥΛΙΚΑ: ...**

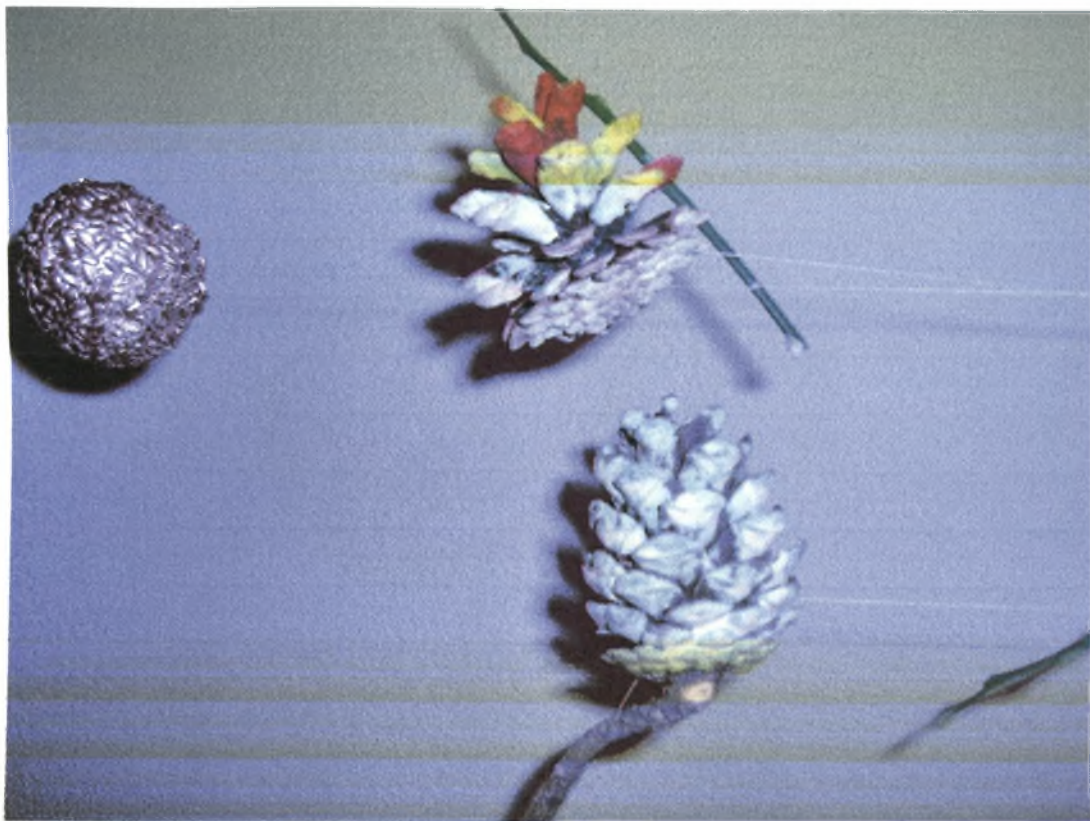

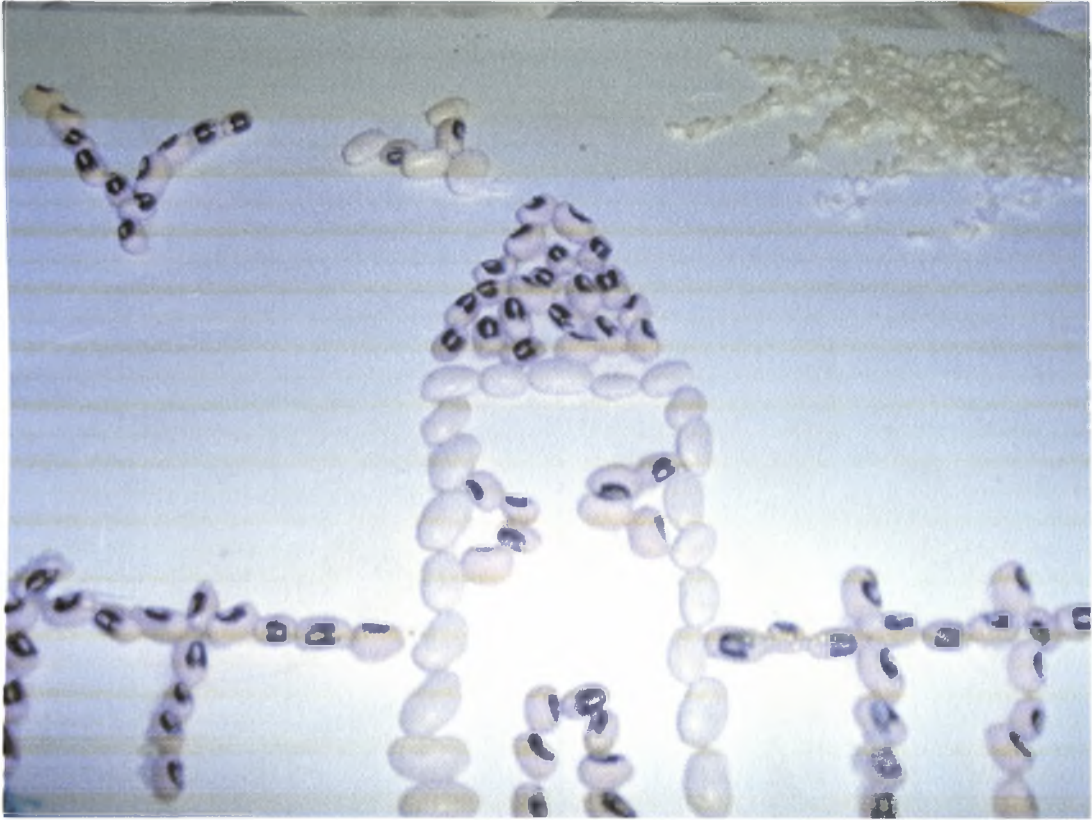
ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ: ...

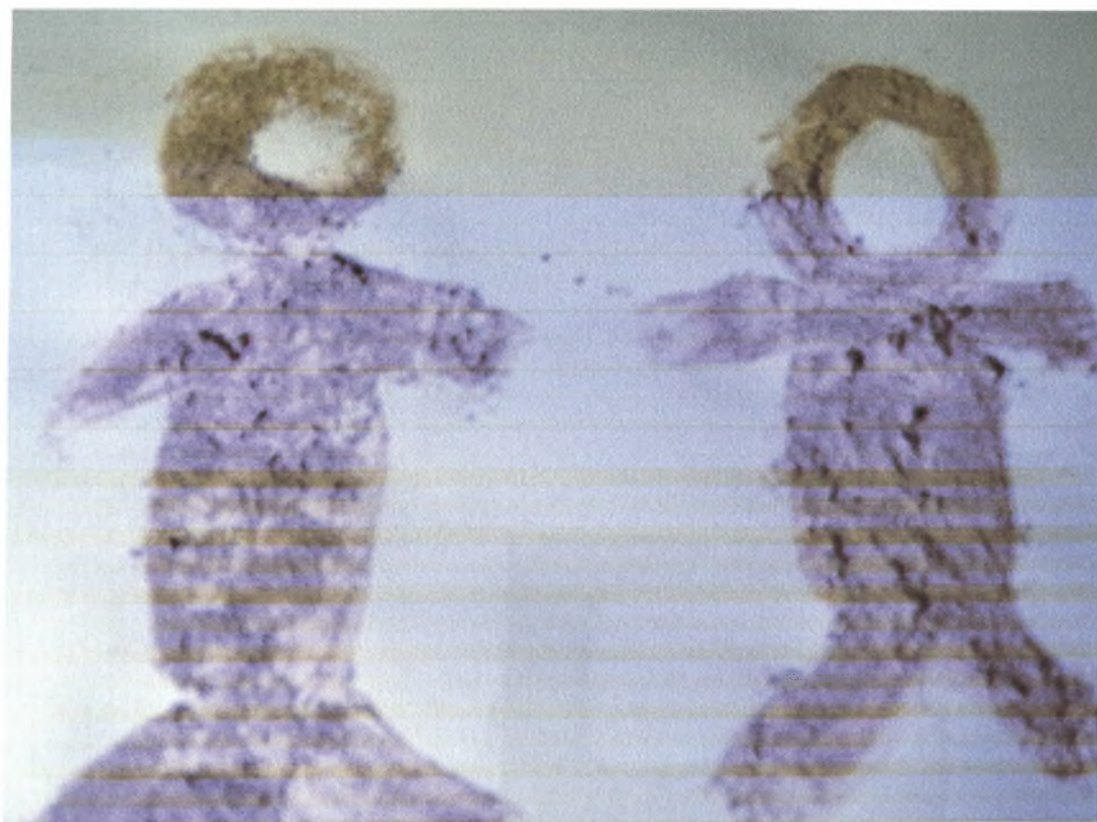

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085007